

*Firat Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon*

15.10.1992
[Signature]

T.C.

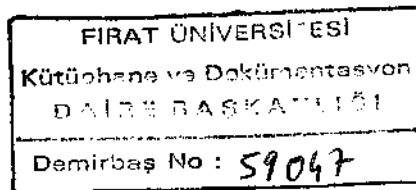
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YAPI EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ (GAP) İÇİNDE
ŞANLIURFA-BOZOYA'DA
YAPISAL TASARIM ÖNERİLERİ

Yüksek Lisans Tezi
Öğr. Gör. Sabit OYMAEL

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
TEKNİK EĞİTİM FAKÜLTESİ

Tez Yöneticisi
Doç.Dr. Mehmet KÜLAHÇI

Haziran-1990

ELAZIĞ

339

Y.L.

401 611

SUNUŞ

Okuduğum ve jüriye sunulmasını uygun gördüğüm bu tez, bir (MS) Yüksek Lisans Tezi'nde bulunması gereken tüm nitelikleri taşımaktadır.

Doç.Dr. Mehmet KÜLAHÇI
Tez Yöneticisi

Tez Jürisi

.....
.....
.....

.....
.....
.....

Jüri Başkanı

.....

Fırat Üniversitesi Merkez Kütüphanesi

0067584

255.07.02.03.00.00/0067584

TYE YL/1

#0084579

Bu tez Yüksek Lisans (MS) tezi olarak onaylanmıştır.

ÖNSÖZ

Ülkemizin tarım potansiyelinin büyük bir kısmını oluşturan Güneydoğu Anadolu ovalarının sulanması ve geliştirilmesiyle, bölge halkı sosyal ve ekonomik yönlerden gelişme içinde olacak , kent-çevre ve mimarî mekânlarda yoğun fiziksel değişimler meydana gelecektir. Bunun için, GAP içinde seçilen Şanlıurfa-Bozova'da halkın ilgi ve gereksinimleri, eylemleri, yaşam biçimleri ile hepsinden önemlisi uygulan- gelen yapı ve kent mekânlarının incelenmesi, ileride meydana gelebilecek yoğun yapılaşmaya rasyonel çözümlerin bulunması oldukça önemlidir.

Yüksek Lisans Tezi olarak yapılan bu çalışmada, görüş, düşünce, tecrübe ve eleştirileriyle yardımcı olan Tez Danışmanım ve Yapı Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı Doç.Dr. Mehmet KÜLAHÇI'ya, Mühendislik Fakültesi Dekan Vekili ve Mimarlık Anabilim Dalı Başkanı Prof.Dr.Phil. Mutlu BAŞAKMAN'a, Teknik Eğitim Fakültesi Dekan Yardımcısı ve Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı Doç.Dr.Şadiye G. KÜLAHÇI'ya, Çevre Mühendisliği Bölüm Başkanı Prof.Dr.Sücaattin KIRIMHAN'a, Mühendislik Fakültesi Öğretim Üyesi Prof.Dr.Ing. Ataman Haksever'e ve Ata İnşaat Şirketi (Atatürk Barajı) Hukuk Müşaviri Ahmet ADA'ya, ayrıca yardımlarını gördüğüm ancak ismini yazamadığım Yapı Eğitimi Bölümü ve Eğitim Bilimleri Bölümü'nün tüm öğretim elemanlarına teşekkür eder; çalışmanın ilgilenenlere yararlı olmasını dilerim.

Haziran-1990

Öğr.Gör.SabitOYMAEL

ÖZET

İçinde bulunduğumuz çağda endüstride büyük gelişmeler kaydedilmiş, pekçok modern yapım yöntemleri yaşamımıza girmiştir. Fakat, Güneydoğu Anadolu Bölgesi yıllarca ihmâl edildiği içindir ki, bu modern tekniklerden gereği gibi yararlanamamış, yeni gelişmeler halkın sosyal ve ekonomik yapısına yansımamıştır. Kaldı ki; modern yapım yöntem ve teknikleri uygulanarak ülke düzeyinde konut açığı dahi kapatılamamıştır. Bu gecikmeyi telâfi edebilmek için büyük gayretler içinde olunması zorunludur. Bu düşünceden hareketledir ki; Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) içinde Şanlıurfa-Bozova'da böyle bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada işlenen üniteler ve bulgular şunlardır:

1. GAP'ın tanımı önemi ile önümüzdeki 15 yıllık perspektif içinde GAP'ta meydana gelebilecek ekonomik ve sosyal değişiklikler.

GAP; Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Siirt ve Şanlıurfa illerini içine almaktadır. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından plânlanan, GAP Bölge Geliştirme İdaresi Başkanlığı'nın organize ettiği GAP, 13 büyük projeden oluşmaktadır. Projelerin gerçekleştirilmesi ile 1985 nüfus sayımına göre 4.303.567 olan GAP nüfusunun 13 milyonun üzerine çıkabileceği, 1.7 milyon hektar alanın sulu tarıma açılabilceği tasarlanmaktadır. Ayrıca bölgede ulaşım, sanayi ticaret ve turistik faaliyetler artacaktır. Bütün bunlar; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin kent ve çevre plânlaması/hizmetleri yönünden çağdaş bir yapıya kavuşturulmasını gündeme getirmektedir.

2. Bozova'da yaşayan halkın sosyal ve ekonomik durumu.

Bozova, Şanlıurfa'ya 35 km. Atatürk Barajı'na ise 27 km. uzaklıktadır. Atatürk Barajı Bozova ilçe sınırları içindedir. Kırsal bir yapıya sahip olan Bozova'nın, 1985 nüfus sayımına göre 10.759 olan ilçe nüfusunun 2005 yılında 18.000'in üzerine çıkabilir. Her Yıllık nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının (%2.4) üzerinde olup yaklaşık %2.9'dur. İlçede eğitim düzeyi düşüktür. Çocukların %23'ü okula gitmektedir. Kadınların okuma-yazma durumları erkeklerden çok azdır. Genelde okuma-yazma oranının %35 olduğu tahmin edilmektedir.

Aile reislerinin %59'unun işi devamlı, %41'inin ise geçicidir. Yöre halkının çiftçilik ve hayvancılıktan geliri, toplam gelirinin yaklaşık %20'si kadardır.

3. Bozova halkının içinde yaşadığı konutların temel karakteristikleri ile halkın bu konuda ilgi ve gereksinimleri.

Bozova'da halkın %52'si içinde oturduğu konuttan memnun değildir. Bu konutların %84'ü bir plâna göre inşa edilmemiş olup iç mekân sayıları da yeterli değildir. Genelde iki oda ve arasında hol bulunan plân tipleri hâkimdir. Yapıların %68'i zaman içinde gelişerek yapılmıştır. Yapılarda düz dam ve iç avlu oldukça önemlidir. Halkın %42'si tek katlı, %37'si ise iki katlı konutta oturmak istemektedir. Eski yapılarda kerpiç, taş ve ahşap yapının ana malzemesidir. Yeni yapılarda ise; briket bloklar ve beton yaygın olarak kullanılmaktadır. Kentsel alanda ve konutlarda yol, su, kanalizasyon v.b. alt yapı yeterli değildir. Öyle ki; tuvalet genelde konutun dışında olup, halkın %20'sinin de tuvaleti yoktur.

4. Halkın kendi evini kendisinin yapıp yapamayacağını araştırılması ve bu yöntemin nasıl uygulanabilirliği.

Bozova'da halkın %74'ü kendi evini yapmak için isteklidir. Kent ve çevre plânlama ilkelerine göre, önce yapıların karkas kısımlarının kooperatiflerce yapılması, geri kalan kısımlarının halk tarafından tamamlanması sistemin esasıdır. Halkın %22'si kalifiye düzeyde kendi evinin yapımında çalışabilecektir. Yalnız bu husus isteğe bağlı olmalıdır. Kendi evini yapmak için istekli kişilere, meslekî kurslar düzenlemenin yanında malî, teknik ve malzeme yardımları da yapılmalıdır.

Bu sistemin yapım/yönetim sorumluluğunu üzerine alacak birimlerin kurulması gerekir. Bu birimler; GAP Bölge İdaresi Başkanlığı'nın koordinatörlüğünde Milli Eğitim Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ve Tarım, Orman ve Köyşleri Bakanlığı'nın katılımıyla gerçekleştirilebilir.

5. Kent plânlama, konut tasarımı ve tarımsal yapılar arasındaki ilişkiler.

Verimli tarımsal arazilerde yapılaşmadan kaçınmalıdır. Konut yapıları ile ilgili tasarımlar düşünülürken, tarım ve hayvancılıkla ilgili yapıların da dikkate alınması önemlidir. Özellikle tarımsal yapılarda birleştirmeye yönelinmelidir. Konut, sanayi ve hayvancılıkla ilgili yapıların, kent, çevre ve insan sağlığı, açısından ayrı yerlerde yapılması da önerilebilir.

Bu ünitelerin incelenmesi sırasında en başta çiftçi ailesinin içinde oturacağı konut kısmı üzerinde durulmuş, bunlardan yararlanarak tasarıma esas bilgiler verilmiştir. Bundan sonra Bozova halkının evinin önemli bir

ünitesini oluşturan ve yöre halkının üretim faaliyetlerine esas olan ahır üzerine incelemelere devam edilmiş olup, çeşitli ahır tasarımları yeni bir model olarak sunulmuştur. Kesin bir yargıya varabilmek için, Bozova'da sekiz evin röleveleri (plân tipleri) de örnek olarak ayrıca verilmiştir.

Sonuç olarak; çağımızın hızla değişen gereksinimleri, güçlü ekonomik, teknolojik ve sosyolojik etkileri altında, kentlerimizi ve mimari ürünlerini nitelik ve nicelik bakımından yeterli düzeye getirmek için çalışmalara gereksinim vardır. Sağlık koşullarına uygun modern kent-çevre ve plân kompozisyonlarına esas olacak bilgilerin ortaya konulması, bu çalışmada esas alınmıştır.

ZUSAMMENFASSUNG

In diesem Jahrhundert hat die Industrie bemerkenswerte Fortschritte erzielt. Im Vergleich zu dieser Entwicklung in der Industrie ist jedoch festgelegt, dass die Bauweise und die Struktur (Planung) in einigen Gebieten unseres Landes, sehr weit zurückgeblieben sind. Das kann man insbesondere in Süd-Ost Anatolien (Güneydoğu Anadolu Gebiet) beobachten. Es kann festgestellt werden, dass das Süd-Ost Anatolien Projekt (GAP) mangelhafte Bauweisen und Ausstattung zur Lösung der Wohnprobleme beinhaltet. Um die in den entwickelten Ländern erzielten Fortschritten auch in diesem Gebiet nutzbar machen zu können, muss man beträchtliche Anstrengungen unternehmen. Aus diesem Grund wurde diese Forschungsarbeit ihre Aufmerksamkeit auf Süd-Ost Anatolien-in Bozova gewidmet. Es wurden insbesondere die folgenden Themenkreise diskutiert:

1. Es wurde vorgestellt wie wichtig das GAP ist und welche soziale und wirtschaftliche Veränderungen in den künftigen Jahren zu erwarten sind.
2. Die ökonomische und soziale Situation von Bozova wurde untersucht,
3. Die typische Hausstruktur und die Interesse der Bewohner für eine bessere Wohnkultur wurde in Bozova bestimmt.
4. Es wurden untersucht, ob die Leute von Bozova, sein Haus selbst bauen oder eine andere Absicht verfolgen möchte. Daher wurden

Empfehlungen zur Lösung Bau- und Planungsprobleme unterbreitet.

5. Die Verbindungen zwischen der Stadtplanung, der Wohnkultur und der Bauweisen wurden zum Inbegriff gebracht.

6. Es wurde bestimmt, welche wichtige Kriterien zur Gestaltung der Wohnhäuser und Bauweisen existieren.

Die Themen wurden so gewählt, dass sie besonders die Wohnungen, in denen die Bauern wohnen, ein besonderes Gewicht beimessen. Darüber hinaus wurden solche wichtige Punkte diskutiert, in denen die Nutzbarkeit der modernen Bauweisen zu diesem Gebiet Eingang finden könnten.

Abschliessend wurden Untersuchungsergebnisse mitgeteilt. Über die untrennbare Einheit der Dorfhäuser; nämlich Stallbauten einschliesslich mit deren Funktionen und Aufgaben in der Landwirtschaft, wobei auch die Verbesserungsvorschläge diskutiert worden sind. Zur Erleichterung der künftigen Entscheidungsprozesse wurden acht Entwurfzeichnungen beigelegt.

Die Zielsetzung dieser Arbeit ist; für die moderne Stadt- und Raumplanung in dem erwähnten Gebiet, wichtige lokal charakteristische Eigenschaften miteinzubeziehen und damit für eine gesunde Entwicklung einen konstruktiven Beitrag zu leisten.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
Sunuş	
Önsöz	I
Özet	II
Zusammenfassung	IV
İçindekiler	VI
Plânlar Listesi	XI
Haritalar Listesi	XI
Fotoğraflar Listesi	XII
Tablolar Listesi	XII
Grafikler Listesi	XIII

BÖLÜM I**GİRİŞ**

1. Problem	1
2. Amaç	1
3. Yöntem	2
4. Varsayımlar	2
5. Sınırlılıklar	2

BÖLÜM II**Sayfa No****GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ'NİN TANIMI-ÖNEMİ,
BUGÜNÜ VE GELECEĞİ**

1. Tanımı.....	3
2. Önemi	5
3. Bugünü ve Geleceği	5
4. GAP'ın Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Sonuçları.	7
4.1. Enerji ve Sulama	7
4.2. Tarım	7
4.3. Sanayi	8
4.4. Mekânsel Gelişme Yapısı içinde Ulaşım-Ticaret	10
4.5. Sosyal ve Kültürel Yapı	14
4.6. Turizm	15
5. Güneydoğu Anadolu Projesi'nin Başarısında Yapı Tasarımlarının Yeri	15
6. Yapı ve Kent Mekân Tasarımlarına Etki Eden Faktörler	17

BÖLÜM III**ARAŞTIRMA BÖLGESİNDE (BOZOVA'DA) SOSYO-EKONOMİK
YAPININ NİTELİKSEL VE NİCELİKSEL İRDELENMESİ**

1. Kentin Yeri, Jeomorfolojik Yapısı, Tarihi Gelişimi ve Nüfus Yapısı	20
1.1. Yer	20

	X
1.2. Jeomorfolojik Yapı	21
1.3. Tarihi Gelişim	23
1.4. Nüfus	24
2. Yapılaşma Hareketleri ve Modern Yapıya Geçiş	
Sürecinde Kentsel Mekânda İnsan Beklenti-	
lerinin Aksine Gelişmeler-Sorunlar ve Nedenleri.	25
3. Ailelerin Sosyo-Ekonomik Yapısı	30
3.1. Aile Reisi	30
3.2. Ailenin Sosyal Yapısı.....	33
3.3. Ailenin Ekonomik Yapısı	35
3.4. Ailenin Yaptığı Üretimin Cins ve Miktarları	37

BÖLÜM IV

MİMARİ MEKANLARIN NİTELİKSEL VE NİCELİKSEL İRDELENMESİ-YAPISAL ÖZELLİKLERİ

1. Konutların Genel Nitelikleri	40
1.1. Zaman İçinde Gelişerek Yapılan Yapılar	40
1.2. Konutların Mekân Sayıları ve Mekânların İrdelenmesi ...	41
2. Konutların Yapımlarında Kullanılan Malzemeler	53
2.1. Döşeme Malzemeleri	53
2.2. Duvar Malzemeleri	54
2.3. Tavan ve Çatı Malzemeleri	55
3. Konutlardan Röleve Örnekleri ve İrdelenmesi	56

BÖLÜM V

BOZOVA'DA KONUT YAPIMINDA HALKIN KATILIMININ NASIL SAĞLANABİLİRLİĞİ ÜZERİNE YAKLAŞIMLAR-STRATEJİLER

1. Konut Yapımında Halkın Katılımının Sağlanması Gerektiren Nedenler	94
2. Halk Katılımının Nasıl Sağlanabilirliği Üzerine Yaklaşımlar	95
3. Bozova'da Halkın Yardım Görerek Kendi Evini Yapma Yöntemi Karşısında Tutumu	100
3.1. Ailelerin İnşaatçılıkta Neleri Yapabildikleri	100
3.2. Kendi Evlerini Yapmak İçin Ayırabilecekleri Zaman	101

BÖLÜM VI

BOZOVA'DA GELENEKSEL YAPIDAN MODERN YAPIYA GEÇİŞ SÜRECİNDE TASARIM ESASLARI ve ÖNERİLER

1. Bozova'da Kent Mekânları ve Mimari Mekân Tasarımlarına Işık Tutacak Çevresel Etkiler ve Öneriler	102
1.1. Kentsel Nüfus Artışı	102
1.2. Kentsel (Mekânsal) Gelişme	103
1.3. Temel Belediye Altyapısı	105
1.4. Meteorolojik Özellikler	107
1.5. Kent Mekânları ve Mimari Geleneksel-Yapısal Özellikleri	107
1.6. Bölgesel Malzeme Kaynakları	109

2. Tarımsal Yapılarda (Hayvan Barınaklarında)

Tasarım Esasları ve Öneriler 111

2.1. Hayvan Barınaklarında Uygun Çevre Koşulları 111

2.2. Hayvan Barınaklarında Tasarım Esasları ve Öneriler 112

3. Konutlarda Tasarım Esasları ve Öneriler 123

4. Kent Plânlama ve Yapı Tasarımı Açısından Yaklaşım 125

BÖLÜM VII

SONUÇ ve ÖNERİLER

1. Kentsel Plânlama ve Yapısal Tasarımlar Arasındaki

İlişkiler Yönünden Sonuç ve Öneriler 127

2. Yapısal Tasarımlarla İlgili Sonuç ve Öneriler 128

3. Yardım Görerek Kendi Evini Yapma (Halk Katılımı)

Yöntemi Karşısında Tutumla İlgili Sonuç ve Öneriler 129

EKLER 133

KAYNAKLAR 140

PLANLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
1. a. Hacı Fevzi Aksoy Evi, Kat Plânı	59
b. Hacı Fevzi Aksoy Evi, Görünüşler	60
2. a. Mustafa Erdem Evi, Kat Plânı	64
b. Mustafa Erdem Evi, Kesitler ve Görünüşler	65
3. a. Tahsin Yaşar Evi, Kat Plânı ve Sol Yan Görünüş	69
b. Tahsin Yaşar Evi, Kesitler ve Görünüşler	70
4. a. Mustafa Şahin Evi, Kat Plânı ve A-A Kesiti	74
b. Mustafa Şahin Evi, B-B Kesiti ve Görünüşler	75
5. a. İslim Elmas Evi, Kat Plânı	79
b. İslim Elmas Evi, Kesitler ve Görünüş	80
6. a. Ömer Olgun Evi, Kat Plânı	84
b. Ömer Olgun Evi, Kesitler ve Görünüşler	85
7. Suphi Darter Evi, Kat Plânı, Kesitler ve Ön Görünüş	88
8. a. Mehmet Emin Şahin Evi, Kat Plânı	90
b. Mehmet Emin Şahin Evi, Kesitler ve Ön Görünüş	91
9. Tek Katlı Toplu Ahır Ünitesi, Normal Kat Plânı	117
10. Tek Katlı Toplu Ahır Ünitesi, Yemlik Bodrum Kat Plânı	118
11. Tek Katlı Toplu Ahır Ünitesi, Kesitler	119
12. İki Katlı Toplu Ahır Ünitesi, Bodrum Kat Plânı	120
13. İki Katlı Toplu Ahır Ünitesi, Zemin Kat Plânı	121
14. İki Katlı Toplu Ahır Ünitesi, 1. Kat Plânı	122

HARİTALAR LİSTESİ

1. "Kırık Gelişme Aksı Mekânsal Gelişme Yapısı	11
2. Kalkınma Koridorları ve Safhalandırılması	11
3. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Bozova'nın Konumu	22
4. Türkiye'nin Deprem Bölgesi ve Ahır Planı	24

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

	<u>SayfaNo:</u>
1. Araştırma Bölgesi Bozova'dan Genel Görünüş	21
2. Verimli Arazide Yapılaşma-Bozova	26
3. Hacı Fevzi Aksoy Evi, Arka Cepheden Görünüş	57
4. Hacı Fevzi Aksoy Evi, Ön ve Sağ Yan Görünüş	57
5. Hacı Fevzi Aksoy Evi, Önden Kısmî Görünüş	58
6. Hacı Fevzi Aksoy Evi, Ön Görünüş	58
7. Mustafa Erdem Evi, (Sokak) Giriş Cephesi	62
8. Mustafa Erdem Evi, İç Avludan Sol Yan Görünüş	63
9. Mustafa Erdem Evi, İç Avludan (Kısmî) Sol Yan Görünüş	63
10. Tahsin Yaşar Evi, Sol Yan ve Ön Görünüş	67
11. Tahsin Yaşar Evi, Ön Görünüş	68
12. Tahsin Yaşar Evi, Arka Görünüş	68
13. Mustafa Şahin Evi, Sokaktan Görünüş	72
14. Mustafa Şahin Evi, Avlu İçinden (Kısmî) Görünüş	73
15. Mustafa Şahin Evi, Avlu İçinden (Kısmî) Görünüş	73
16. İslim Elmas Evi, (Sokak) Giriş Cephesi	77
17. İslim Elmas Evi, Avlu İçinden (Kısmî) Görünüş	78
18. İslim Elmas Evi, Güney Cephe (Kısmî) Görünüş	78
19. Ömer Olgun Evi, Ön Görünüş	82
20. Ömer Olgun evi, Önden (Kısmî) Görünüş	83
21. Ömer Olgun Evi, Arka Görünüş	83
22. Suphi Darter Evi, Avlu İçinden (Kısmî) Görünüş	87
23. Mehmet Emin Şahin Evi, Ön Görünüş	92
24. Mehmet Emin Şahin Evi, Avlu İçinden (Kısmî) Görünüş	92
25. Lâğım Suları İle Tarla Sulaması-Atatürk Barajı	106

TABLOLAR

1. GAP Alt Projeleri	4
2. Stratejik Önem Taşıyan Sanayiler	9
3. Çocuk Sayıları ve Toplam Nüfus İçinde Oranı	34
4. Tarımla Uğraşanların Ürettikleri Mallar ve Bunların Tarımsal Üretimler Arasındaki Payı	38
5. Hacı Fevzi Aksoy Evi, Röleve Bilgileri	61

6. Mustafa Erdem Evi, Röleve Bilgileri	66
7. Tahsin Yaşar Evi, Röleve Bilgileri	71
8. Mustafa Şahin Evi, Röleve Bilgileri	76
9. İslim Elmas Evi, Röleve Bilgileri	81
10. Ömer Olgun Evi, Röleve Bilgileri	86
11. Suphi Dartar Evi, Röleve Bilgileri	89
12. Mehmet Emin Şahin Evi, Röleve Bilgileri	93
13. Bozova 'da Ailelerin İnşaatçılıkta Neleri Yapabildikleri	100
14. Şanlıurfa (Merkez İlçe) Meteorolojik Göstergeler	107
15. Atatürk Barajı İnşaatında Kullanılan/Kullanılması Öngörülen Malzeme Miktarlarından Bazıları	109

GRAFİKLER LİSTESİ

1. Aile Reislerinin Yaş Dağılımı	30
2. Aile Reislerinin Asıl Meslekleri	31
3. Aile Reislerinin Yeni Meslekleri	32
4. Ailelerin Yıllık Gelir Düzeyleri	35
5. Ailelerin Giderlerinde Dağılım	36
6. Hayvan Yetiştiren Aile Sayıları İçinde Hayvan Dağılımı	39
7. Konutların Zaman İçinde Gelişerek Yapılıp Yapılmadığı	40
8. Konutlarından Memnun Olanlar/Olmayanlar	41
9. İçinde Oturulan Konutların Tipi	41
10. Konutların Mekân Sayılarına Göre Dağılımı	42
11. Oturma Odası Boyutlarının, Tercih Eden Aile Yüzdelerine Göre Dağılımı	43
12. Salon Boyutlarının, Tercih Eden Aile Yüzdelerine Göre Dağılımı	43
13. Yatak Odası Boyutlarının, Tercih Eden Aile Yüzdelerine Göre Dağılımı	44
14. Konutta Mutfak Durumu	45
15. Yıkama Suyunun Sağlandığı Yerler	45
16. Pis suyun Nereye Akıtıldığı Konusunda Dağılım	46

17. Mutfak Boyutlarının Aile Yüzdelerine Göre Dağılımı	47
18. Yıkanma İçin Ayrı Yer Olup- Olmadığı	47
19. Yıkanma Donanımlarının Konutlara Göre Dağılımı	48
20. Yeni Bir Konutta Bulunması İstenen Yıkanma Donanımlarının Dağılımı	48
21. Yıkanma Yeri Boyutları ve Aile Sayıları İlişkisi	49
22. Konutta Tuvalet Olup-Olmadığı	50
23. Tuvaletin Konutun Neresinde Olduğu	50
24. Tuvalette Lavabo Olup-Olmadığı	51
25. Temizlenme Eyleminin Nerede Yapıldığı	51
26. Temizlenmenin (El-Yüz Yıkama, Traş Olma) Yapıldığı Mekânların Dağılımı	51
27. Tuvalet Boyutlarının Aile Yüzdelerine Göre Dağılımı	52
28. Ahır/Ambar Boyutlarının Aile Yüzdelerine Göre Dağılımı	53
29. Döşemelerde Kullanılan Malzemelerin Dağılımı	53
30. Duvarlarda Kullanılan Malzemelerin Dağılımı	54

BÖLÜM I

1. PROBLEM

1. Günümüzde ihtiyaçların çok yönlü olması, ihtiyaç sahiplerinin yeterli finansman sağlamada farklılık göstermesi ve uzun süre gerektiren teknikler olması vb. nedenlerle konut üretiminde arzu edilen hedeflere tek bir çözüm yoluyla ulaşılması imkânsız görülmektedir.
2. Kentlerimizin plânlanması ve mimarîsinde, bugünün bilim-sanat ve plânlama prensipleri ile eski Türk kentlerinde ve mimarisinde uygulanan olumlu prensiplerin sentezi, kent plânlama ve mimarî tasarımlarımızda görülmemektedir.
3. Çağımızın yüksek teknolojisi, geniş malzeme imkânları dikkate alındığında, temel öge olan insanı mutlu ve sağlıklı kılacak kent-çevre -plânlama ve mimarî oluşumlara ulaşılamamaktadır.
4. Yapı ve kent mekân tasarımlarında "rasyonel" ve "çağdaş" çözümlere varabilmek için toplumun sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik yapısının dikkate alındığı pek söylenemez. Bundan dolayıdır ki; örneğin Lice'de depremzedelere yapılan konutlar, halk tarafından benimsenmemiştir.

2. AMAÇ

Bu çalışmada, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) içine giren iller arasında bulunan Şanlıurfa-Bozova'da meydana gelen/gelebilecek

yapılaşmaya rasyonel çözümlerin bulunması amaçlanmıştır. Yani; yöre halkının ekonomik ve sosyal yaşamına, ilgi ve ihtiyacına uygun modern yapı tasarımlarını belirlemek, en ekonomik yoldan nasıl yapılabilirliği konusunda model önermektir.

3. YÖNTEM

Amaca ulaşabilmek için araştırmanın evrenini oluşturacak yörede, gözlem ve anket modeli uygulanmıştır. Bunun için; hem uzman kişi ve grupların görüşleri alınmış hem de yöre halkının ekonomik ve sosyal yapısı ile mevcut konutların niteliklerini ortaya çıkaracak anket ve rölöve çalışmaları yapılmıştır.

4. VARSAYIMLAR

Bu araştırmada, aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir:

- a. Yöredeki konutların rölöveleri üzerinden çıkarılacak mekân büyüklüklerinin, yöre halkının gerçek isteklerine uygun olduğu kabul edilmiştir.
- b. Yörenin ve yöre halkının koşullarında yapılacak anketin geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

5. SINIRLILIKLAR

Araştırma, GAP Bölgesi'nde Şanlıurfa-Bozova'da yapılmış olup, bu bölgede yaşayan halkın, ileride meydana gelebilecek yapılaşmaya ilişkin ekonomik-sosyal yapısının, içinde yaşadıkları mekânların incelenmesi sonucu, kent ve yapı tasarımlarına ilişkin bilgilerin ve modelin önerilmesiyle sınırlıdır.

BÖLÜM II

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ'NİN TANIMI- ÖNEMİ, BUGÜNÜ ve GELECEĞİ

1. TANIMI

Kentlerimiz ve mimarî ürünleri, çağımızın hızla değişen gereksinimleri, güçlü ekonomik teknolojik ve sosyolojik etkileri altında hızlı bir değişime uğramakta, nitelik ve nicelik bakımından yeterli düzeyde olamamaktadır. Bunun somut örneklerini Güneydoğu Anadolu Bölgesi içindeki yerleşim yerlerinde görmekteyiz. Gerek bölge kalkınması ve gerekse yurt kalkınması açısından, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, bugüne kadar uygulanmış kalkınma projelerinin en büyük ve en önemlisi "GAP" adıyla devam etmektedir. Proje, altı ili içermektedir. Bunlar; Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Siirt ve Şanlıurfa'dır. Bölge, güneyde Suriye ile güneydoğuda Irak ile komşudur. "Bu altı ilin yüzölçümü ise; 73.863 km²'dir. 1985 nüfus sayımına göre GAP bölgesinin toplam nüfusu 4.303.567'dir. Ülke nüfusunun %8,5'ünü oluşturur. Türkiye'nin az gelişmiş bölgelerinden olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki illerden diğer illere sürekli göç olmaktadır. Ülke genelinde %2.4 olan nüfus artışı, bu bölgede %2.9'a çıkmaktadır (DPT, GAP Özeti, 1989,s.1)".

Bölgelerarası eşitsizliğin giderilmesi, bölgenin sosyo-ekonomik gelişmesinin sağlanması, ülke düzeyinde kalkınma özleminin gerçekleştirilmesi düşüncelerinden hareketledir ki; ilke olarak Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından plânlanan "GAP" 13 büyük projenin toplamından oluşmaktadır. Bu projeler tablo: 1' de verilmiştir.

<u>Projenin Adı</u>	<u>Miteliği</u>	<u>Sağlanacak Alan (ha)</u>
1. Aşağı Fırat	Sulama, HE	706.208
2. Karakaya	HE	_____
3. Sınır Fırat	HE, Birecik, Karkamış	_____
4. Suruç-Baziki	Sulama, HE	146.500
5. Adıyaman-Göksu-Araban	Sulama	82.685
6. Adıyaman-Kâhta	Sulama, HE	74.410
7. Gaziantep	Sulama	89.000
8. Dicle-Kralkızı	Sulama, HE	126.080
9. Batman	Sulama, HE	37.744
10. Batman-Silvan	Sulama, HE	213.000
11. Garzan	Sulama, HE	60.000
12. Ilısu	HE	_____
13. Cizre	Sulama, HE	12.100
TOPLAM		1.656.627

Kaynak: Tekinel, O. (1989). GAP Çalışmaları ve Geleceği. 2. Tarımsal Havacılık Sempozyumu, Ankara: THK-Türkkuşu Etimesgut, s. 2.

Tablo : 1 GAP Alt Projeleri.

21 baraj ve 17 hidroelektrik santrali ile çeşitli sulama şebekeleri ve tüneller gibi projelerden ilk 7'si, Fırat Havzası'nda diğerleri ise Dicle Havzası'nda yer almaktadır.

2. ÖNEMİ

Güneydoğu Anadolu projesi coğrafik ve iklimsel yapının yarattığı olumsuzlukları, sosyal ve ekonomi yapıyı iyileştirmek bakımından son derece önemlidir. "Güneydoğu Anadolu ovalarında toprak kaynaklarının ve diğer iklim etmenlerinin elverişliliğine karşın yağışların özellikle yaz aylarında yetersizliği, bölgedeki tarımsal gelişmeyi olumsuz etkileyen başlıca etmendir. Step iklimine sahip bölgede uzun yıllar ortalama yağışı sınıra yakın ovalarda 300 mm. dolayındadır. Haziran ve Eylül ayları arasında hemen hemen hiç yağış düşmemektedir. Bu aylarda ortalama sıcaklık genellikle 25 °C ve üzerinde olup buharlaşma yüksektir (Tekinel, 1989, ss. 2-3)."

3. BUGÜNÜ-GELECEĞİ

Güneydoğu Anadolu Projesi üç aşamaya ayrılmıştır:

1. Birinci Aşama (1994'e kadar): Devam eden gelişmeler ve kalkışa geçiş hazırlığı,
  - a. Devam eden projelerin bitirilmesi,
  - b. Tarımsal uygulamaların ve çeşitlerin yaygınlaştırılması için tarımsal yayım ve enformasyona önem verilmesi,
  - c. Yeni endüstri bitkileri için demonstrasyon faaliyetleri,
  - d. Tüketim malları sanayilerinin düzenli gelişmesi,
  - e. Büyük kentlerde su temininin iyileştirilmesi için acil tedbirler,
  - f. Haberleşme imkânlarının geliştirilmesi, ve
  - g. Atatürk Barajı sonrası projelerin fizibilite çalışmaları.

2. İkinci Aşama (1995-2004): Ekonominin yeniden düzenlenmesi ve büyümenin hızlandırılması.

- a. GAP'a ilişkin bütün öncelikli hidroelektrik ve sulama projelerinin tamamlanması,
- b. Yoğun sığır yetiştiriciliğini, kümes hayvancılığını, bağ/bahçe tarımını içeren karışık tarım uygulaması aracılığıyla arazi kullanımının yoğunlaştırılması,
- c. Yeni tarımsal sanayilerin yayılması,
- d. Kentsel alt yapı ve hizmetlerin daha da geliştirilmesi, ve
- e. Stratejik önemde olan temel altyapıların, örneğin; karayolu arterlerinin, sanayi sitelerinin geliştirilmesi, seçilmiş demiryollarının takviyesi, uluslararası bir havaalanının ve konteyner depolarının kurulması.

3. Üçüncü Aşama (2005 ve sonrası): Sürekli ve kendi başına büyüme.

- a. Altyapılara ve toplumsal hizmetlere aktif özelsektör yatırımları, ve
- b. Önemli kentlerde iletişim/toplantı, yüksek öğrenim/teknolojik gelişme ve uluslararası turizm gibi daha yüksek hizmet fonksiyonlarının gerçekleştirilmesi (DPT, GAP Özeti, 1989, s. 5).

Yukarıda Birinci Aşama'da yer alan ve yapımı halen devam eden Aşağı Fırat Projesi içinde, Bozova'nın sulama (pompaj) çalışmaları da yer almaktadır.

4.GAP'IN SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK SONUÇLARI

"Güneydoğu Anadolu Projesi, projenin bütün yönleri düşünülerek "bölgesel"; "kırsal", "kentsel" kalkınma çabaları olarak ele alınmaktadır. Bu şekilde, bölgenin bugünkü ve gelecekte olması düşünülen ekonomik ve sosyal yapısı incelenmektedir.

GAP'ın tamamlanmasıyla bölgenin ve ülkemizin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısında büyük gelişmeler ve değişmeler meydana gelecektir. GAP'ın meydana getireceği yüksek tarım ve sanayi potansiyelinin Türk ekonomisine eklenmesi, ülke refahını artıracak gelir seviyesini yükseltecektir.

4.1. Enerji ve Sulama:

GAP enerji programının tamamlanmasıyla üretilecek enerji; 1988 yılında Türkiye'de sudan elde edilen toplam enerjiye eşit miktarda olacaktır. GAP sulama projeleri tamamlandığında, Türkiye'deki ekonomik olarak sulanabilir toplam alanın % 19'unda (8,5 milyon hektar) sulama yapılabilecektir. Yıllık elektrik üretimi ise; Türkiye'nin ekonomik olarak gerçekleştirilebilirlik elektrik enerjisi potansiyelinin % 22'sine (118 milyar kilowatt/saat) denk gelmektedir (DPT, GAP Özeti, 1989, s. 2).

4.2. Tarım:

Tarıma dayalı büyük bir gelişme ve tarımsal üretimde bir patlama beklenmektedir. GAP sayesinde, bölgede 1,7 milyon hektar alan sulu tarıma açılacaktır. Bu alan, Çukurova'da bugün sulu tarım yapılan alanların (180.000 hektar) yaklaşık 10 katı büyüklüğündedir. Böylece:

- Toplam olarak ÷lkemizin bug÷nk÷ tarımsal üretimini katlayabilecek miktarda üretim artışı olacak,
- Tarım alanları selden korunacak,
- Yaklaşık 1,5 milyonluk bir nüfusa tarımda iş imkânı sağlanacak,
- Tarımsal üretimde meydana gelecek ürün fazlasının ihraç edilmesiyle ÷lkemize döviz kazandırılacak,
- Endüstri bitkilerindeki üretim artışıyla da tarıma dayalı sanayinin kurulup gelişmesine katkıda bulunulacak,
- Yem bitkilerinin üretilmesi, mevcut hayvan ırklarının ve sağlık şartlarının ıslahı ile et ve süt üretiminde büyük gelişme sağlanacak (DPT, GAP Kataloğu, 1989),
- Toprak mülkiyet sistemi iyileştirilecek,
- Hayvancılıkta verimliliğin artırılması için sunî ve tabii tohumlama ile yerli sığır ırkının geliştirilmesi sağlanacak, yem bitkileri ve konsantre yem üretimi yoluyla hayvanların beslenmesi iyileştirilecek,
- Ticarî hayvancılık üretimini geliştirmek için, fiziksel altyapı iyileştirilecek,
- Baraj göllerinden yararlanarak iç su balıkçılığı, pek çok ağaçlandırma yapılarak ormancılık özendirilecek (DPT, GAP Özeti, 1989, s. 4).

4.3. Sanayi:

Bölge kaynaklarının geliştirilmesi, yerli ve yabancı sermayeyi çekecek, onların yatırım yapmalarını sağlayacaktır. Bu alanda saptanan temel stratejiler şunlardır:

- Mevcut yerel hammaddeleri kullanmak ve ihracata yönelik sanayileri saptayarak gelişmelerini teşvik etmek,
- Karşılaştırmalı yerseçimi avantajları ve illerarası ilişkileri gözönüne alarak, az gelişmiş beş ilin herbirinde en az bir tane stratejik sanayi kurmak,
- Kredi, bilgi ve teknik destek sağlayarak, yerel girişimcileri teşvik etmek.

Aşağıdaki sanayiler, Gaziantep ili hariç, daha az gelişmiş GAP illeri için stratejik önemi olan sanayiler olarak seçilmiştir (Tablo: 2).

İli	Ana Sanayiler	Diğer
Adıyaman	Turizmle ilişkili sanayiler	
Diyarbakır	Yemeklik yağlar	Hayvan yemi, hayvansal ürün sanayileri
Mardin		Çırcır, irmik/hamur işleri, meyve işleme, tohum temizleme, şarap imâli, fosfat gübre
Siirt	Et işleme ve deri sanayileri	Bakır madenciliği, asfaltit
Şanlıurfa	Tekstil-giyim	Yemeklik yağlar, hayvan yemi, turizmle ilişkili sanayiler

Kaynak: DPT, (1989). Güneydoğu Anadolu Projesi Master Plân Çalışması: Master Plân Nihai Raporu (Cilt-1: Yöneticiler İçin Özet). Ankara: Nippon Koei. Co.Ltd. ve Yüksek Proje A.Ş. s. 9.

Tablo: 2 Stratejik Önem Taşıyan Sanayiler

4.4. Mekânsal Gelişme Yapısı ve Süreci İçinde Ulaşım-Ticaret

a. Mekânsal Gelişme Yapısı

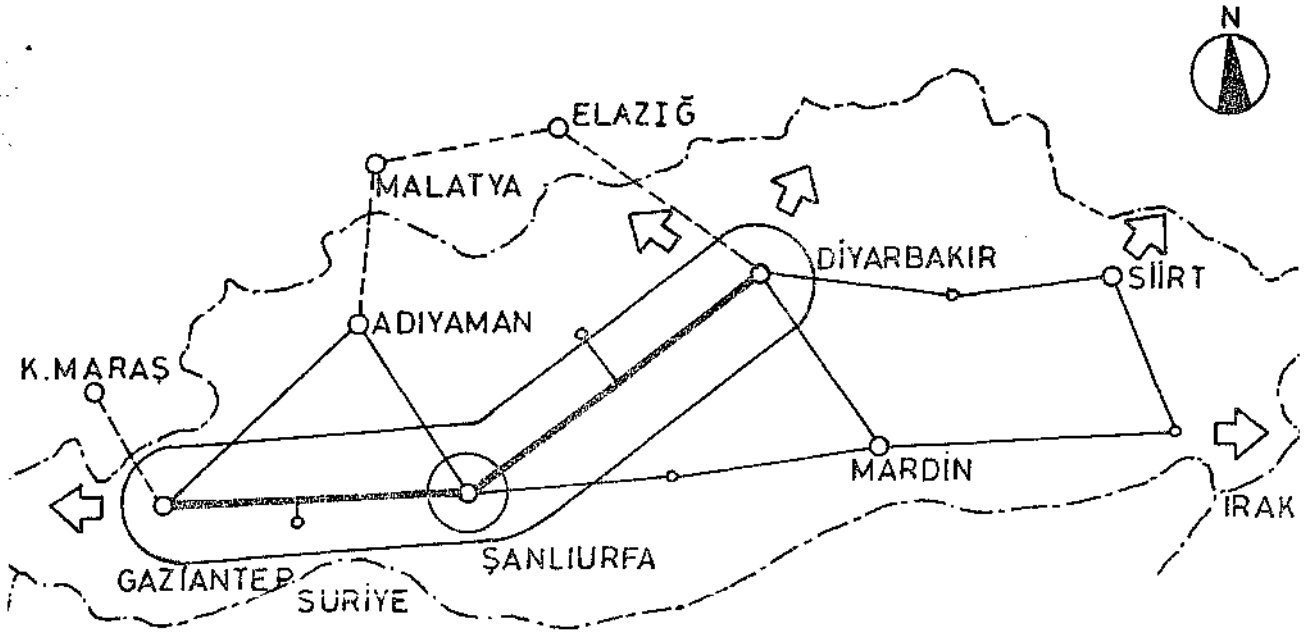
Bu alanlarda diğer alanları da içine alan stratejiler vardır. Örneğin; kredi, bilgi ve teknik destek sağlayarak, yerel girişimcileri teşvik etmek (DPT, GAP Özeti, 1989, s. 4).

Bölgeden geçen E-24 Uluslararası Karayolu'nun ticaret sektörüne canlılık getirdiği bilinmektedir. Mersin ve İskenderun limanlarına gemilerle gelen transit malların, aynı yolla Habur (ili) sınır kapısına kadar taşınması da eklenirse; GAP'la hareketliliğin en üst seviyeye ulaşacağı ve Ortadoğu Ülkelerine ihracatın bu sektöre yeni bir hareket kazandıracağı beklenmektedir. GAP Master Plânında önümüzdeki 15 yıllık perspektifte bölgenin mekânsal gelişme yapısı, kalkınma koridorları ve safhalandırılması Harita: 1 ve Harita: 2 'de gösterilmiştir (DPT, GAP,Özeti, 1989, s. 6).

Mekânsal gelişme süreci içerisinde, Gaziantep, Şanlıurfa ve Diyarbakır kentlerini birleştiren kırık gelişme aksı ve oluşturduğu koridor (Harita: 1), daha sonraki süreçte, aşağıda belirtilen yönlerde genişletilecek/geliştirilecek ve tamamlanacaktır (Harita: 2).

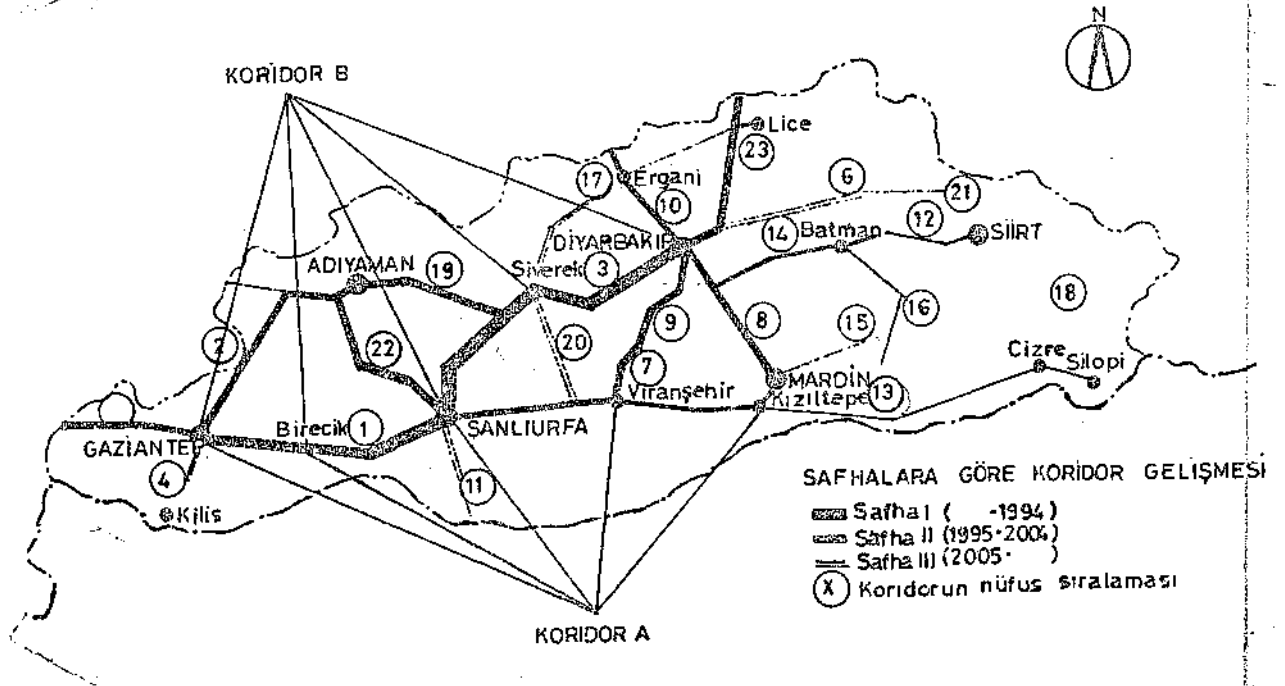
- Diyarbakır-Batman-Siirt
- Şanlıurfa-Adıyaman (Çalışmalar devam etmektedir)
- Gaziantep-Adıyaman
- Şanlıurfa-Mardin/Kızıltepe-Silopi

(DPT, Master Plân-Özet: 1989, s. 7).

GÜNEYDOĞU ANADOLU
PROJESİ

Harita: 1 "Kırık Gelişme Aksı " Mekânsal Gelişme Yapısı

Harita: 2 Kalkınma Koridorları ve Safhalandırılması

Bölgenin mekânsal gelişme yapısını, büyük oranda, gelişmiş karayolu ağı, nisbeten seyrek yerleşme dağılımı ve çeşitli ekonomik faaliyetlerle idarî ve askeri fonksiyonların yoğunlaştığı birkaç büyük kent belirleyecektir. Bölgede doğu-batı yönünde iki karayolu vardır. Güneyde olanı, altı il merkezinden üçünü, yani Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin'i; diğeri de kalan üçünü, yani Adıyaman, Diyarbakır ve Siirt'i birleştirir. Bölgelerarası yük ve yolcu hareketleri, genellikle güneydoğu-kuzeybatı eksenini izler. Bölgenin ana karayolu bağlantıları Elazığ-Malatya ve Adana'dan geçer.

Bölgenin mekânsal kalkınmasının plânlanmasında üç büyük kenti (Gaziantep, Şanlıurfa ve Diyarbakır) birleştiren bir kırık gelişme aksı hipotezi geliştirilebilir (Harita: 1). Gaziantep Akdeniz kıyısına açılan bir kapıdan ibaret olmayıp, yukarıda belirtildiği gibi, bölgelerarası trafiğin en yoğun noktalarından birini oluşturan Adana'ya kolayca bağlantı sağlayabilmektedir. Elazığ ve Malatya ile bağlantılı olan Diyarbakır iç bölgelerden gelen malların dağıtım merkezidir.

Bu gelişme aksını kapsayan koridordaki kentlerin ve yerleşmelerin toplam nüfusu 1985'te 1.2 milyondur. Çeşitli ekonomik faaliyetlerin bu koridorda daha fazla yoğunlaşması bölgedeki diğer alanlara göre çok daha kolay sağlanacaktır. Aynı zamanda, bunların dışındaki alanların gelişmesinin de etkili biçimde sağlanması gerekecektir. Bunun için, önce koridor alanıyla diğer yüksek potansiyelli alanlar arasında ekonomik münasebetler geliştirilmelidir. İkincisi, her yüksek potansiyelli alanlardaki büyük kentin hizmet kapasitesi yükseltilmeli ve bunların etki alanlarının (hinterland) gelişmesi teşvik edilmelidir (DPT, GAP Master Plânı II, 1989, ss. 3.3-3.4).

b. Mekânsal Gelişme Süreci

Bu konu GAP Master Plân Nihai Raporu'nda şu şekilde yer almaktadır:

Yakın gelecekte kalkınma çabalarının önemli bir kısmı ana hatları yukarıda belirlenen koridorda yoğunlaştırılmalıdır. Büyük kentlerde kentsel altyapı ve tesislerle birlikte bu kentler arasındaki fiziksel bağlantılarla iyileştirilmelidir. Büyük projelerin uygulanması ve bu projelerin etki alanlarındaki sulu tarımın gelişmesiyle birlikte aktif kır-kent münasebetleri arayışına gidilmelidir. Artan tarımsal üretimi, stratejik önemdeki sanayiler koridor içinde ya da koridorun etki alanlarıyla fiziksel bağlantıları iyileştirilmiş diğer kentlere yerleşecektir. Bu büyük kentlerde ve diğer ikinci derecedeki kentlerde büyük dağıtım depoları, finans kuruluşları ve büyük tarım ürünü muhafaza, işletme tesislerini (hava alanlarını) de içeren tam bir tarıma dayalı hizmet faaliyetleri paketi meydana gelecektir. Koridor dışında, hızlı büyüme, yalnızca nüfusun yoğun olduğu, seçilmiş merkezlerde gerçekleşecektir.

Koridor önce Diyarbakır'dan Batman'a ve Şanlıurfa'dan Adıyaman'a doğru genişleyecektir. Özellikle koridor ve bölgenin hemen dışındaki büyük kentlerden (Elazığ, Malatya ve Kahramanmaraş) tarafından çevrelenen Adıyaman bölgesi benzersiz bir konumdadır. Gerçi, bu ilin verimli topraklarının bir kısmı Atatürk Baraj gölünün suları altında kalacaktır. Ancak, kır-kent münasebetleri etkili bir biçimde gerçekleştirilirse, bu bölgede kırsal kökenli bir kalkınma beklenebilir.

Çevrelerinde sulu tarım yapılan Siverek ve Birecik gibi orta büyüklükte yerleşmelerin gelişmesiyle koridor daha da bütünleşmiş olacaktır. Diğer taraftan, koridor Şanlıurfa'dan Viranşehir'e doğru da genişleyecektir. Diyarbakır-Batman eksenini Siirt'e doğru uzanacak; Diyarbakır ve Batman bağlantıları önem kazanacaktır.

Gelişme aksı Mardin/Kızıltepe'den, Cizre/Silopi'ye ve Siirt'ten Şırnak/Cizre/Silopi'ye doğru daha da uzayacaktır... Koridor, giderek ikili fonksiyonlara sahip olacaktır. Güneyindeki alanlarda, çeşitli stratejik önemdeki sanayiler yer alacak ve bu işletmelerin gerek duyacağı destek hizmetleri, etkin bir şekilde sunulacaktır.

İç bölgelerde ise; Atatürk Baraj gölü çevresindeki zengin ve çok yönlü kırsal ekonomiyi elinde tutan bir bölge görünümü arz edecektir. Koridor, doğuyla batı ve kuzeyle güneyi ayıran engel değil bir buluşma yeri olacaktır (DPT, GAP Master Planı II, 1989, s. 3.4).

Karayolu yanında, GAP bölgesi içinde ve bitişğinde bölgeye ticarî hizmet veren altı sivil havaalanı vardır. Bunlar; Gaziantep, Diyarbakır, Şanlıurfa, Elazığ, Malatya ve Adana hava alanlarıdır. Elazığ ve Şanlıurfa dışındaki hava alanları DC-9, B-727 ve A-320'ler için gerekli kapasiteye sahiptir (DPT, GAP Master Planı II, 1989, s. 4.9).

"Bugün Adana tarımında (Aşağı Seyhan Sulaması) yılda 550.000 ton kimyasal gübre ile 3500 ton zirai mücadele ilâcı kullanılmaktadır. Aşağı Seyhan Sulamasının 8 katı kadar bir alanın sulamaya açılacağı Aşağı Fırat Projesi içinde, kullanılan gübre, ilâç vb. araç gereçlerin 8-10 kat artacağı bir gerçektir (Tekinel, 1989, s. 9)." Bu kadar büyük miktarlardaki ilâcın yapılabilmesi için zirai ilaçlama uçaklarının kullanılmasına, dolayısıyla küçük tarımsal amaçlı havaalanlarının inşasına gereksinim vardır.

4.5. Sosyal ve Kültürel Yapı

Bölgede yaşayan ve hayat standardı ülke ortalamasının altında olan bölge halkının yaşam koşulları değişecektir. Satınalma gücünün artması ile dışa açılma hızlanacaktır. Ulaşım ve haberleşme ağı gelişecek, buna bağlı olarak da kırsal ve kentsel alanlar arasındaki ilişkiler artacaktır. Bölgedeki dağınık yerleşim yerini toplu yerleşime bırakacaktır.

4.6. Turizm

GAP bölgesi içindeki alanlarda turizmin canlanmasını sağlayacak faktörler vardır. Örneğin; GAP Master Plânda da yer alan Nemrut'un ulusal park olarak düzenlenmesi, Atatürk Barajı çevresinin ağaçlandırılması, Şanlıurfa enformasyon merkezinin kurulması ile yörede tarihi ve turistik yerlerin tanıtılması.

5. GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ'NİN BAŞARISINDA YAPI TASARIMLARININ YERİ

Üretimde süreklilik ve düzenli ekonomik gelişme için GAP'ın entegre bir bölge plânlaması şeklinde düşünülmesi gerekir. Öyle ki; bu plânlama belli bir sürede tamamlanan bir çalışma dizisinden ibaret değildir. Dinamik etkenler yüzünden sürekli yenilenen bir çalışmadır.

Dinamik etkenlerin ortaya çıkaracağı kentsel sorunların çözümleri, kalitenin artırılması ve halen sürdürülen kentsel tasarım ve yapılaşmanın hızlandırılması gerekir. Bugün çoğu kentlerimizde görülen sorunlarla karşılaşılması için, GAP'ta yöre halkının gerçek ilgi ve ihtiyacına uygun, bölgenin gelecekte etkisi altında kalacağı fiziksel değişimin (tarım, sanayi, ulaşım, inşaat, vb.), geçmişin modern prensipleri ile birleştirilerek çözülmesi önemlidir.

GAP'ın inşaat sektörü açısından sağlayacağı yararlar şunlardır:

1. Yapı malzemeleri alanında, bugünkü inşaat malzemeleri üretimini katlayabilecek miktarda üretim artışı olacak,
2. Yaklaşık milyonluk bir nüfusa yapı sektörü alanında istihdam sağlanacak,

3. Bölgesel yapı malzemeleri kaynakları aktif devreye sokulacak,
4. Bölge kent ve çevre plânlaması/hizmetleri açısından çağdaş yapıya kavuşacak.

GAP Master Plânda da işaret edildiği gibi, "Şanlıurfa, haberleşme/konferans ve yüksek öğrenim/teknolojik gelişme gibi bazı yüksek düzeyli fonksiyonlarla donanmış bir bölgesel merkez halini alabilir (DPT, GAP Master Plân II, 1989, s. 3.4)". Belki de; Harran Üniversitesi* için için en uygun yer, Bozova ilçesi sınırları içinde kurulu bulunan Atatürk Barajı tesisleridir. Bugün Atatürk Barajı şantiye binası içinde bulunan, kullanıma hazır tesis miktarları şöyledir:

Atelyeler (Kapalı saha)	: 39.088 m ²
Atelyeler (Açık beton saha)	: 39.300 m ²
Ambarlar (Kapalı saha)	: 22.000 m ²
Beton Yollar	: 55.755 m ²
Ofis Binaları	: 9.100 m ²
Aile Lojmanları	: 28.227 m ²
Misafirhaneler	: 7.760 m ²
İşçi Yatakhaneleri	: 28.908 m ²
Lokal Binaları	: 8.138 m ²
İşçi Yemekhaneleri	: 11.586 m ²

Bu tesislerin içinde sosyal ve kültürel etkinlikler için aralarında bir cami ve bir ilkokulun da bulunduğu pek çok tesisler de vardır. Bunlar; sera, güzme havuzları, diskotek, tenis kortu..

* Harran Üniversitesi'nin kurulması ile ilgili, 1990 yılında fizibilite Etüdları yapılmış olup, Şanlıurfa'da üniversite kurulması Bakanlar Kurulu'na önerilmiştir (GAP Koordinasyon Kurul Toplantısı, 1990).

6. YAPI VE KENT TASARIMLARINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

1. Bölgede bir taraftan nüfus artışı, diğer taraftan tarımın gelişmesi ile gelirlerdeki yükselmeler sonucu daha modern konutlara, spor ve dinlenme tesislerine gereksinim duyulacağı,

1985 yılında 4.4 milyon olan GAP illeri toplam nüfusu 2000 yılında 8.6 milyona, 2010 yılında 13.3 milyona ulaşabilecektir. 2010 yılında Türkiye toplam nüfusunun 80 milyon olacağı tahmin edildiğinde; toplam nüfusun %16.6'sı GAP bölgesinde yaşıyor olacaktır. Projelerin devreye girmesiyle bölge göç veren niteliğini muhtemelen kaybedecek, göç alır niteliğe dönüşecektir. Bu görüş çerçevesinde bölgenin nüfusu 13.3 milyon ve daha fazla olabilecektir (Kocaman, 1988, s. 39).

2. Çeşitli ürünlerin plânlanmasını yapmakla görevli kamu, kooperatif ve özel kuruluşların yapılaşma istekleri,

3. GAP bölgesinde mevcut gıda sanayii ve diğer tesislerin sayı ve kapasite bakımından artması örneğin, "Çukurova'da halen büyük istihdam yaratan mevcut sanayinin Güneydoğu'ya kayması söz konusu olabilir (Tekinel, 1989, s. 9)."

4. Çukurova'da Aşağıseyhan Projesi'nin 8 katı büyüklükte bir sulu alan, GAP bölgesinde bulunmaktadır (Tekinel, 1989, s. 4). Bu sulama tesislerinin yapılması,

5. Sulamadan dönen suların toplanması, yüzey sularına karşı yolların korunması için drenaj şebekelerinin yapılması,

6. İhraç edilecek ürünler için dış ticaret yapılarına, depolarına gereksinim duyulması,

7. Tarımsal mekânizasyondaki ve ulaşımdaki artışlar dikkate alınarak trafik yüzeylerinin yapılması gereği.

Tarımsal mekânizasyondaki artışlar, örneğin biçerdöver işletmeciliğinde yerleşim alanları arasında ağır ve hafif yapıdaki iki ayrı trafiği gündeme getirecektir. Bu durum ana arterlerin iki yanında, biri gidiş diğeri geliş olmak üzere, tarımsal araçlara ait yolların inşaatını gerektirebilir. Örneğin; GAP projesi içinde Şanlıurfa ili Merkez ve Akçakale sınırları içindeki Harran ovasının batı yakasında yapılan bir araştırmaya göre, sadece traktör park (yeri) gereksinimi 8.767 adet olarak bulunmuştur (Sağlam, 1988, s. 43). Bunun yanında biçerdöver ve iş makinelerini de düşünürsek, kent ve konut tasarımlarında bu araçların önemi ortaya çıkar.

"Tarımsal mekânizasyon ve ulaşım konusunda uçakların ve havaalanları yapımının ayrı bir önemi vardır. Şöyle ki; GAP projesinin uygulanması ile 16 milyon dekarlık alan sulu tarıma açılacaktır. Bu arada 160 milyon ton sulandırılmış ilaç ve 560 bin ton dolayında gübre kullanılması beklenilmektedir. İlaç uygulamaları havadan yapıldığı takdirde 600 lt. depo kapasiteli 180, gübre uygulamaları için de 620 adet olmak üzere toplam 800 adet tarım uçağına gereksinim olacaktır. Halen 120 uçakla Çukurova Bölgesi'nde uygulamalar yapılmakta ve zaman zaman uçak sayısında eksiklik duyulmaktadır. GAP alanlarında böyle büyük boyutlu havasal uygulamalara geçilmeden; uçak işleticilerinin uçak pist, hangar ve yer araç gereçleriyle ilgili gereksinimlerinin nasıl karşılanacağı, uygulamaların hangi kurallara (yöntem ve tekniklere) göre yapılacağı konusunda ön çalışmalara gereksinim vardır (Deligönül, 1988, s. 47)."

8. Gürültü ve egzoz gazlarının tarım arazilerinde ve çalışanlarında yaratacağı zararları önlemek için yol kenarlarına perde yapılması gereği,

9. Bölgede yapı malzemeleri üretimine esas olacak kaynakların bulunması,

Şanlıurfa Harran Ovası topraklarının çıkarılan etüd ve haritalarına göre, ovayı doğu-batı ve kuzeyden çevreleyen yükseltilerden ovanın orta kesimlerine doğru yığılan çamur akıntıları üzerinde yapılan fiziksel ve kimyasal incelemelerde, % 31,25- 83,8 kil ile % 8,4-61,1 gibi sınırlar içinde kireç bulunmuştur (Dinç, Şenol, Sarı ve arkadaşları, 1988, s. 68).

BÖLÜM III

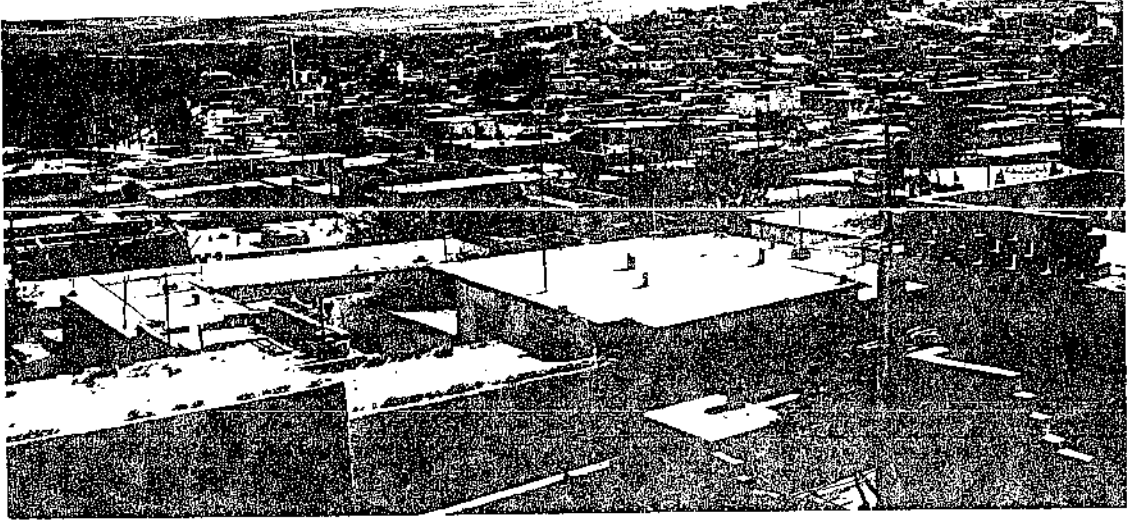
ARAŞTIRMA BÖLGESİ'İNDE (BOZOVA'DA) SOSYD-EKONOMİK YAPININ NİTELİKSEL ve NİCELİKSEL İRDELENMESİ

1. Kentin Yeri, Jeomorfolojik Yapısı, Tarihi Gelişimi ve Nüfus Yapısı

1.1. Yer

Araştırma bölgesi olarak seçilen Şanlıurfa'nın Bozova ilçesi Atatürk Barajı üzerinden Şanlıurfa-Adıyaman karayolu üzerinde Şanlıurfa'ya 35 km. uzaklıkta ve Şanlıurfa kent merkezinin kuzeybatısındadır. Atatürk Barajına olan uzaklığı ise 27 km.'dir. Harita: 2 üzerinde yapılan incelemeden görüleceği üzere, GAP içine giren Gaziantep, Adıyaman, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Siirt illerinin merkezi konumundadır. GAP'ın kalbi durumundaki Atatürk Barajı bu ilçenin sınırları içindedir. Bozova batıdan Halfeti, güneybatıdan Birecik, güneydoğu ve doğudan Merkez, kuzeydoğudan Hilvan ilçeleriyle, kuzeyden ise Adıyaman ilinin Samsat ve merkez ilçeleriyle çevrilidir.

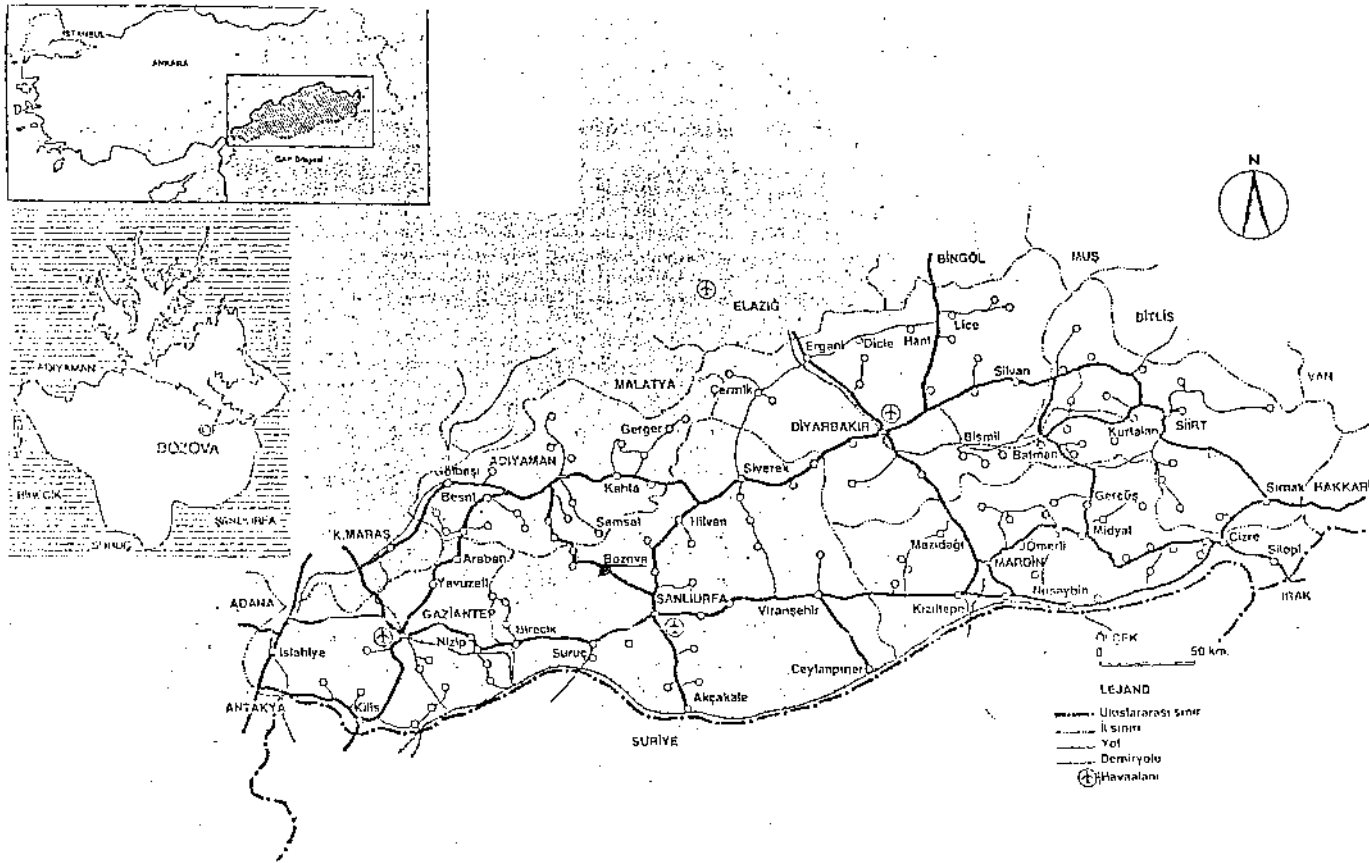
Bugünkü konumda Bozova'nın çevre illerden sadece Adıyaman ile direkt bağlantısı vardır. Yolu 12 m. genişlikte asfaltdır. Diyarbakır'dan Bozova'ya gidebilmek için, Diyarbakır-Siverek-Hilvan üzerinde Şanlıurfa'ya 8 km. mesafeden, kuzeybatıya Atatürk Barajı-Adıyaman yoluna dönmek gerekir. Bozova'nın bu kavşağa mesafesi 27 km.'dir. Diğer illerden Bozova'ya gidebilmek için Şanlıurfa kent merkezinden geçilmesi zorunludur. Aşağıda Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Bozova'nın genel konumu görülmektedir (Harita: 3, Fotoğraf: 1).

Fotoğraf: 1 Bozova'dan Genel Görünüş

1.2. Jeomorfolojik Yapı

Bozova ve yöresinde 1. sınıf tarım arazilerinin yanında Karacadag'dan püsküren taşların arazi yüzeyinde oluşturduğu katmandan ve yer yer killi ve kireçli yapıdan dolayı 2. sınıf, 3. sınıf araziler de vardır. Yapılan incelemelerde, yüzeydeki taşların kaldırılması ile kısmen verimli arazi kazanılmasının mümkün olduğu görülmüştür. Nitekim halkın bu yöntemle başvurarak toprak kazandığı anlaşılmıştır.

Harita: 3 Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Bozova'nın Konumu

Tünel güzergâhından edinilen bilgiye göre üst kretase yaşlı, genelde marnlardan oluşmuştur. Tünel giriş ve çıkış ağzlarından itibaren ilk 3-4 km. içerisinde marn killi kireçtaşı ve kireçtaşı birimleri daha ağırlıklı olup orta kısımlar, yaklaşık 20 km. (Bozova dolayları) marn ve killi marnlardan oluşmuştur. Kireç taşlarının içerisinde yer yer siliks bantlarına ve silisifiye olmuş tabakalara rastlanmaktadır. Kireçtaşı ve killi kireçtaşı hakim bölgelerde zemin mukavemeti daha iyi olup önemli miktarda su içerirler. Marnların hakim olduğu bölgede ise zemin mukavemeti daha düşük olup, nadiren ve sızıntı halinde sular bulunur. Tabaka doğrultuları (Bozova'yı güney-kuzey doğrultusunda geçen) tünel eksenine genelde dik, eğimler tünel eksenini doğrultusundadır. Eğimler yataya yakın olup çoğunlukla 8° - 15° arasındadır (Zaman zaman 35° 'ye

varan eğimlere rastlanmaktadır). Tünel güzergâhındaki seriler sık eklemli olup büyük atımları olmayan faylarla kesilmiştir. Ayrıca tabaka düzlemleri süreksizlik arzeder (Tekelioğlu, 1988, ss. 67-68).

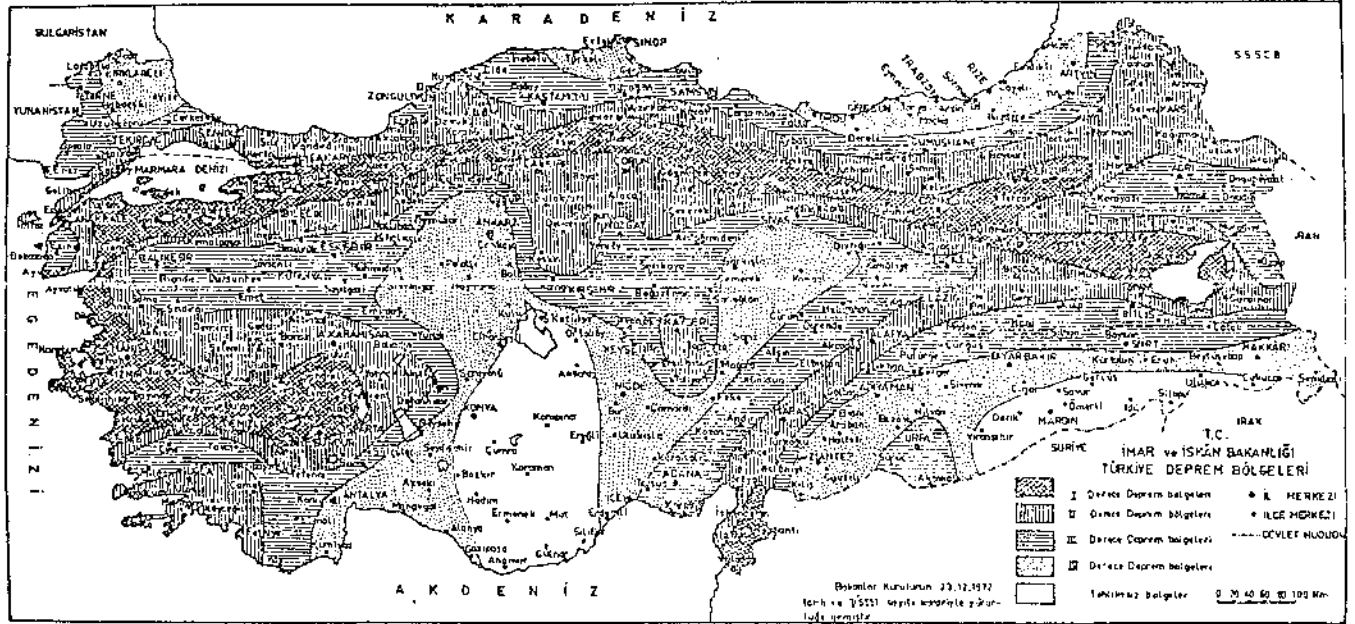
Deprem yönünden bir incelemeye tâbi tutarsak Bozova, 4. derece deprem bölgesi sınırları içinde kalmaktadır (Harita: 4). Türkiye deprem bölgeleri içinde, diğer deprem bölgeleri ile 1. ve 2. dereceden bağlantılı olmayan tek il Şanlıurfa'dır (Bayülken, 1978, s. 19).

Bozova ilçesinde toplam rezerv 1,5 milyon tona varan fosfat yatakları vardır (Maras, 1986, s. 16). Ayrıca Atatürk Barajı gövde inşaatının çekirdek dolgu kısmında kullanılan kil yatakları ile gövde dolgusunda kullanılan bazalt taş ocakları da bu ilçe sınırları içindedir.

1.3. Tarihi Gelişim

Her yapı tarihi araştırmasının başlangıç noktası, çok sağlam bir topoğrafya bilgisine sahip olmaktır (Naumann, 1975, s. 22). Yaklaşık 550 m. (Karayolları Haritası, 1990) rakımlı ve Bozova'nın etrafında tarım arazisi bulunacak şekilde düz olarak nitelenebilecek bir konuma sahip olduğunu söyleyebiliriz. Yapıların bir kısmının üzerine oturduğu arazi ancak çevre araziye görebilecek yükseltidedir. "İlçenin toprakları genelde engebelidir, plâtolar kalkerli yapıdadır (Maras, 1986, s. 14).

Asurluların "Asuraniou", Romalılar'ın "Tormânspa", Araplar'ın ise "Tel-Hüvek" adını verdikleri şehir, Osmanlılar döneminde "Yaylak", Cumhuriyetten sonra da "Bozova" diye adlandırılmıştır. Halep, Samsat (Atatürk Barajı'nda su altında kalmıştır), Malatya yolu üzerinde bulunması nedeniyle sık sık işgâle uğramıştır. 1526'da Osmanlılar'da kalan şehir, 1930 yılında ilçe olmuştur (Maras, 1986, ss.32-133).

Harita: 4 Türkiye'nin Deprem Bölgeleri Haritası

Kaynak: Bayülke, N. Depremler ve Depreme Dayanıklı Yapılar. Ankara: T.C. İmar ve İskân Bakanlığı Deprem Araştırma Enstitüsü, 1978, s. 19.

1.4. Nüfus

İlçenin yüzölçümü 1550 km² olup, 1985 nüfus sayımına göre toplam nüfusu 51.905'tir. İlçenin merkez nüfusu ise 10.759'dur. Toplam nüfusun % 85'i köy nüfusedir. İlçeye bağlı 2 bucak merkezi (Kanlıavşar, Yaylak) ile 77 köy vardır (Maraş, 1986, s. 133).

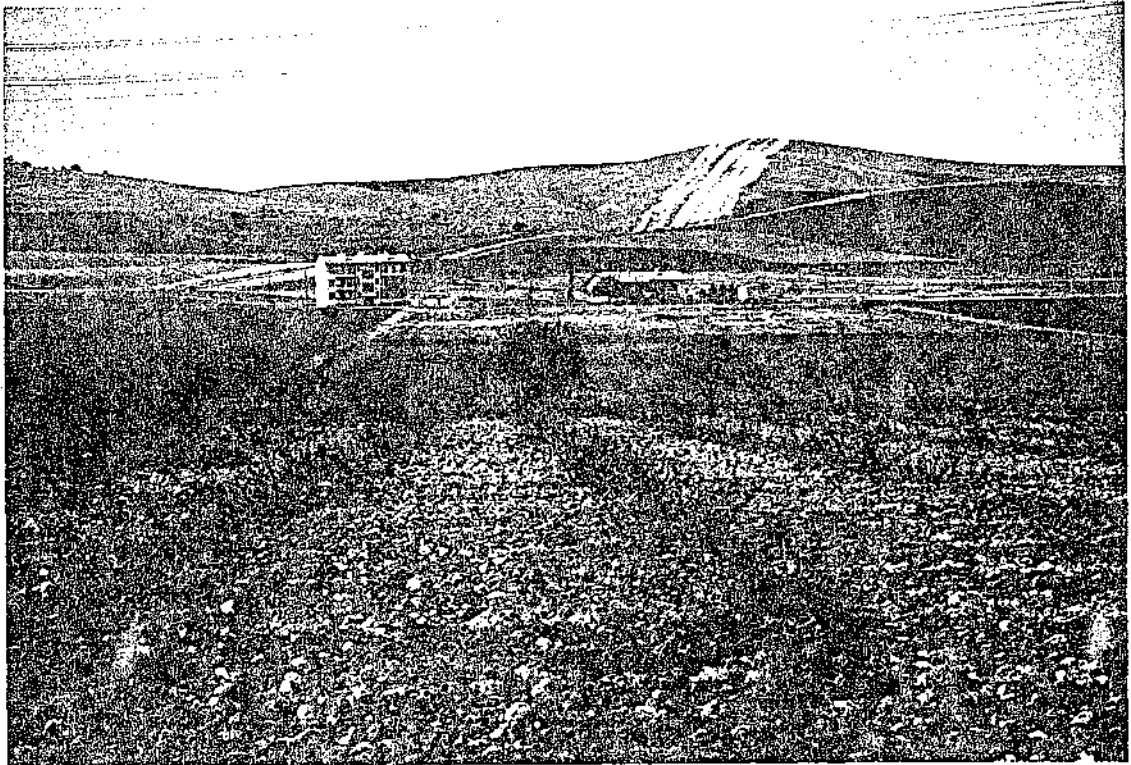
2. Yapılaşma Hareketleri ve Modern Yapıya Geçiş Sürecinde Kentsel Mekânda İnsanların Beklentilerinin Aksine Gelişmeler-Sorunlar ve Nedenleri

Gerek şimdiye kadar geçen kentleşme sürecinde, gerekse bundan sonraki süreçte, üzerinde düşünülmesi ve cevaplanması gereken sorular şunlardır: "Plânlama nedir?", "Amaç ve araçları nelerdir?", "Sonucu ne olmalıdır, nasıl olmalıdır?", "Bu konudaki temel düşüncelerin form'a yansımaları nasıldır?" Plânlamanın amaçlarından biri; kişinin/kişilerin, toplumun asgarî istek ve gereksinimlerini saptamak, rasyonel tutarlılığı çözümlere ulaştırmaktır. Ne yazık ki; bilinçli ve akılcı bir seçimle tepe üstüne/yamaçlara, yani az verimli arazilerin üzerine kurulmuş Bozova, bugün insanın doğa ve kendi toplumu içinde mutlulukla yaşamasını temin edecek sağlıklı çözümlerden uzaklaşmakta, verimli araziye yayılma eğilimi göstermektedir.

Bozova'da hattâ tüm GAP içine giren alanlarda arazi kullanımı ayrı bir önem taşımaktadır. Tarımsal arazinin tarım dışı kullanılmamasına özen gösterilmelidir. Aksi halde Çukurova örneğinde olduğu gibi verimli arazilerin endüstriyel ve kentsel yerleşim alanlarına dönüşmesi kaçınılmazdır. Bu konuda Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Osman Tekinel şunları belirtmektedir: Çukurova'da birinci ve ikinci sınıf tarım arazisinden 4.428 hektarının endüstriyel, 15.507 hektarlık bölümünün de kentsel yerleşim amacıyla tarım dışı kullanıldığı belirlenmiştir. Kamu altyapı tesislerinin verimli arazilerden kopardığı alan ise 6.126 hektardır. Yalnız Çukurova'da, tarım dışı amaçla kullanıma açılan verimli arazilerin, bölgedeki aynı sınıftan arazi toplamına oranı

% 5,5 olarak saptanmıştır. Büyük kamusal yatırımların ve tesislerin tarımsal üretim ile yatırımlara yaptığı bu olumsuz etki, çevrelerine başka faaliyetleri de çekerek, yakınlarındaki tarım arazilerinin tarım dışı amaçlarla kullanılmasına, tarımsal amaçlı yatırımların ölü yatırımlar hâline gelmesine neden olmaktadır. Bu bakımdan devlet sulama alanlarında her yıl % 0,5 oranında sulama alanı kaybı olmaktadır (Başkan, 1990, s. 2).

11 Mart 1989 tarihinde, Tarım Orman ve Köyleri Bakanlığı'nca, "Tarımsal Alanların Tarım Dışı Gaye ile Kullanılmasına Dair (bir) Yönetmelik" çıkarılmıştır. Bu yönetmeliğin amacı, 3161 ve 3202 sayılı yasalar uyarınca tarım alanlarının gayesine uygun bir şekilde kullanılmasını sağlamak, bu alanların hangi hâllerde tarım dışı gayelerle kullanılacağına dair esasları belirlemektir (Resmî Gazete, 11 Mart 1989).

Fotoğraf: 2 Verimli Arazide Yapılaşma-Bozova, 1990.

Kentsel tasarımlara ışık tutmak amacıyla (Üzerinde inşaat yapılabilir) niceliksel bir arazi değerlendirme yönteminin geliştirilmesi üzerine bir çalışma* yapılmıştır. Söz konusu çalışmada; örnek olarak seçilen alanlarda yaygın arazi kullanım türlerine göre, bilgisayar kullanılarak yapılan değerlendirmeler, parsel bazında yürütülmüştür.

Oransal Parsel Endeksi (OPE) her bir parsel için oluşturulan İdeal Arazi Kullanım Planına dayanarak hesaplanmıştır. Parsellerin OPE'leri, daha çok üzerinde yer aldıkları toprakların üretim; sınırlayıcı faktörünün şiddetini yansıtmakta, şekil, büyüklük konum gibi karakteristikler OPE değerini daha az etkilemektedir (Şenol, 1988, s. 71).

Çevre; kişiyi etkileyen, şekillenmesini ve yaşamını belirleyen fiziksel, iklimsel, biyolojik ve toplumsal faktörlerin tümüdür. Çevre; organizmayı kapsayan canlı ve cansız durum ve etmenlerin karışımıdır (Gürel, 1970, ss. 8-12). O halde Bozova'da mimari çözümlerde ve kentsel plânlarda uygulanacak yöntemlerin kesin ve kalıcı ortaya konulması gerekir. Burada problemi tanıma, çözme, hipotez kurma ve mümkünse deneme yapma gibi etkinliklerle gerçekleri bulmaya yönelinmelidir.

Konut sadece bir yapı (strüktür) değil; aynı zamanda, karmaşık amaçlar seti için yaratılmış bir kurumdur (Intitutio). Konut inşaatı kültürel bir olgu olduğundan konutun formu ve örgütlenmesi ait olduğu kültürel ortam tarafından geniş ölçüde belirlenir. En eski keşfedilen zamanlardan beri konut, ilkel insan için barınaktan fazla birşey olmuştur.

---

*Söz konusu Çalışmanın Yayın Yılı: 1983, Bölüm Kodu ve Adı: 08/Toprak, Databank Erişim Kodu: 08010010

Dinsel seramoniler genellikle önemli bir rol oynamıştır. Eğer barınak sağlanması evin edilgen işlevi ise, o zaman pozitif amacı insanların yaşam tarzlarına en iyi uyacak çevrenin yaratılmasıdır; Diğer bir deyişle, mekânın sosyal ünitesidir (Başakman, 1986, ss. 23-24).

Bozova'da yaratılacak "Bir yapay çevrenin kendinden beklenenleri verebilmesi için tasarımı çok önemlidir. Tasarımda modeller içinde en uygun sayılabilecek Ekolojik Model'in uygulanması, uygulanabilirliği sağlamak için de, çevre sisteminin analiz edilebilir parçalara bölünmesi gerekmektedir (Erkmen, 1982, ss. 41-54)." Örneğin; tarımsal yapılarla konut yapılarını, alanlarını analizi gerekli ayrı bütünlük halinde ele almak mümkündür.

O halde, rasyonel çözümlere varmak için Bozova'da şu unsurlar olmalıdır:

1. İnsanları sıkacak, özgürlükten mahrum olma hissini verecek yoğun ve yüksek yapılaşmadan kaçınmalı (Araştırma bölgesinde yapılan anket verilerine göre halkın % 42'si tek katlı, % 37'si iki katlı, % 16'sı ise çok katlı yapılaşma istemektedirler. Bu konuda cevap vermeyenler ise % 5'lik bir kesimi oluşturmaktadır).
2. Güneşe yönlendirilmiş, kent ölçeğine uygun yol ve meydanları olmalı,
3. İnsanlara değişik alternatifler sunabilen, yeşil ile iç içe mimari tasarımlar gerçekleştirilmeli (Örneğin; ön tarafında sebze bahçesi olan evler, spor ve sosyal etkinlik alanları, çocuk bahçeleri, alışveriş merkezleri oluşturulmalıdır. Yapılan anket sonucu halkın % 90'ı evinin önünde sebzelik bahçe istemektedir).

4. Büyük kentlerde yaşanan hava ve su kirliliğinin ileride Bozova'da da olmaması için endüstri tesisleri ile yapı yerleri iyi analiz edilmeli, endüstriyel yapılardan çıkacak duman ve gazların rüzgâr istikâmetlerine göre gidebileceği yön tasarımlarda dikkate alınmalı,
5. Atelye, imalâthane ve fabrika gibi yapılar diğer fonksiyonlarla iç içe yer alır hâle getirilmemeli,
6. Tasarımlarda özel, kamusal ve yarı özel kamusal alanlar bırakılmalı,
7. Alt yapı yetersizliği giderilerek, kara ve sularda kirlilik önlenmeli. Özellikle hayvansal atıklar biyogaz tesisleri kurularak ekonomik değere kavuşturulmalı,
8. Verimli düz arazilerde yapılaşma yerine, verimliliği az arazilerde -dağlık kesimlerde- yapılaşma yönlendirilmeli,
9. Uygulanan anketten Bozova'da, eğitim düzeyinin yetersiz, teşebbüs kabiliyeti fazla olan birey sayılarının az, el sanatları ile uğraşanların hiç olmadığı anlaşılmaktadır.

" Yetişmiş insangücünün istihdamında sorunlara bölgede çözüm aranabilir. Şehirleşme ve şehirlerin çekici yönleri öylesine fazladır ki, işgücü piyasasında mesleklerin dağılımında önemli çarpıklıklar vardır. Kır-Şehir arasında ve bölgeler arasında meslek elemanı dengesizlikleri vardır. Pek çok meslekte bazı büyük şehirlerde işsizlik sorunu varken üniversite mezunları teknisyen görevini yapmaya razıyken, bazı bölgelerde (örneğin Bozova'da) iş yaptıracak kimse bulunmasında güçlükler

çekilmektedir (Külahçı, 1983, s. 121)." O halde, bölgesel ihtiyaçlara yönelik meslek okulları açılmalı,

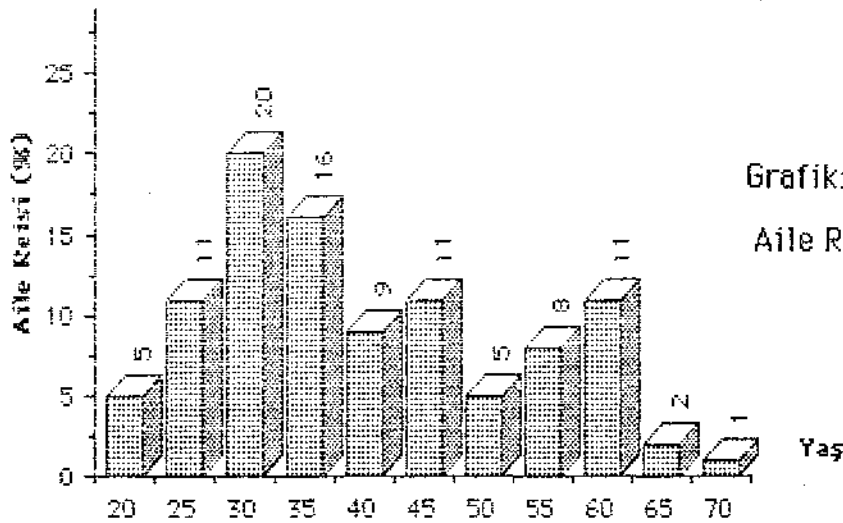
10. Tüm çalışma alanlarında sağlıklı bir denetim yapılmalı

3. Ailelerin Sosyo-Ekonomik Yapısı

3.1. Aile Reisi

a. Cinsiyeti, Medenî Hali ve Yaşı

Araştırma bölgesi Bozova'da ankete cevap veren (132) aile reislerinin (2) % 2'si kadın, % 98'i erkektir. Bunlardan (107) % 85'i evli, % 15'i bekârdır. Aşağıda (Grafik: 1) görüleceği üzere aile reislerinin genelde 30-35 yaşlarında genç ve dinamik kesimi oluşturduğu belirlenmiştir (Grafiğin oluşturulmasında yaş sınırları 5'er aralıklı olup, yarıyı geçen yaş değerleri üst sınıra tamamlanmıştır.).

Grafik: 1

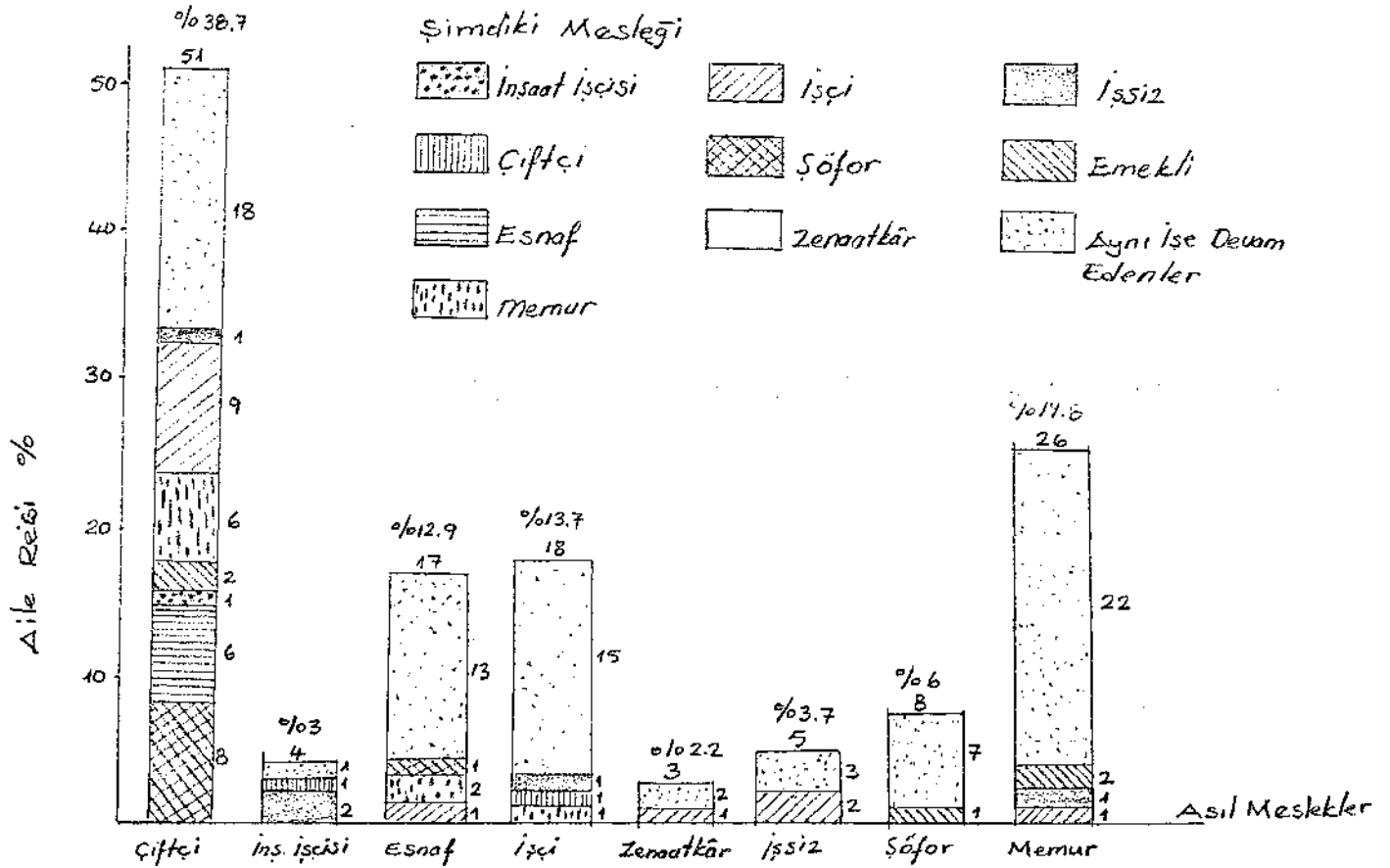
Aile Reisleri Yaş Dağılımı

b. Mesleği ve İşinin Süresi

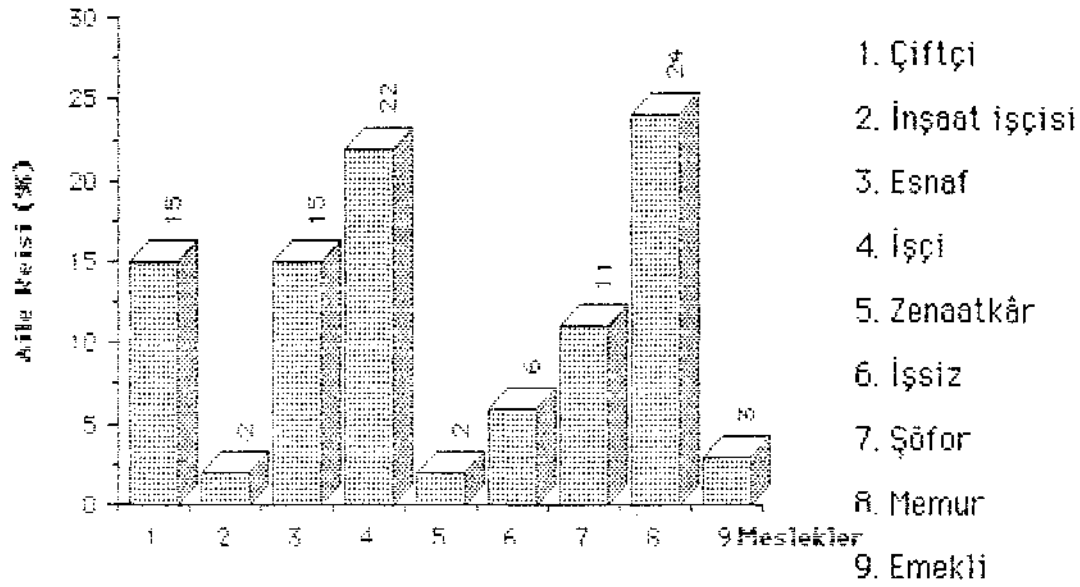
Aile reislerini meslekleri itibarıyla iki grupta inceleyebiliriz. Birincisi; asıl mesleği olanlar ki, bir aile reisi bugün asıl mesleğinden aynı bir işte/meslekte çalışabilmektedir. İkincisi; yeni meslek edinenler.

Aşağıda (Grafik: 2) aile reislerinin asıl mesleği ile bu mesleklerin % oranları görülmektedir. Asıl mesleğini yapanlarla meslek değiştirenlerin miktarları ise, her meslek sütunu üzerinde bölümler halinde gösterilmektedir. Grafik: 3'de ise, aile reislerinin yeni meslekleri ile ilgili dağılım görülmektedir.

Grafik: 2 Aile Reislerinin Asıl Meslekleri

Grafik: 3 Aile Reislerinin Yeni Meslekleri

Aile reisinin işi devamlı mı şeklindeki bir soruya % 59 evet, % 41 hayır şeklinde cevap alınmıştır. Aile reislerinin yılda kaç ay çalıştıkları hususunda yapılan araştırmada ise aşağıda belirlenen oranlar bulunmuştur:

12 ay çalışanlar	(78)	yaklaşık % 59
10 ay çalışanlar	(3)	yaklaşık % 2
9 ay çalışanlar	(1)	yaklaşık % 1
8 ay çalışanlar	(19)	yaklaşık % 14
6 ay çalışanlar	(13)	yaklaşık % 10
5 ay çalışanlar	(3)	yaklaşık % 2
4 ay çalışanlar	(3)	yaklaşık % 2
3 ay çalışanlar	(2)	yaklaşık % 2
Çalışmayan	(2)	yaklaşık % 2
Belirsiz	(8)	yaklaşık % 6

c. Eğitim Durumu

Araştırma bölgesi Bozova'da kadınlar Anketörlerle diyalogdan kaçındıkları içindir ki, anketlerin yaklaşık % 98'i erkeklere % 2'si kadınlara uygulanabilmiştir. Ankete katılan 132 aile reisinin (111) %84'ünün okuma-yazma bildikleri, % 16'sının ise bilmedikleri belirlenmiştir. Yaşlı erkekler arasında da okuma-yazma bilmeyenlerin sayısının oldukça fazla olması, ankete genç aile reislerinin katılmasının önemli nedenlerindendir. Bölge kadınının %72'si okur-yazar değildir. Öyle ki; annelerin %85'i çocuk hastalıklarına karşı hangi aşının yapılması gerektiğini bilmemektedir(Mortan, 1987,ss.122-123).

Bozova'da mevcut olan tek lisede 100'ün üzerinde ders boş geçmektedir. Öğretmen sıkıntısı, altyapı yetersizliği, ekonomik-mali sıkıntı ve halkın eğitime katkısının azlığı, eğitimde karşılaşılan önemli sorunlardır (Bayır, 1990, s. 9). İlkokula gidenlerin oranı %23.2'dir. Bu veriden hareketle, ilçede genel okuma-yazma oranının %35 olduğu tahmin edilebilir. İlçede Tarım, inşaat ve el sanatlarına yönelik meslekî kurslar açılmasının halkın sosyal ve ekonomik yapısına olumlu etkileri olacaktır.

3.2. Ailenin Sosyal Yapısı

a. Çocuk Sayısı

Uygulanan ankette çocuk sayısı iki kategoriye ayrılmıştır. Birincisi fizik-beden gücü ile ailesine pek katkıda bulunamayacaklar, yani 15 yaşından küçükler, ikincisi ise; fizik-beden gücü ile ailesine katkıda bulunabilecekler, yani 15 yaşından büyük olanlar. Anket verilerine göre sözkonusu kategorilerde kız-erkek çocuk sayıları aşağıya çıkarılmıştır (Tablo: 3).

<u>YAŞ</u>	<u>CİNSİYET</u>	<u>SAYI</u>	<u>%</u>
15 Yaştan	Kız	215	21,9
Küçük Çocuklar	Erkek	193	19,7
15 Yaştan	Kız	103	10,5
Büyük Çocuklar	Erkek	128	13,1
Büyükler (Anne+Baba ve Diğerleri)		341	34,8

Tablo: 3 Çocuk Sayıları ve Toplam Nüfus İçinde Oranı

b. Okula Giden/Gitmeyen Çocuk Sayısı

Araştırma evrenini temsilen alınan 132 aile (980 nüfus) içinde okula giden çocukların (228) oranı % 23,2, gitmeyenlerin (373) oranı % 38 ve bu konuda cevap vermeyenler (10) ise % 1'lik bir kesimi oluşturmaktadır.

c. Birlikte Oturanlar Dahil Ailenin Büyüklüğü

Toplam 132 aileye uygulanan anket sonucu, birlikte oturmalar dahil bu ailelerde toplam 980 kişinin yaşadığı, ortalama aile büyüklüğünün ise 7,42 kişi olduğu belirlenmiştir.

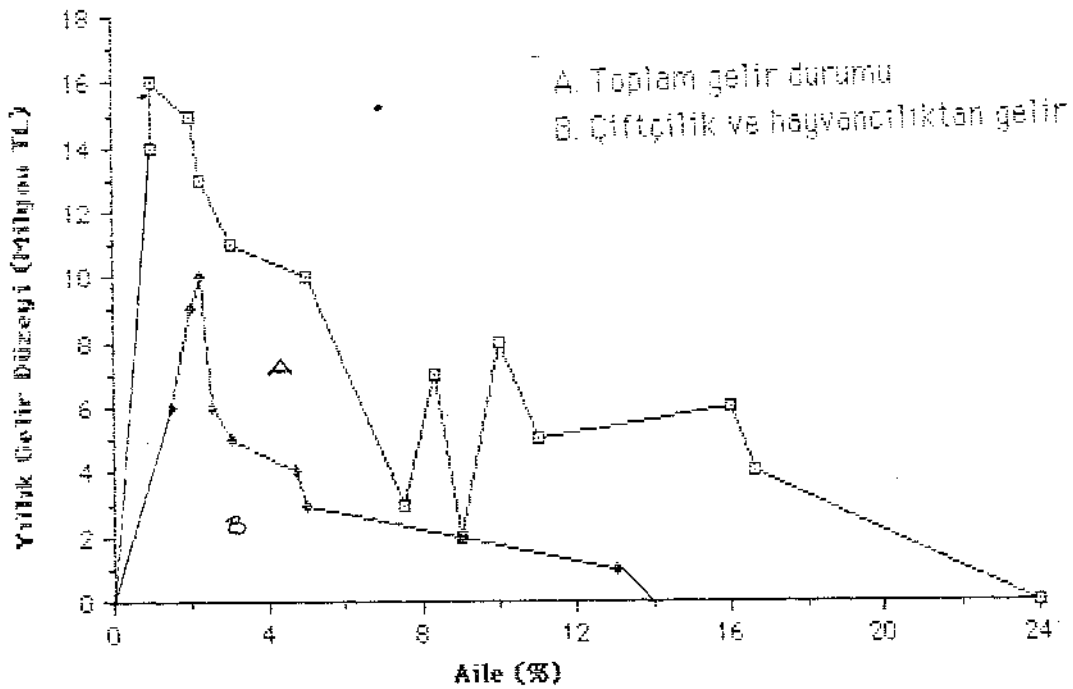
Bu ailelerin birey sayısına göre dağılımı şöyledir:

	<u>Sayısı</u>	<u>%'si</u>
5 kişi ve daha az	30	22,7
6-10 kişilik aile	76	57,5
11-15 kişilik aile	21	16,0
16-20 kişilik aile	1	0,8
Cevapsız	4	3

Anketlerde çocukların sayısını belirtmiş fakat toplam aile sayısını belirtmemiş olanlara 2 kişi (Anne+Baba) eklenerek, ailede toplam birey sayısı bulunmuştur.

3.3. Ailenin Ekonomik Yapısı

a. Ailenin Yıllık Gelir Düzeyi

Grafik: 4 Ailelerin Yıllık Gelir Düzeyi

Toplam 132 aileden alınan anketlerin içinde 9 aile gelir ve giderini belirtmemiştir. Bir aile 25.000 TL. aylık gelir göstermesine karşın, aylık 7.200.000 TL. borç göstermiştir ki; bu dengesiz gösterim, gelir belirtmeyenler grubuna dahil edilmiştir. Anketlerde, durumları hakkında

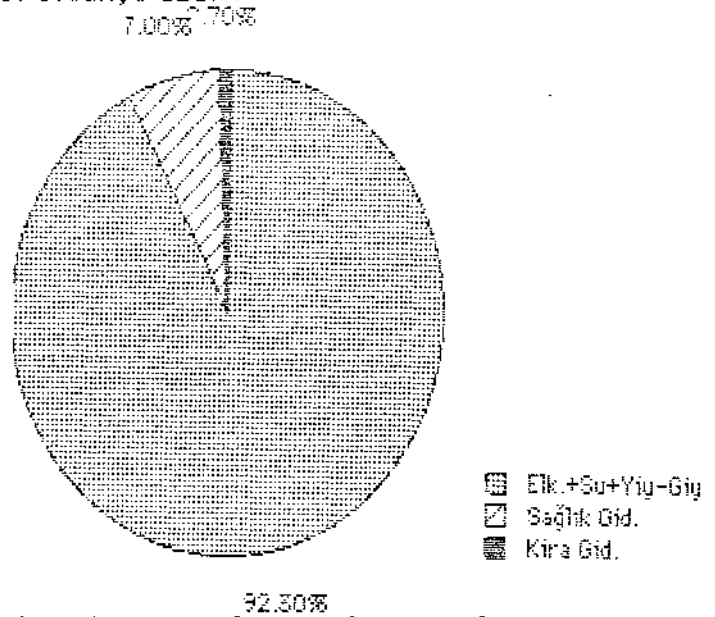
sigortalı yazanlar için doktor masrafı gösterilmemiştir. Ancak miktar belirtmeksizin "var" şeklinde belirtilen harcama kalemlerinde, doktor masrafı 50.000 TL, kira 30.000 TL. olarak alınmıştır. Yıllık maaş vb. gelir içinde, aile reisinin geliri ile o ailede birlikte oturanların gelirlerinin toplamı esas alınmıştır.

Ailelerin gelir dağılımlarına ilişkin Grafik: 4 incelenirse, göre halkının çiftçilik ve hayvancılık gelirlerinin, toplam gelirler içinde son derece az, yaklaşık % 20 olduğu görülür. Bu demektir ki; göre halkının arazisi ve beslediği hayvan sayısı oldukça azdır.

b. Ailenin Giderleri

Grafik: 5

Ailelerin Giderlerlerinde
Dağılım

Ailelerin giderlerini saptamak amacıyla sorulan sorulara cevap veren toplam 123 ailenin tüm yıllık gelirleri toplamı üzerinden bulunan aylık gelirleri toplamının önce aylık kira giderleri toplamı ile, sonra sağlık giderleri aylık toplamı ile oranlanması sonucu Grafik: 5 'deki değerler bulunmuştur. Sonuca göre, kira giderleri toplam aylık gelirin % 0,7'si, sağlık giderleri ise % 7'si olmaktadır. Buradan, kiraların gelire göre çok düşük olduğunu çıkarabiliriz.

Grafik: 5 ise; kirada oturan ailelerin toplam aileler içindeki oranını beritmektedir. Değerler, kirada oturan ailelerin sayısı ile (29) toplam ailelerin sayısı (132) birbirine oranlanarak bulunmuştur. Bu demektir ki; halkın % 24'ünün konuta gereksinimi vardır. Buradan halkın % 76'sının konuta gereksinimi olmadığı çıkarılmamalıdır. Zira her türlü modernlikten uzak yapıdaki kendi konutu içinde oturanların sayısı oldukça fazladır.

3.4. Ailenin Yaptığı Üretimin Cins ve Miktarları

a. El Sanatları ve Atelye Çalışmaları

Urfa ve yöresinde; dokumacılık, ağaç işlemeciliği, keçecilik, dericilik-dabakçılık, saraçlık, bakırcılık, kuyumculuk, tarakçılık, vb. eski el sanatları vardır (Maraş, 1986, ss. 80-82). Fakat Bozova'da bu el sanatlarından hiçbirinin yapılmadığı, anketlerden anlaşılmaktadır. Yani anketleri cevaplandıranların (132) hiçbiri el sanatları ve atelye çalışmaları belirtmemiştir.

b. Tarımsal Ürünler

Bozova'da tarım ve hayvancılıkla uğraşan ailelerin (59) toplam aile sayısı içindeki yeri % 44, uğraşmayan ailelerin (73) ise % 56'dır. Bu sonucu ailelerin yıllık gelir düzeyini belirten (sayfa: 35) verilerle ortak değerlendirecek, ailelerin arazisinin ve beslediği hayvan sayısının az olduğu görülür (Anket).

Bozova'da tarımla uğraşan halkın (% 44) ürettikleri malların cinsi ve bunların tarımsal üretimler arasındaki payı aşağıda verilmiştir.

Üretilen Malın Cinsi	Üreticiler Arasındaki Yeri (%)
Buğday-Arpa (33)	% 56
Mercimek (11)	% 19
Kavun-Karpuz (4)	% 7
Pamuk (3)	% 5
Antepfıstığı (2)	% 3
Susam (2)	% 3
Çok yönlü (4)	% 7

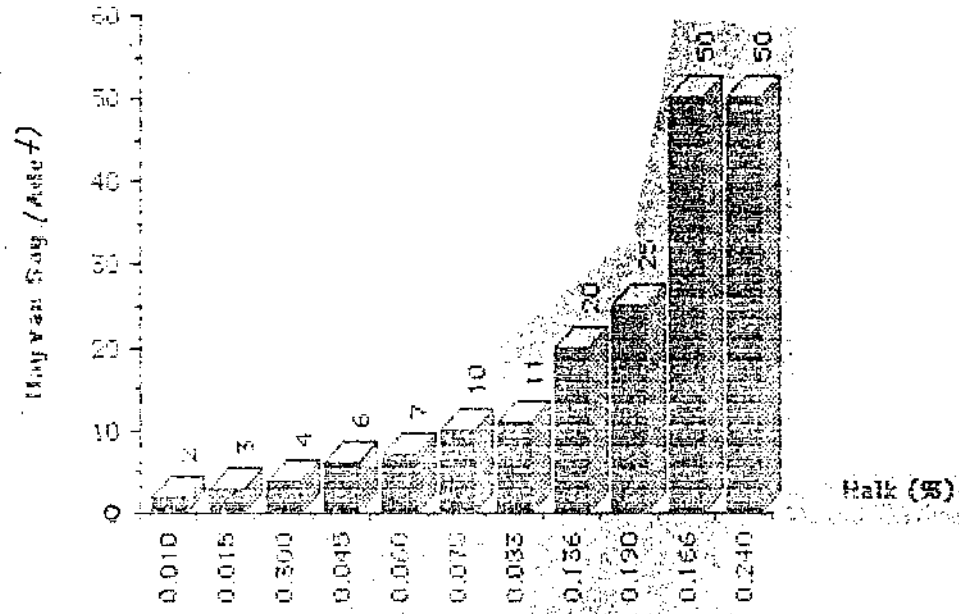
Tablo: 4 Tarımla Uğraşanların Ürettikleri Mallar ve Bunların Tarımsal Üretimler Arasındaki Payı

c. Beslenen Hayvanların Cins ve Miktarları

Yöre halkının hayvancılığa olan ilgisi ile yetiştirilen hayvanların cins ve sayıları da incelenmiştir. Küçükbaş hayvan yetiştiren ailelerin beraberinde büyükbaş hayvan da yetiştirdikleri anlaşılmaktadır. Bu duruma göre; (24 aile) halkın % 18'i hayvancılıkla uğraşmaktadır ki, bunların (22 aile) %17'si küçükbaş hayvanının yanı sıra büyükbaş hayvan da yetiştirmektedir. Ankete katılan 132 aile içinde 5 aile halkın yaklaşık % 4'ü tavuk, 2 aile halkın % 2'si güvercin yetiştirdiklerini belirtmişlerdir.

Aşağıda (Grafik: 6) hayvan yetiştiren aileler içinde küçükbaş ve büyükbaş hayvan dağılımı görülmektedir. Büyükbaş hayvan sayıları (37), küçükbaş hayvan sayılarının (396) oldukça altındadır. Yani büyükbaş hayvancılık küçükbaş hayvancılığın % 9'u kadardır.

Grafik: 6 Hayvan Yetiştiren Aile Sayıları İçinde Hayvan Dağılımı

BÖLÜM IV

MİMARİ MEKANLARIN NİTELİKSEL ve NİCELİKSEL İRDELENMESİ-YAPISAL ÖZELLİKLERİ

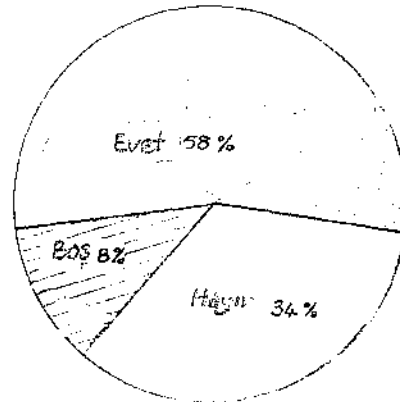
1. Konutların Genel Nitelikleri

1.1. Zaman İçinde Gelişerek Yapılan Yapılar

Araştırma bölgesi Bozova'da 132 aile üzerinde yapılan anket verilerine göre yapıların (77) % 58'i zaman içinde gelişerek yapılmıştır (Anket). Bu konudaki anket verileri aşağıda Grafik: 7 'de görülmektedir.

Grafik: 7

Konutların Zaman
Gelişerek Yapılıp
Yapılmadığı

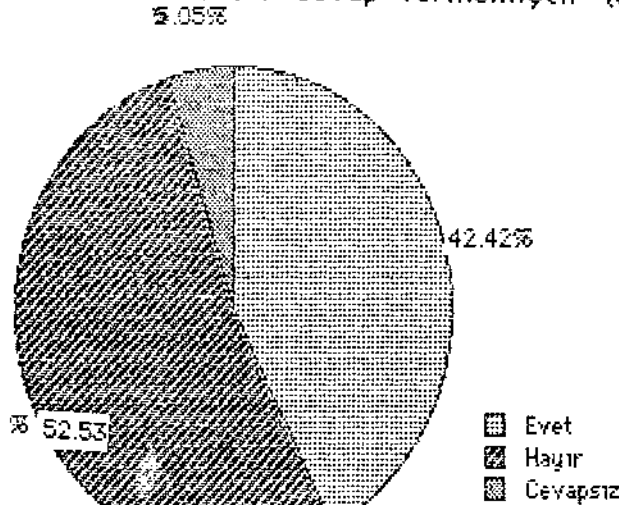

56 ve 93'üncü sayfalar arasında, rastgele seçilen sekiz ev üzerinde yapılan rölöve çalışmalarından örnekler görülmektedir. Teras çıkmaları, bahçe duvarı gibi yapı elemanlarını ayrı tutarsak, bu evlerden 7'sinin (% 78) rölöve; 2,3,4,6,7,8'in zaman içinde gelişerek yapıldığı görülür. Bu konuda Grafik: 7'nin % 58'lik değerini de dikkate alarak bir senteze varırsak; yöredeki halkın yaklaşık % 68'i kendi evini yapma gayreti içinde olmuştur.

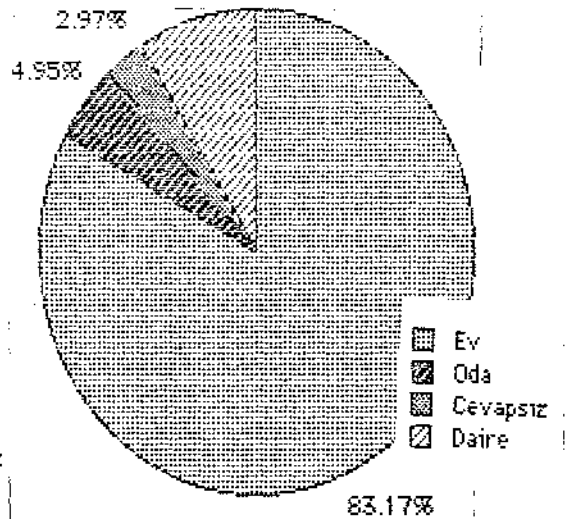
1.2. Konutlarda Genel Mekân Sayıları ve Mekânların İrdelenmesi

Şanlıurfa (Bozova) evlerinin biçimlendirilişinde iklimin, islâmî inanışların, birleşik aile düzeninin, ev kadınına refah bir ortam yaratma düşüncesinin etkileri yanında sosyal ihtiyaçların da etkisini görmek mümkündür. Bugün inşa edilen apartmanlarda (binalarda) bile düz dam geleneğinin devam etmesi aynı ihtiyacın bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Kürkçüoğlu, 1987, s. 45). Bozova'da evlerin (konutların) biçimlendirilmelerinde yarı kamusal ve özel alanlar yaratma prensibi hâkimdir. Özel alanlar olarak avlu bırakılmıştır. Yarı kamusal alan ise konutun sokak kapısı önündeki sokağa dahil olan boşluktur. Geniş ve açık avlu'nun ortaya çıkmasının nedenini birinci derecede, iklimin sıcak olmasında aramamız gerekir. Düğün, sünnet töreni ve ailelerin buluşma gibi sosyal etkinliklerin yapıldığı yer olarak da avlunun önemi büyüktür.

Anket verilerine göre, halkın % 42'sinin oturduğu konuttan memnun olduğu, % 52'sinin memnun olmadığı anlaşılmaktadır. Halkın % 5'i ise bu konuda bir cevap vermemiştir (Grafik: 8).

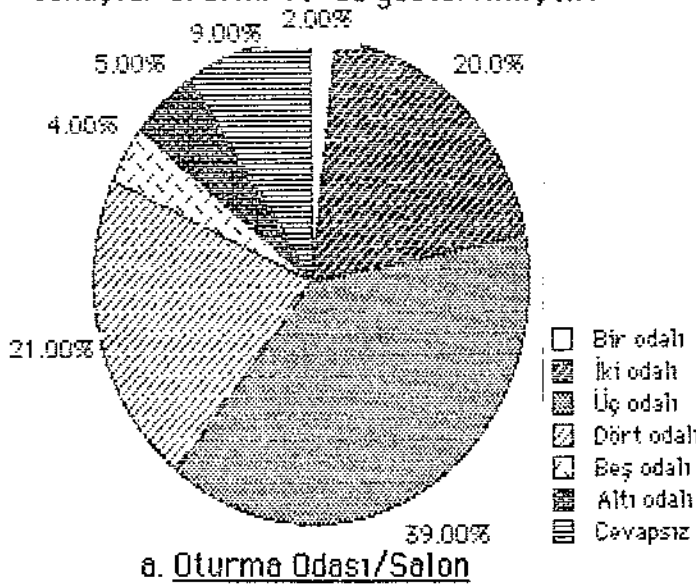
Grafik: 8 Konutlarından Memnun Olanlar/Olmayanlar

Grafik: 9 İçinde Oturulan Konutların Tipi

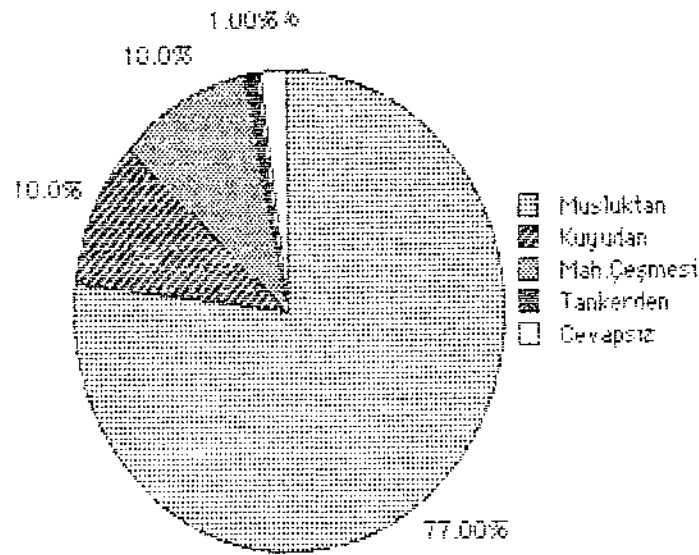
İçinde oturan yapıların % 84'ü herhangi bir plâna göre inşa edilmemiş "ev", % 12'si belli bir plâna göre inşa edilmiş "daire", % 4'ü "oda" tipindedir. Bu konuda cevap vermeyenlerin oranı ise % 3'dür (Grafik: 9). Bu değerleri rölövelerle karşılaştırırsak; Rölöve: 1'in belli bir plâna göre yapılmış olduğu görülür. Bu, rölevesi yapılan diğer evlerin % 11'ine denk gelir ki, anketten bulunan % 12 değerine oldukça yakındır.

Mekân sayılarına göre yapılan araştırmada, mekân sayılarına servis mekânlarının da dahil edilip edilmeyeceği konusunda ankete katılanların tereddüte düştükleri anlaşılmakla beraber, anketler üzerinden alınan sonuçlar Grafik: 10 'da gösterilmiştir.

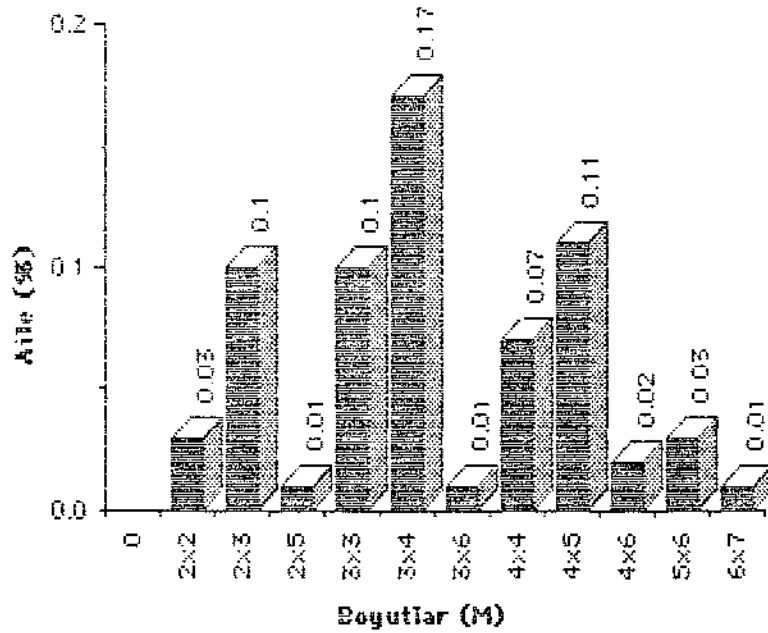

Grafik: 10
Konutların Mekân Sayılarına
Göre Dağılımı

132 aile içinde oturma odası boyutlarına ilişkin cevap veren 107 ailenin verilerinin Grafik: 11 üzerinden incelenmesinde, oturma odası için en çok tercih edilen ölçünün (3x4 m.) 12 m² olduğu görülmektedir. Bu ölçü, proje düzenleme esaslarından olmak üzere İmar Yönetmenliği'nde belirtilen minimum (oturma) oda ölçüleri ile (2,80x4,00 m.) uygunluk sağlamaktadır.

Grafik: 11 Oturma Odası Boyutlarının, Tercih Eden Aile Yüzdelere Göre Dağılımı

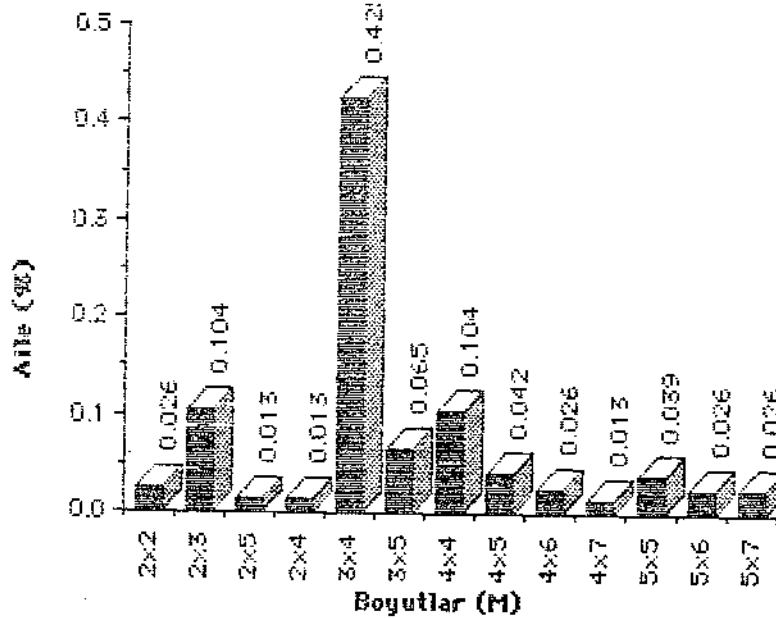

Grafik: 12 Salon Boyutlarının, Tercih Eden Aile Yüzdelere Göre Dağılımı

132 aileden 91'inin cevap verdiği salonla ilgili ölçülerle aile sayıları arasındaki ilişki, Grafik: 12 'de gösterilmiştir. Grafikte, salon için verilen ölçülerin de oturma ve yatak odaları ölçülerinden farklı olmadığı, genelde en çok kullanılan ölçünün 3x4 m. olduğu belirlenmiştir. Bu ölçü de İmar Yönetmenliği'nde belirtilen minimum oda ölçüleri (2,80x4,00 m.) ile uygunluk sağlamaktadır.

b. Yatak Odası

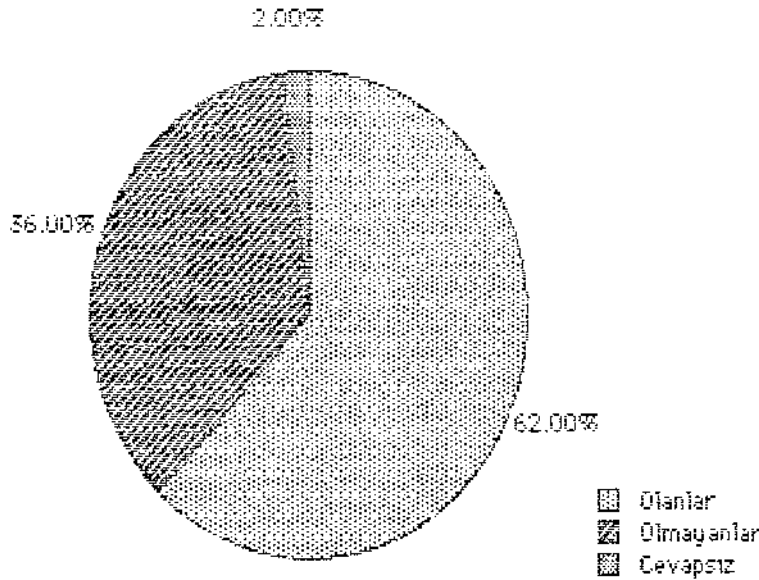
Kullanılan yatak odaları boyutlarına ilişkin 132 aile içinde 101 aileden cevap alınmıştır. Grafik: 13'de görüleceği üzere, bu oda için en çok 3x4 m. ölçülerinin tercih edildiği belirlenmiştir. İmar Yönetmenliği'nde minimum yatak odası ölçüsü 2,10x2,80 m.'dir.

Grafik:13 Yatak Odası Boyutlarının, Tercih Eden Aile Yüzdelere Göre Dağılımı

c. Mutfak

Bozova'da halka uygulanan anketten Grafik:14'de görüleceği üzere, halkın % 62'sinin mutfağının olduğu, % 36'sının ise olmadığı, mutfak yerine odanın, helün bir kısmını kullanıldığı anlaşılmıştır. Mutfağının olup olmadığı konusunda soruya cevap vermeyenlerin oranı ise yaklaşık % 2'dir.

Pişirme ocağının cinsi itibarıyla yapılan araştırmada mutfakta kullanılan yakıtın/ocağın cinsleri de belirlenmiştir. Buna göre;

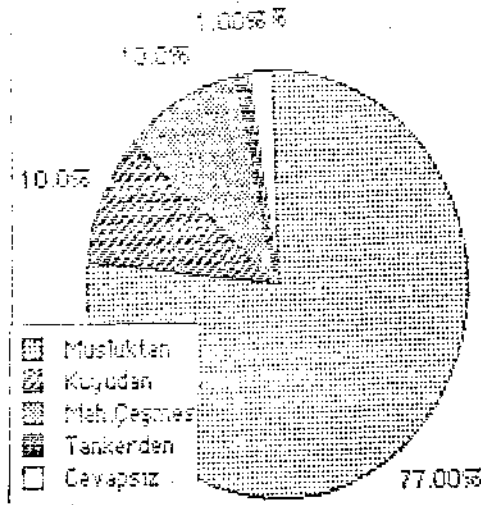
1. Bütangaz kullananlar (106) : % 80
2. Odun-Kömür kullananlar (15) : % 11
3. Tezek kullananlar (10) : % 8
4. Gazocağı kullananlar (9) : % 7

Not: Bunların içinde birden fazla materyali kullananlar da vardır.

Yıkama suyunun nasıl sağlandığı hususunda yapılan araştırmada, evlerindeki musluktan sağlayanların oranı % 77, kuyudan sağlayanların oranı % 11, mahalle çeşmesinden sağlayanların oranı ise % 10'dur. Bu konuda ailelerden %1'i tankerle su sağlandığını belirtmiştir. Bu soruya

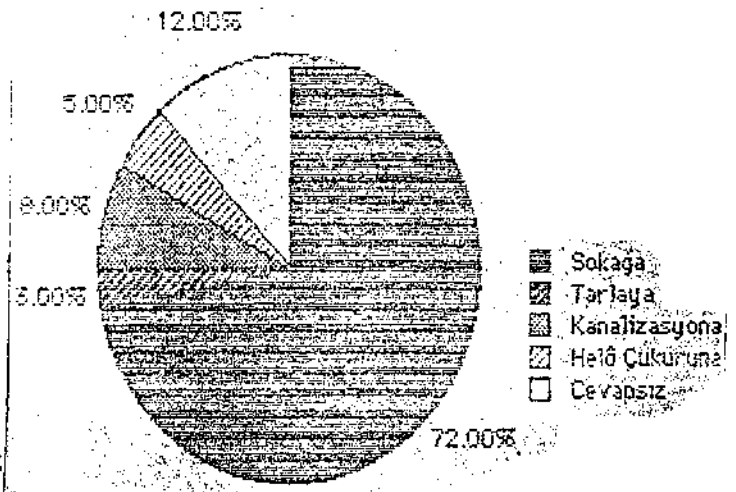
cevap vermeyenlerin oranı % 2'dir (Grafik: 15). Araştırma bölgesinde kanalizasyon yoktur. Ev yıkama suları genelde caddeye-sokağa akmaktadır. Anket verilerinde kanalizasyona pis suyu akanların oranı % 8 çıkmıştır. Kanalizasyon olmayan yörede çıkan bu değer, kanal ile kanalizasyon kelimelerinin karıştırılmış olmasına yorumlanabilir.

Aşağıda Grafik: 16'da pis suyun nereye akıtıldığı konusunda anket verileri görülmektedir.

Grafik: 15

Yıkama Suyunun Sağlandığı
Yerler

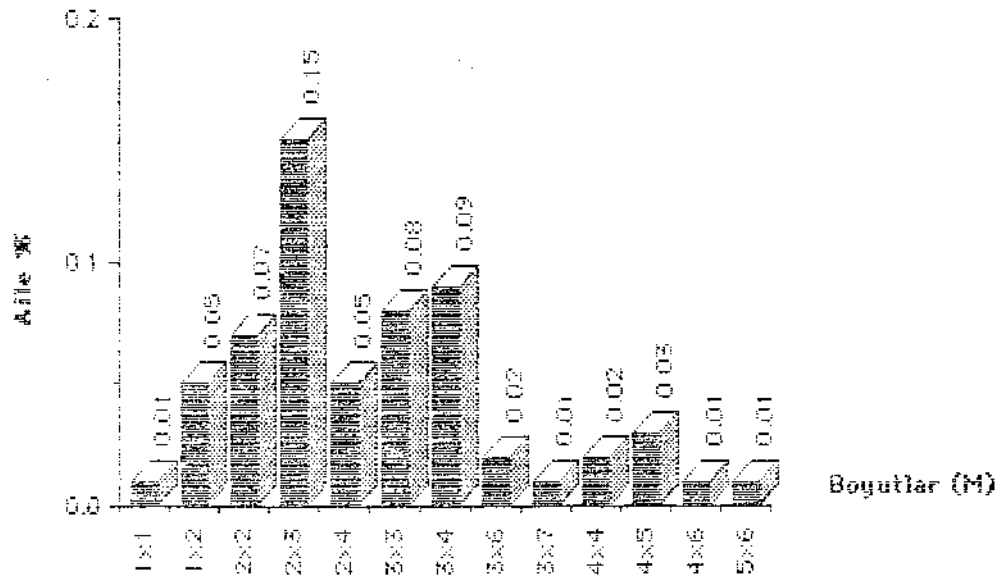

Grafik: 16

Pis Suyun Nereye Akıtıldığı
Konusunda Dağılım

Mutfak boyutlarına ilişkin soruya 132 aileden (79) % 60'ı cevap vermiştir. Gerek mutfak olmadığı ve gerekse çeşitli nedenlerle cevap vermeyen aileler ise (53) % 40'ı oluşturmaktadır. Grafik: 17'de görüleceği üzere ailelerin en çok tercih ettiği mutfak ölçüsü 2x3 m.'dir. Bu ölçü proje hazırlama esaslarından olmak üzere, İmar Yönetmenliği'nde verilen minimum 1,50x2,00 m.'nin üzerindedir. Kullanılan bu ölçüyü modern mutfak anlayışının bir ürünü olarak kabul edebiliriz.

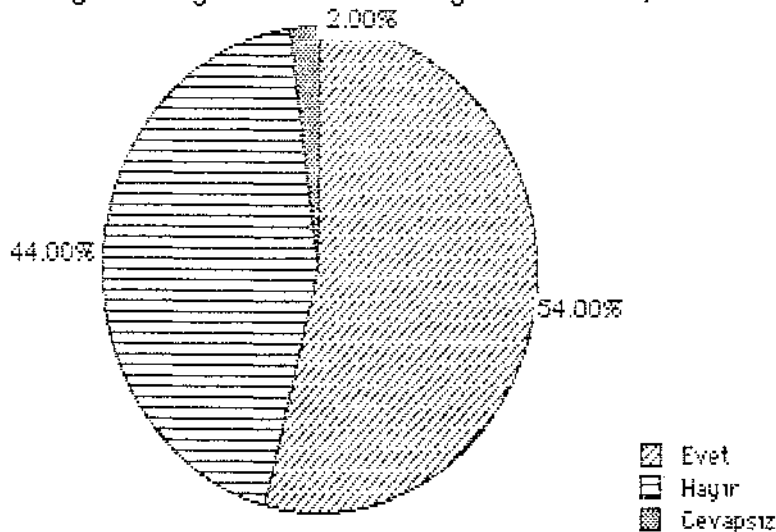

Grafik: 17 Mutfak Boyutlarının, Aile Yüzdelere Göre Dağılımı

d. Banyo (Yıkama Yeri)

132 aileye uygulanan ankette bu konuda soruya cevap verenlerden (71) % 54'ü yıkama için ayrı bir yerlerinin olduğunu, 58 aile yani % 44'ü ise ayrı bir yerlerinin olmadığını belirtmiştir.

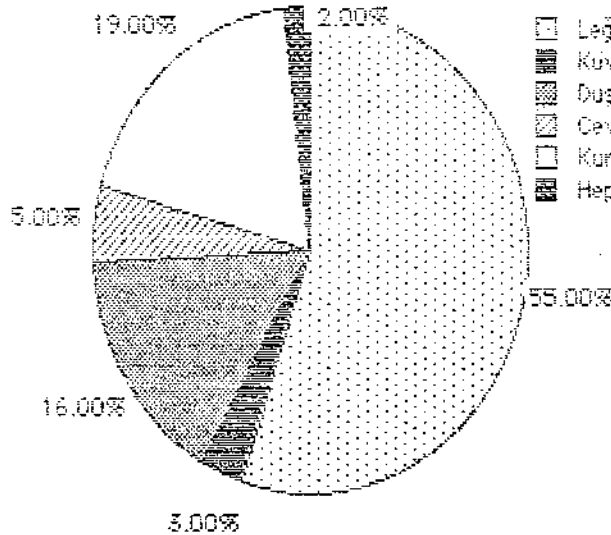

Grafik: 18

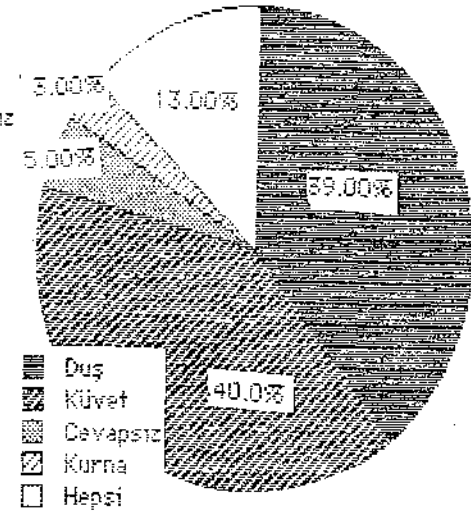
Yıkama için Ayrı Yer
Olup Olmadığı

Yıkama için ayrı bir yeri olmadığını belirten 58 kişiden 51'i yani halkın % 37'si holde ya da kapı arkasında yıkandıklarını belirtmişlerdir. (7 aile) % 5 ise nerede yıkandıkları konusunda bilgi vermemişlerdir.

Mevcut konutlarda leğen, kurna, duş, küvet gibi donanımlar kullanılmaktadır. Bu donanımlardan birini ya da hepsini birden bulunduranlarla yeni bir konutta bu donanımlardan hangilerinin istendiği hususunda aile sayılarına göre dağılım aşağıya çıkarılmıştır (Grafik: 20).

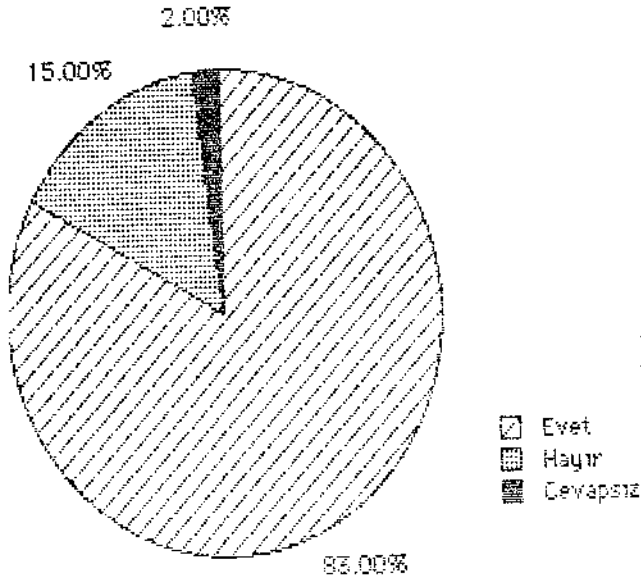

Grafik: 19 Yıkanma Donanımlarının Konutlara Göre Dağılımı

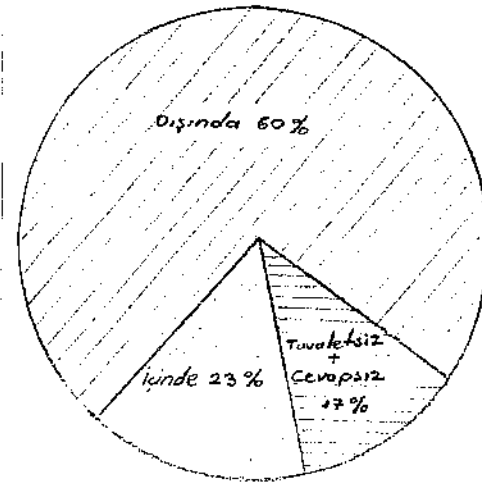

Grafik: 20 Yeni bir Konutta İstenen Yıkanma Donanımları

Yıkanma için sıcak su, halkın yaklaşık % 8'i tarafından şofben ya da termosifonda, % 86'sı ise ocakta ısıtılarak sağlanmaktadır. Sıcak suyun nasıl sağlandığı konusunda cevap vermeyenlerin oranı % 6'dır. Aşağıda Grafik: 21'de yıkanma yeri boyutları ile aile sayıları arasındaki ilişki gösterilmektedir. Yıkanma yeri boyutlarına ilişkin olarak halkın % 77'si cevap vermiş, % 24'ü ise cevap vermemiştir. Yörede en çok kullanılan banya ölçüsü 2,00x3,00 m. dir. Bu, İmar Yönetmeliği'nde belirtilen minimum banya ölçüsünden (1,20x2,00 m.) büyük gözükmemektedir. Ancak halkının % 55'i bir odada leğen içinde yıkanan bir yörede alınan banya ölçülerine, oda ölçülerinin katılmış olduğu düşünülebilir.

Grafik: 22 Konutta Tuvalet Olup
Olmadığı

Grafik: 23 Tuvaletin Konutun
Neresinde Olduğu

Yeni bir konut yapılması durumunda halkın % 79'u tuvaletin konutun içinde olmasını istemektedir. Araştırma bölgesi Bozova'da mevcut tuvaletlerin boşaltma sistemleri ise şöyledir:

Kanalizasyona (Kanala akanlar) bağlı olanlar : % 11

Tuvalet çukuru olanlar (Komşu tuvaletine gidenler dahil) : % 82

Tarlaya-Dereye gidenler : % 7

Halkın % 81'i tuvalet çukuru kullanmaktadır. Bu çukurlar dolunca nasıl bir uygulama içinde oldukları konusunda yapılan araştırmada şu sonuçlar elde edilmiştir:

Eski çukur kapatılır, yeni çukur açılır : % 22

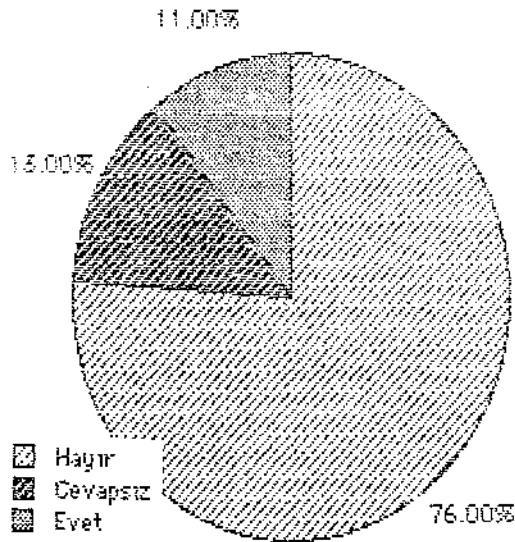
El aletleri ile boşaltılarak dereye, tarlaya vb. atılır : % 16

Vidanjör ile çektilirilir : % 38

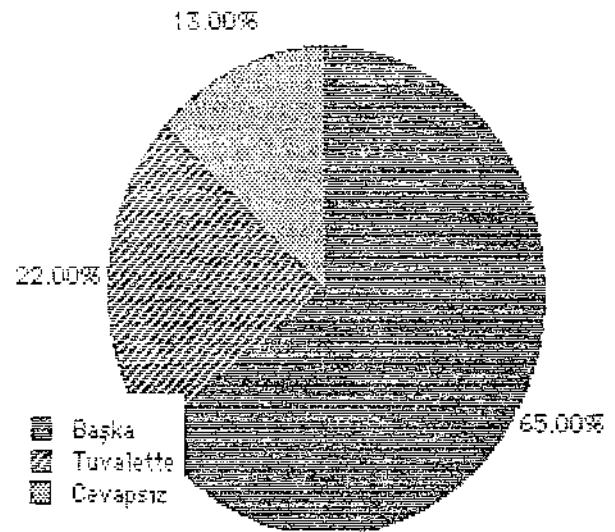
Serbestçe sokağa akar : % 1

Kanalizasyona (Kanala) bağlı olanlar+Cevap vermeyenler : % 23

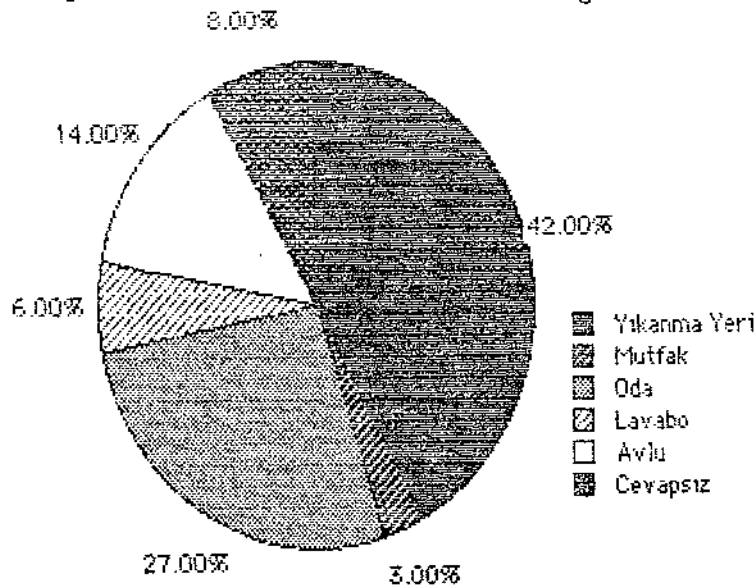
Araştırma bölgesindeki tuvaletlerin ancak % 11'inde lavabo vardır (Grafik: 24). Halkın % 22'si temizlenme (yıkama) eylemlerini tuvalette yapmaktadır (Grafik: 25). Günlük temizlenmenin (El-Yüz yıkama, traş olma) nerede yapıldığı hususunda mekânlara göre dağılım ise Grafik: 26' da gösterilmiştir.

Grafik: 24 Tuvalette Lavabo Olup Olmadığı

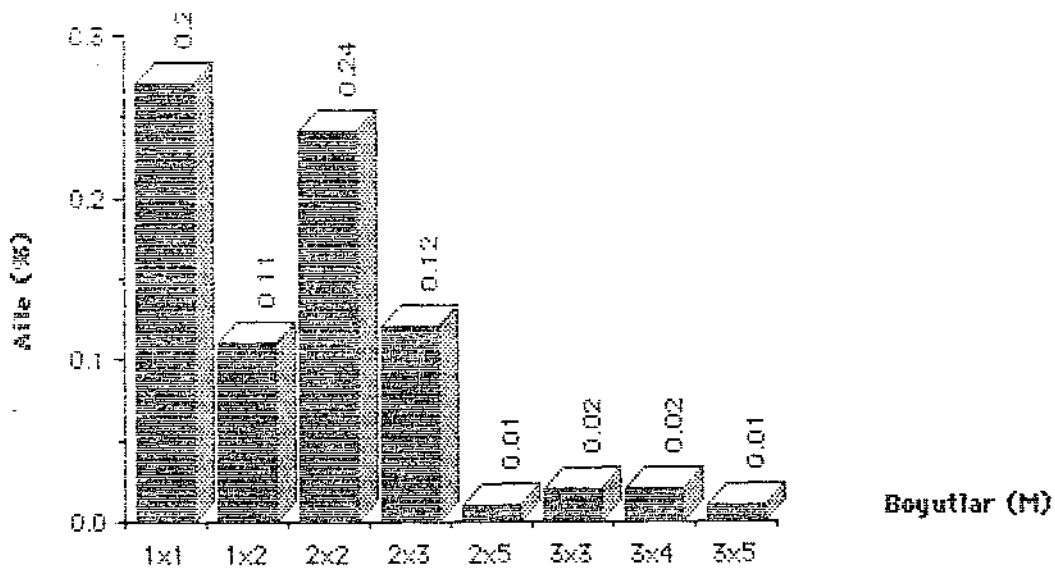

Grafik: 25 Temizlenme (Yıkama) Eyleminin Nerede Yapıldığı

Grafik: 26 Temizlenmenin Yapıldığı Mekânların Dağılımı

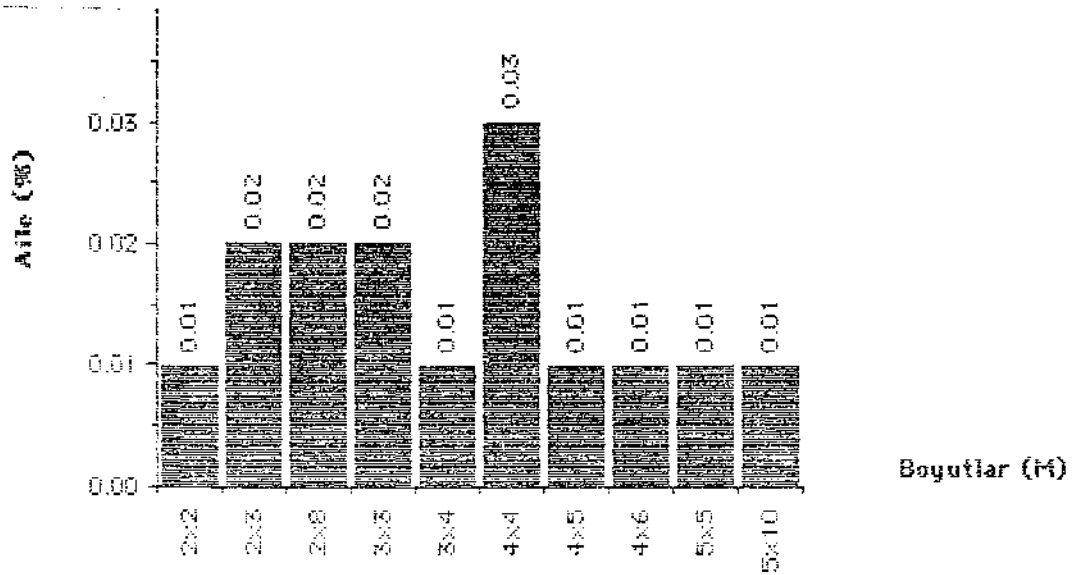
Grafik: 26'da görüleceği üzere, tuvalet boyutları konusundaki soruya cevap veren halkın (105 aile içinde 36 aile) % 27'si 1 x 1 m. lik tuvalet kullanmaktadır. Diğerleri ise 3 x 3 , 3 x 4 m. gibi ölçek dışı tuvalet ölçüleri vermişlerdir. Yapılan araştırmada ölçülerdeki büyüklüğün, bazı ailelerin tuvaletin bir kısmını odun-kömür deposu vb. amaçlarla kullanılmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Grafik: 27 Tuvalet Boyutlarının Aile Yüzdelatine Göre Dağılımı

g. Ambar/Ahır

Ankete katılan 132 aile arasında, kiler ve deposunun olduğunu ifade eden 15 aile arasında tercih edilen boyutların ailelere göre dağılımı aşağıya çıkarılmıştır (Grafik: 28). İlk bakışta bu sayının araştırma evrenini temsil edemeyeceği görülür. Ancak bu kadar sayıda aile ahır/ambarla ilgili bilgi vermiştir.

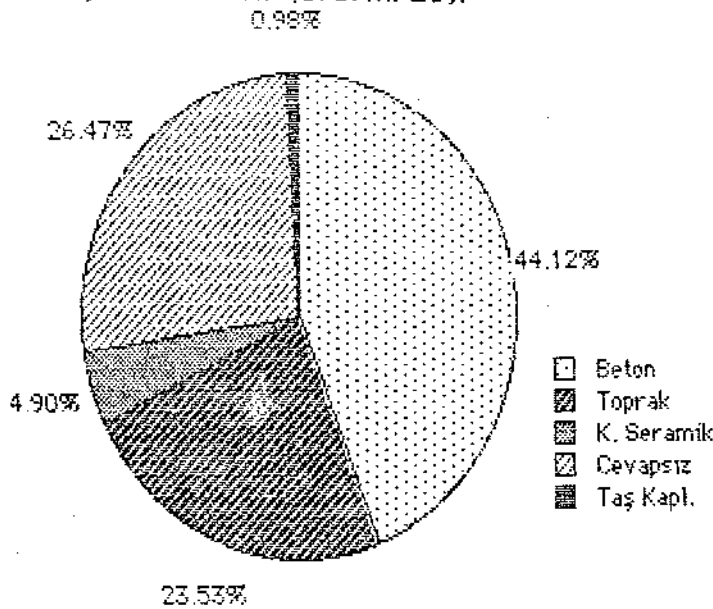

Grafik: 28 Ahır/Ambar Boyutlarının Aile Sayılarına Göre Dağılımı

2. Konutların Yapımlarında Kullanılan Malzemeler

2.1. Döşeme Malzemeleri

_132 aileye uygulanan anket verilerine göre; halkın % 45'inin döşemesi beton, % 24'ünün toprak, % 5'inin karo-seramik, % 1'inin taş kaplama şeklindedir. Bu konuda cevap vermeyenler ise % 27'lik bir kesimi oluşturmaktadır (Grafik: 29).

Grafik: 29

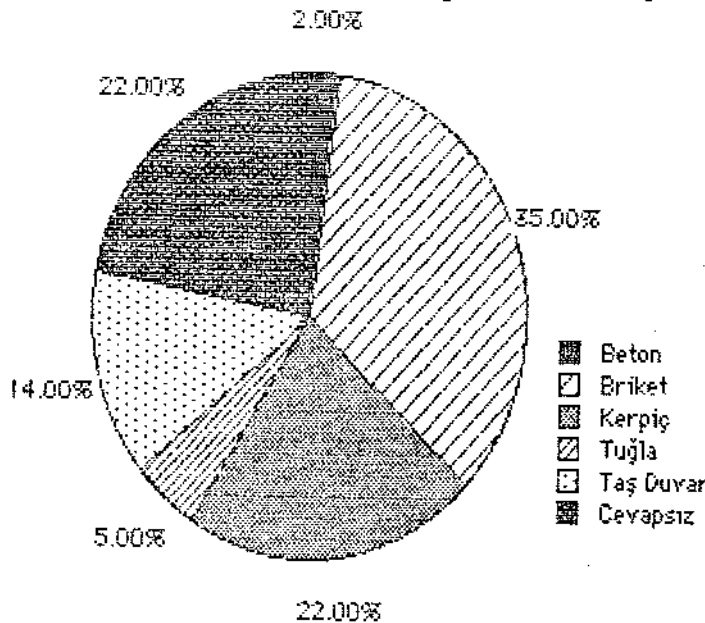
Döşemelerde Kullanılan
Malzemelerin Göre Dağılımı

Toprak döşemelerin genelde tamamı sıkıştırılmış killi topraktır. Zeminin sertliğini stabilitesini sağlamak için killi döşeme üzerine kum serpildiği ya da kile saman karıştırıldığı görülmektedir.

Burada killi zeminlerin/döşemelerin teknik olarak nerelerde nasıl yapıldığını açıklayalım: Killi zeminler "kil şap" yalnız kır evlerinde otluk, samanlık veya buğday ambarlarının döşemelerinde yapılır. Şap işleri için kullanılacak kil, en az bir kış dışarıda yatmış olmalı ve içerisinde organik madde bulunmamalıdır. Bu koşullara uygun (ince samanla karıştırılmış) kil harcı 10-15 cm. kalınlıkta döşemeye serilir. Üzeri düzeltildikten sonra tokmaklanarak sıkıştırılır. Böyle bir şapı sert ve dayanıklı hâle getirebilmek için, düzeltilip perdahlandıktan sonra, üzerine sığır kanı veya demir çapağı dökülüp tekrar düzeltilmeli ve kuruyuncaya kadar hava ceryanına açık tutulmalıdır (Aykutlu, 1963, s. 28).

2.2. Duvar Malzemeleri

Anket verilerine göre; halkın % 35'inin duvarları briket bloklarla, % 22'sinin kerpiçle, % 14'ünün taş duvarla, %5'inin tuğla duvarla, % 2'sinin ise betonla yapılmış olduğu belirlenmiştir (Grafik:30).

Grafik: 30
Duvarlarda Kullanılan
Malzemelere Göre Dağılım

Yörede briket blok yapımı ve kullanımı oldukça gelişmiştir. Eskiden yapımı ve kullanımı yaygın olan Kerpiç'e yapım ve kullanım itibariyle bugün pek rastlanmamaktadır.

Teknik olarak kerpiç, orta yağlı killi topraktan yapılır. Kerpiçler genelde büyük "Ana Kerpiç" ve küçük "Kuzu Kerpiç" olmak üzere iki boyutta üretilir. Büyük olanlar 28x28x10 cm., küçük olanlar ise 28x13x10 cm. boyutlarındadır (Aykutlu, 1963, s. 26). Günümüzde bu boyutlar briket blok boyutlarıyla eş yapılabilir. Örneğin; 20x20x40 cm. ve 20x40x10 cm.

2.3. Tavan ve Çatı Malzemeleri

Araştırma bölgesi anket verilerine göre, konut çatılarında kullanılan malzemelerin cins ve kullanıma oranları dikkate alındığında; çatısı/damı beton olanlar, halkın % 42'lik, toprak olanlar % 35'lik, kiremit olanlar ise % 4'lük bir kesimini oluşturmaktadır. Bu konuda cevap vermeyenlerin oranı ise % 19'dur.

Evler üzerinde yapılan genel gözlemlerden, beton damların iki şekilde yapıldığı anlaşılmaktadır. Birincisi; betonarme kalıp yapıp üzerine beton/betonarme betonu dökülmüş olanlar ki; bu şekilde yapılmış olanlarda kalıp daha sonra sökülmüştür. İkincisi ise; önceden ahşap kirişlemeler ve onun üzerine tahta kaplamalı yapılan toprak damlardan ıslah edilmek üzere beton damlara dönüştürülmüş olanlardır. Bu tip evlerde damın beton olmasına karşın alttan dairesel kesitli ahşap kirişlemeleri ve tahta tavan kaplamaları gözükmektedir.

Kalın toprak tabakaları halinde inşa edilen düz damlar soğuğa (sıcağa) karşı gayet kuvvetli bir tecrit unsurudur (Oran, 1954, s. 6). Damların en üst sathına sürülen "Çorak" denilen ve bazı yörelerde

anlatıldığına göre, özel olarak yeterli tuz katılan, daha ince bir toprak tabakası vardır ki; suyu geçirmeme işlevini yerine getirmektedir. Birçok yerlerde örneğin; Bozova ilçesi topraklarının bir kısmı (kil yatakları) doğal halde, yeteri kadar tuz içerdiklerinden olduğu gibi kullanılmaktadır.

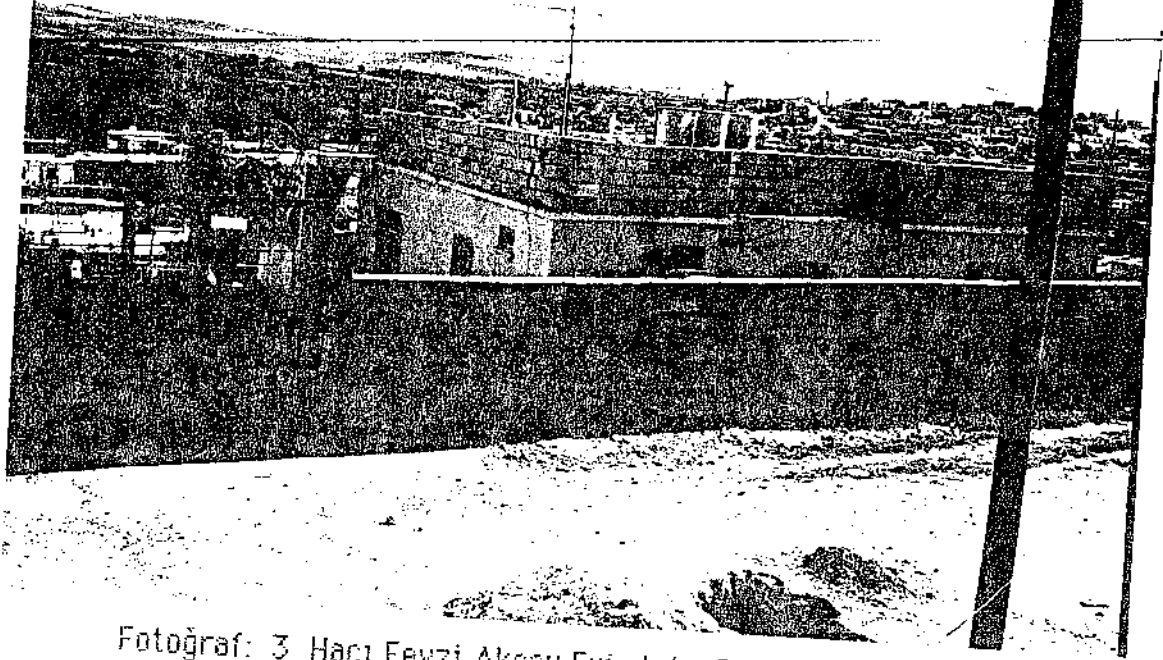
3. Konutlardan Röleve Örnekleri ve İrdelenmesi

Röleve : 1 Hacı Fevzi Aksoy Evi

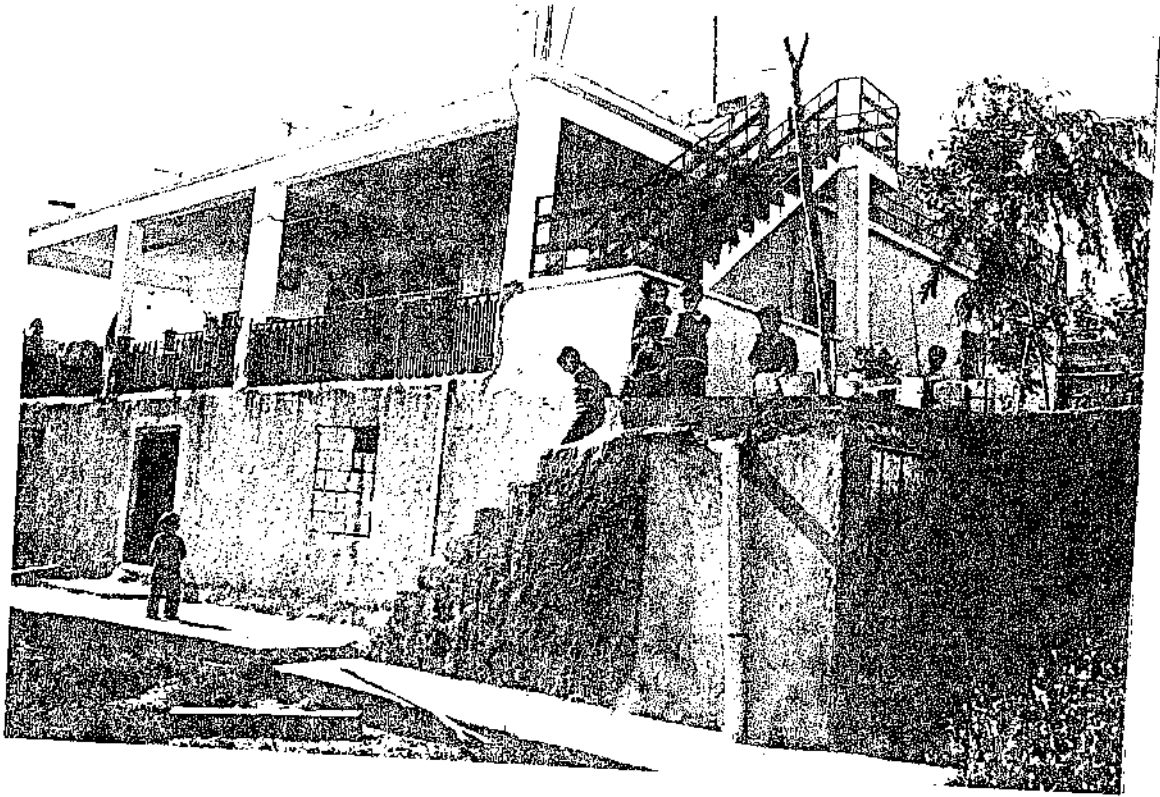
Yeri : Hastahane Caddesi Altı Sokak No: 20-Bozova

Ev, yıkılan eski evin temelleri üzerine ev B.A.dan inşa edilmiştir. Önce çekirdek kısmı sonra Bozova'ya hâkim manzaralı teras inşa edilmiştir. Terasın altı eski evden kalma boş bir mekân olarak bırakılmıştır. Eğimli arazi üzerinde kurulu ev briket malzemelerle yığma olarak inşa edilmiştir. Evin damı bir merdiven bağlantısı ile günlük yaşamda kullanıma sokulmuştur.

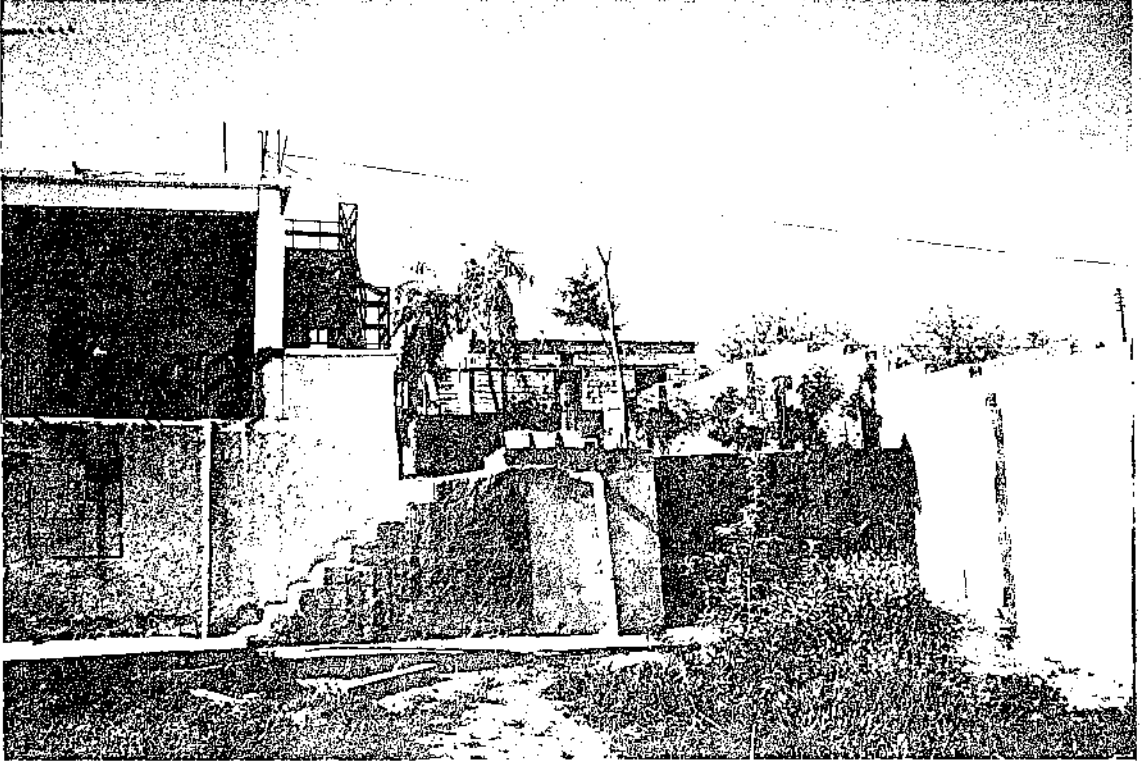
Gereğinde araçlarını koyabilecekleri düşüncesinden hareketle avluya çift kanatlı büyük giriş kapısı konulmuştur. Eve ait bilgiler Tablo: 5 'de verilmiştir.

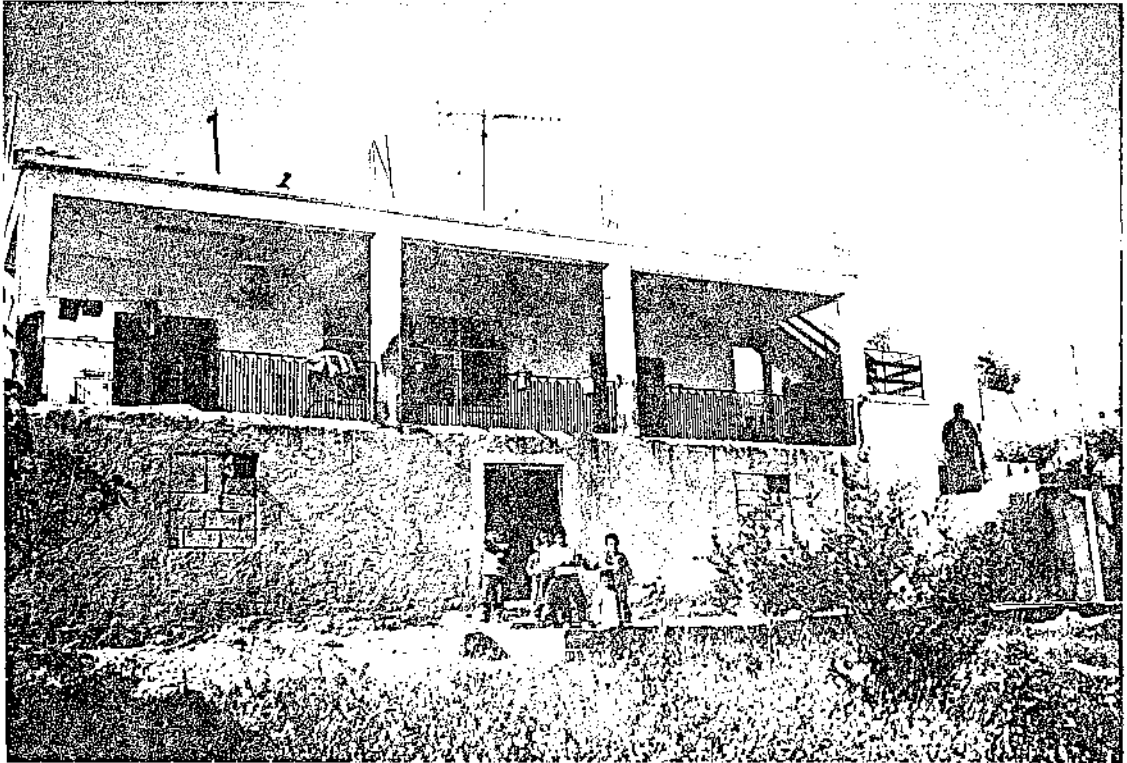
Fotoğraf: 3 Hacı Fevzi Aksoy Evi, Arka Cepheden Görünüş

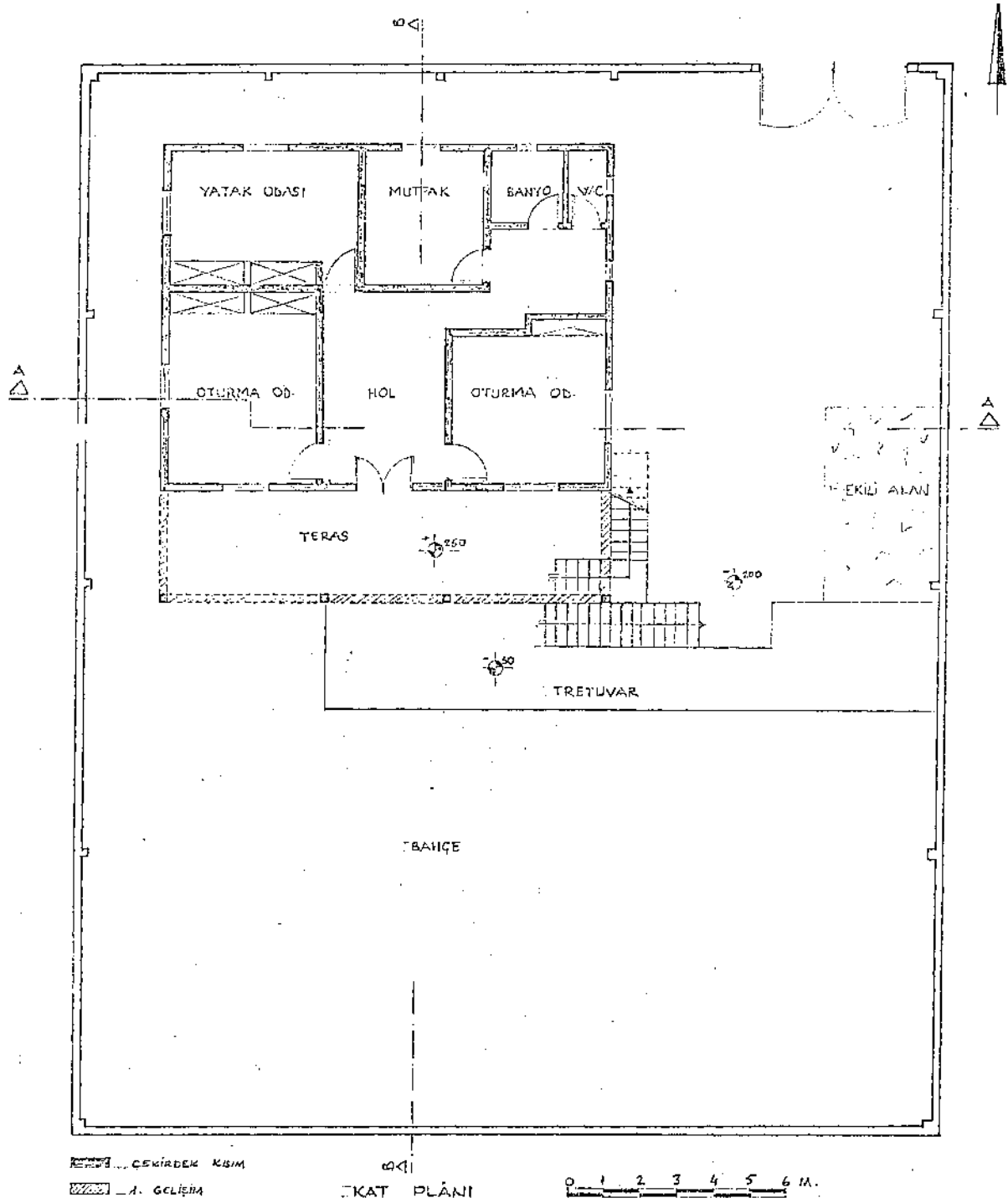
Fotoğraf: 4 Hacı Fevzi Aksoy Evi, Ön ve Sağ Yan Görünüş

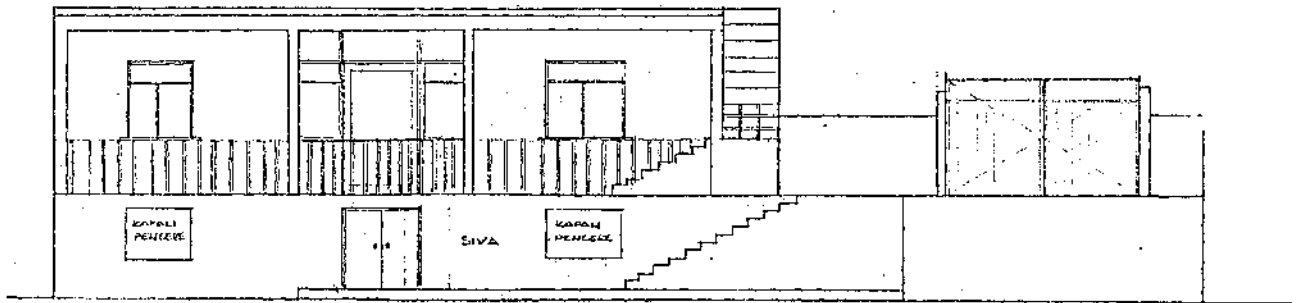
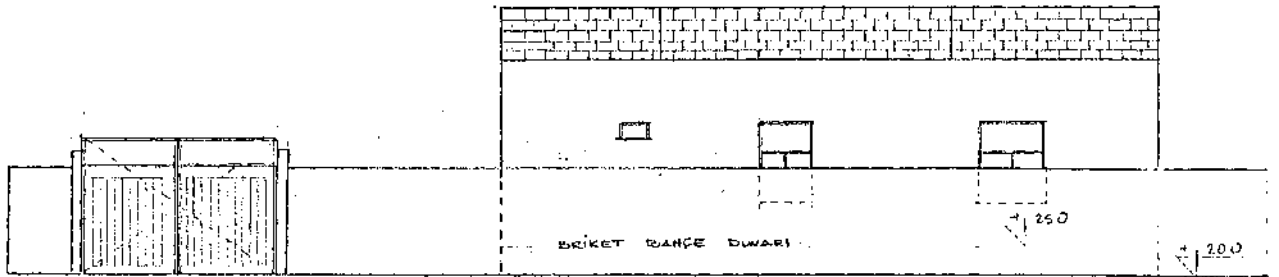
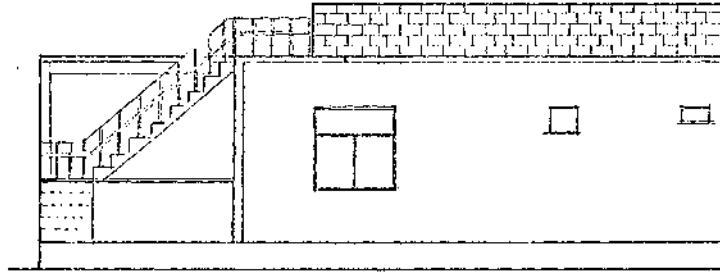
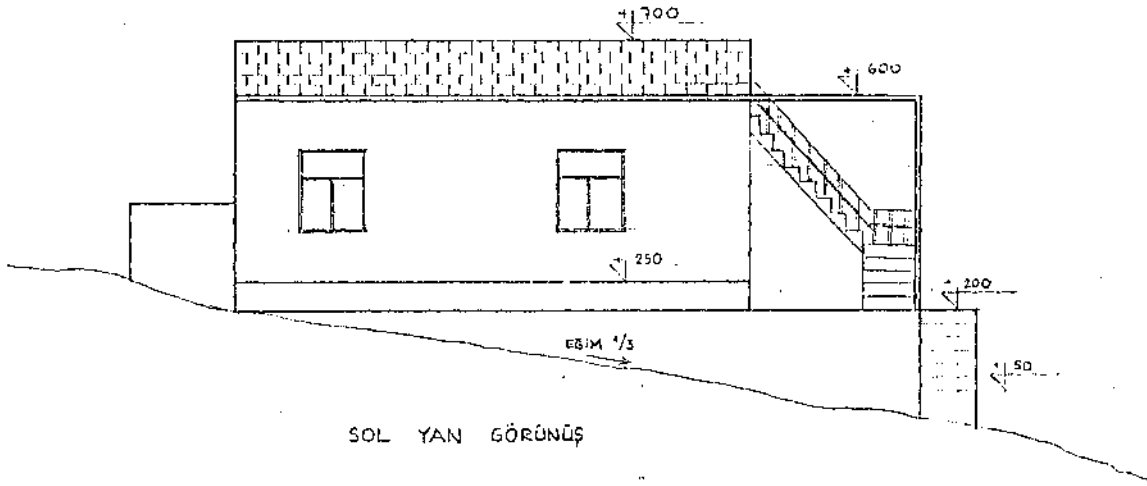
Fotoğraf: 5 Hacı Fevzi Aksoy Evi, Önden Kısmî Görünüş

Fotoğraf: 6 Hacı Fevzi Aksoy Evi, Ön Görünüş

Rölöve: 1.a. Hacı Fevzi Aksoy Evi, Kat Plânı

Rölöve: 1.b. Hacı Feyzi Aksoy Evi, Görünüşler

Toplam Kişi Sayısı:7

Faydalı Alan			İç ve Dış Duvar Alanları		Yapı+Bahçe Brüt Alanı	
Toplam Faydalı Alan m2	Kişi Başına Toplam Faydalı Alan m2		Toplam İç Duvar Alanları m2	Kişi Başına Toplam İç ve dış Duvar Alanları m2	Toplam Brüt Alan m2	Kişi Başına Brüt Alan m2
Çekirdek kısım	90.9	12.9	27.4	3.9	118.3	16.9

Çekirdek Kısım Gelişmeler	123.9	17.7	30.8	4.4	157.4	22.5

Strüktür Temel Sistem ve Malzemesi		İç Duvar Malzemesi	Dış Duvar Malzemesi	Döşeme Malzemesi	Çatı Sistemi ve Malzemesi	
Çekirdek Kıs.	Yığma	Yığma-Taş	Briket	Briket	Beton Şap	B.A. Düz Çatı
1. Gelişim	Kargas	Yığma-Taş	-----	-----	Beton Şap	B.A.Düz Çatı
2. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----	-----
3. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Döşeme Kaplama Malzemesi		İç Duvar Kaplama Malzemesi		Tavan Kaplama Malzemesi	Çatı Kaplama Malzemesi	
Çekirdek Kıs.	Beton Şap	Kireç Sıva+Badana		Sıva	Beton Şap	
1. Gelişim	Beton Şap	Kireç Sıva+Badana		Sıva	Beton Şap	
2. Gelişim	-----	-----		-----	-----	
3. Gelişim	-----	-----		-----	-----	

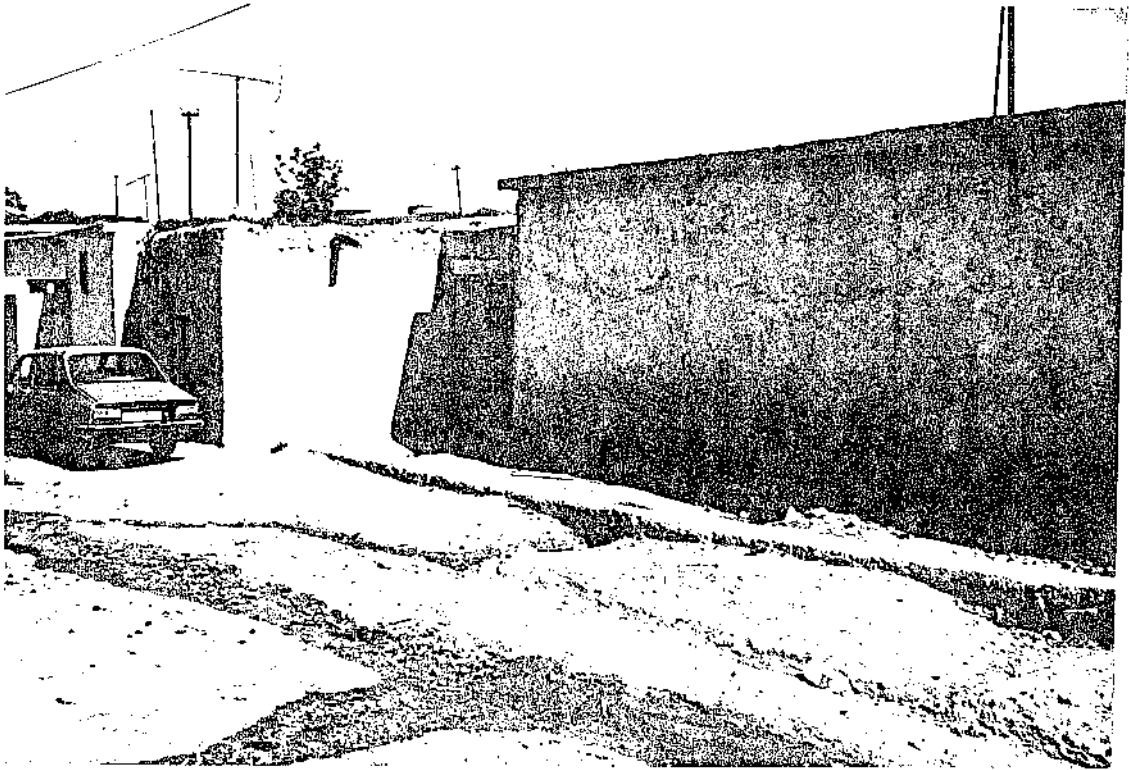
Tablo: 5 Hacı Fevzi Aksoy Evi, Rölöve Bilgileri

Rölöve: 2 Mustafa Erdem Evi

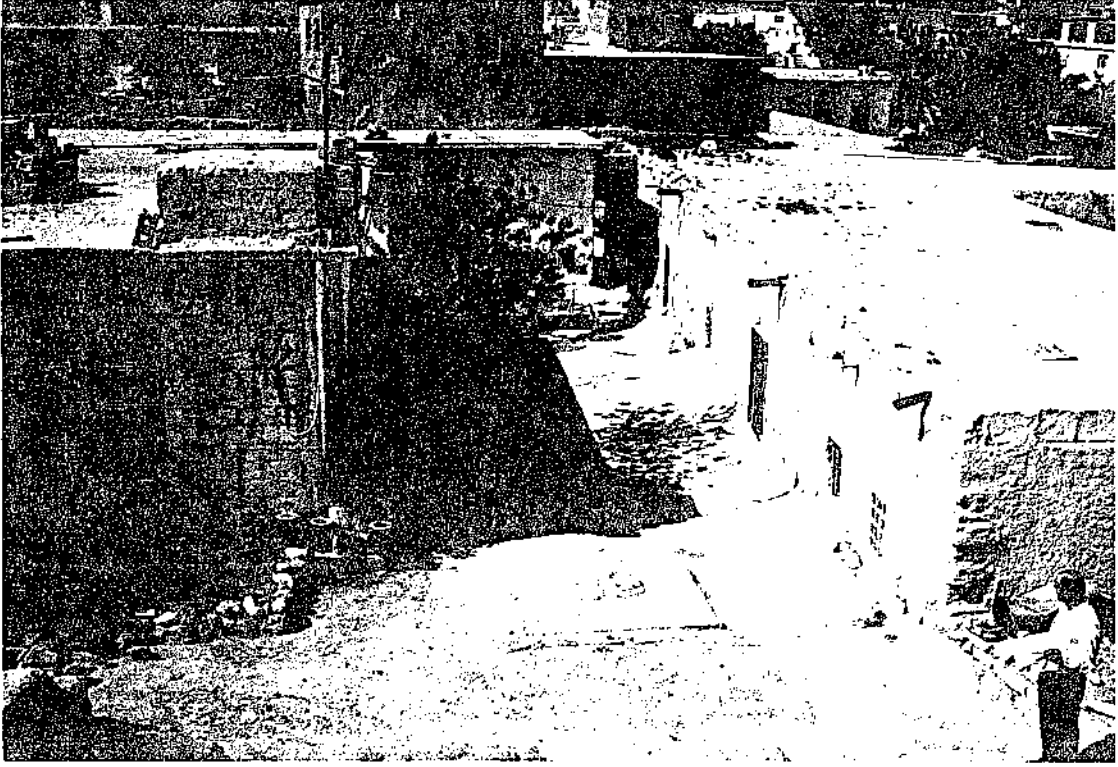
Yeri : Gül Sokak No: 47 - Bozova

Ev çekirdek ve birinci gelişim kısımlarından oluşmaktadır. Çekirdek kısmı 70 cm. duvar kalınlığında kerpiçten yapılmıştır. L tip bir konuma sahip çekirdek kısmın iç-orta avlusuna, aileninekonomik ve sosyal değişimine uygun kârgir bir bina yapılmıştır.

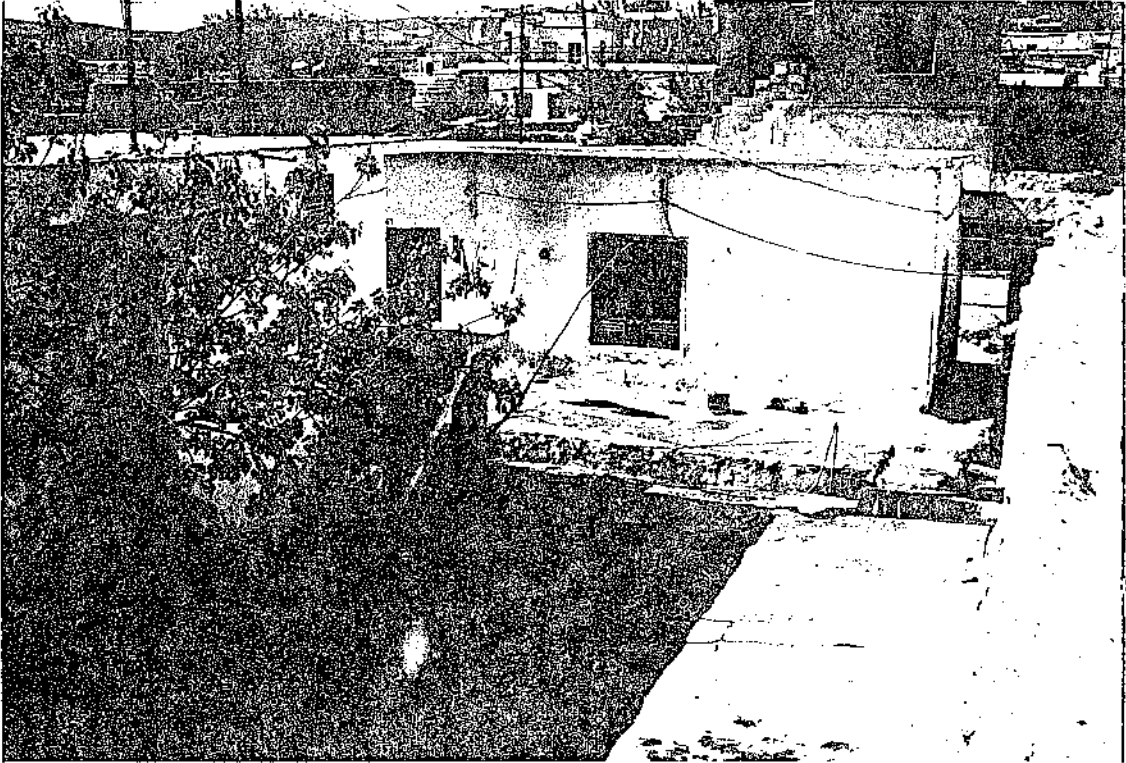
L tipi çekirdeğin bir tarafı konut diğer tarafı ise ahır ve depo görevi yapmaktadır. Ev, iki taraftan çekirdek bina kütlesi diğer iki taraftan ise yüksek bahçe duvarları ile dışa kapalı konuma getirilmiştir. Evler düz dam şeklindedir. Damların ailenin kullanımında önemi büyüktür. Tablo: 7'de eve ait bilgiler verilmiştir.

Fotoğraf: 7 Mustafa Erdem Evi, (sokak) Giriş Cephesi

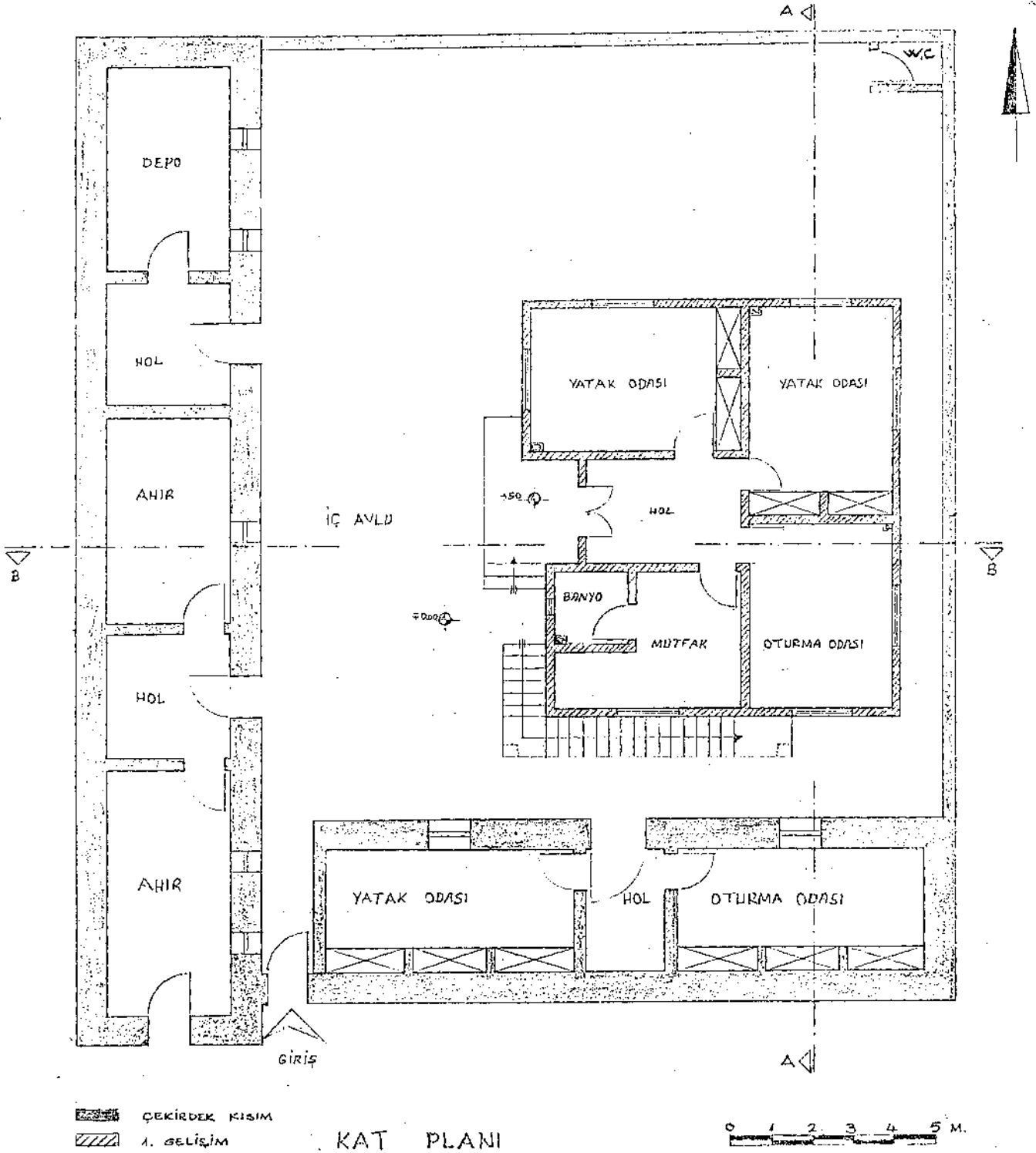

Fotoğraf: 8 Mustafa Erdem Evi, İç Avludan Sol Yan Görünüş

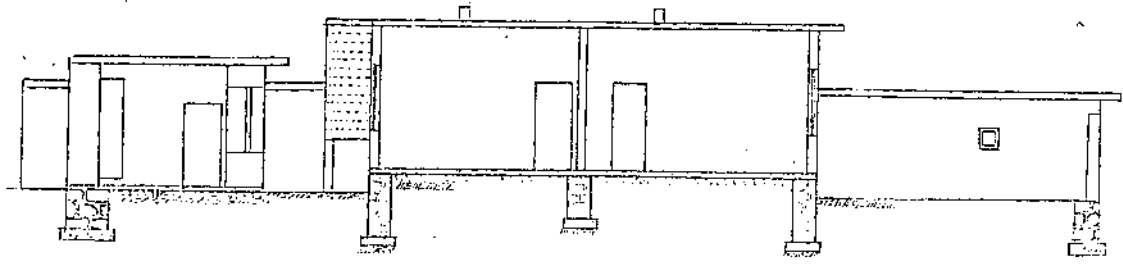

Fotoğraf: 9 Mustafa Erdem Evi, İç Avludan (kısmî) sol Yan Görünüş

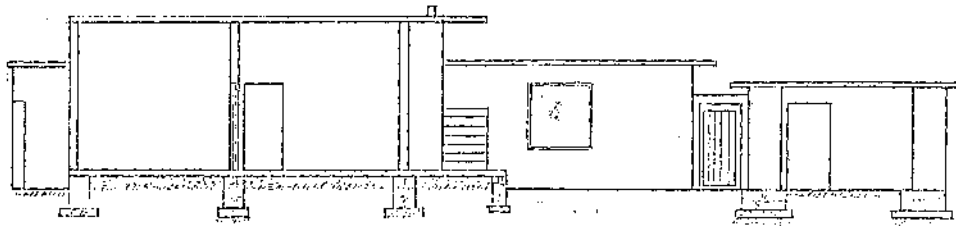

Röleve: 2.a Mustafa Erdem Evi, Kat Plânı

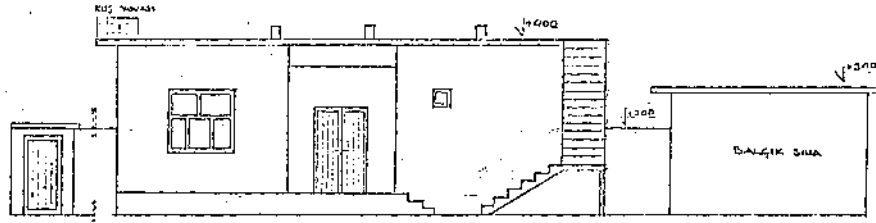
A-A KESİTİ

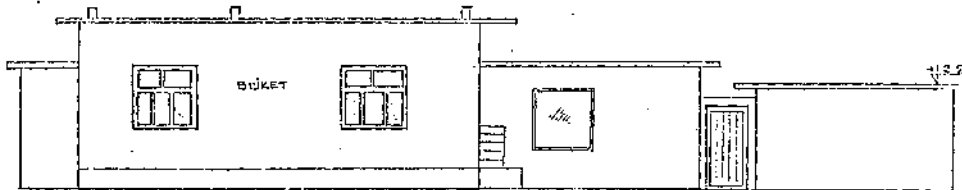
B-B KESİTİ

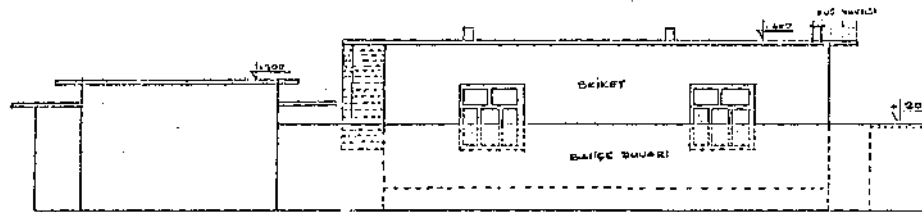
ÖN GÖRÜNÜŞ

AVLU İÇİNDEN SOL YAN GÖRÜNÜŞ

AVLU İÇİNDEN ARKA GÖRÜNÜŞ

SAĞ YAN GÖRÜNÜŞ

Rölöve: 2.b Mustafa Erdem Evi, Kesitler ve görünüşler

Toplam Kişi Sayısı: 8

	Faydalı Alan		İç ve Dış Duvar Alanları		Yapı+Bahçe Brüt Alan	
	Toplam	Kişi Başına	Toplam	Kişi Başına	Toplam	Kişi
	Faydalı	Toplam	İç ve Dış	Toplam İç	Brüt	Başına
	Alan	Faydalı	Duvar	ve dış Duvar	Alan	Brüt
	m2	Alan m2	Alanları m2	Alanları m2	m2	Alan m2
Çekirdek Kıs.	84.9	10.6	25.7	3.2		
Çekirdek Kıs.	155.1	19.3	43.3	5.4	506.6	63.3
Gelişmeler						
	Strüktür Temel Sistem ve Malzemesi		İç Duvar Malzemesi	Dış Duvar Malzemesi	Döşeme Malzemesi	Çatı Sistemi ve Malzemesi
Çekirdek Kıs.	Yığma	Yığma-Taş	Kerpiç	Kerpiç	Grobeton-Kil	Ahş.+Kil
1. Gelişim	Yığma	Yığma-Taş	Briket	Briket	Grobeton	B.A. Düz Çatı
2. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----	-----
3. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	Döşeme Malzemesi	Kaplama	İç Duvar Kaplama Malzemesi	Tavan Kaplama Malzemesi	Çatı Kaplama Malzemesi	
Çekirdek Kıs.	Kil-Bet.Şap		Kil Sıva	Ahş.Direk+Tahta	Kil	
1. Gelişim	Beton Şap		Kaplamasız	Kireç sıva+Badana	Beton Şap	
2. Gelişim	-----		-----	-----	-----	
3. Gelişim	-----		-----	-----	-----	

Tablo: 6 Mustafa Erdem Evi, Rölöve Bilgileri

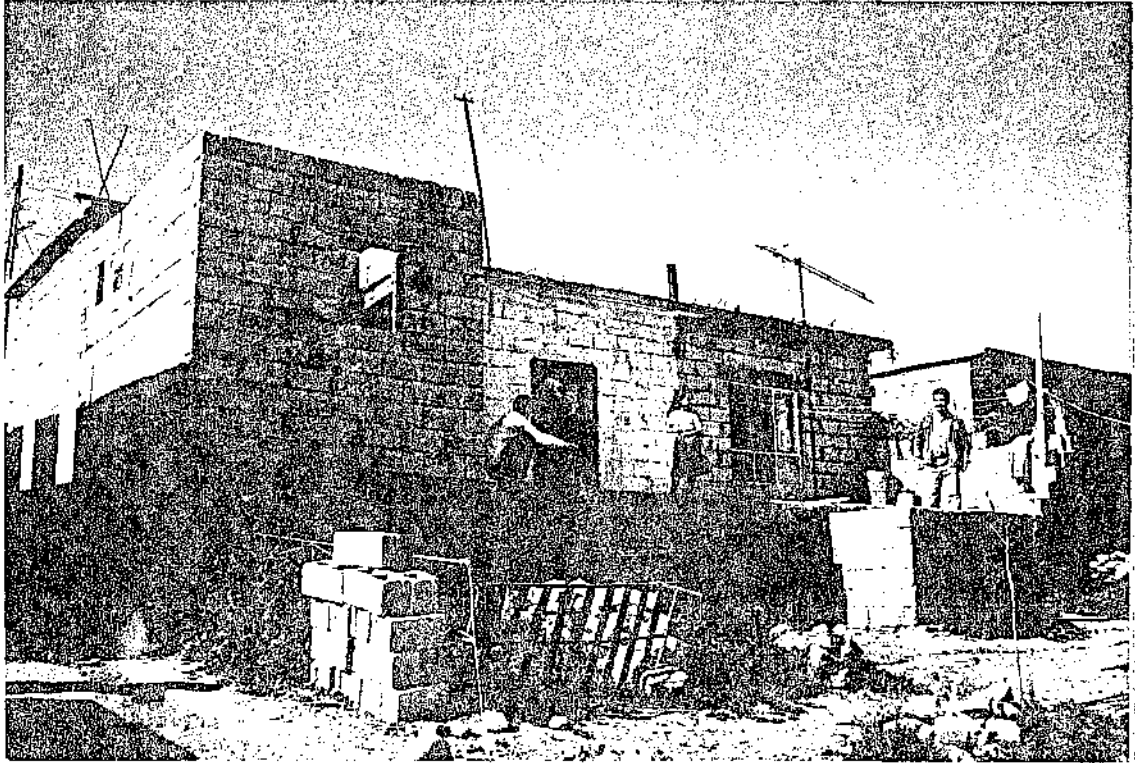
Rölöve 3 : Tahsin Yaşar Evi

Yeri : Hastane Cad. No: 40 - Bozova

Ev, iki oda ve aralarında mutfak olarak da kullanılabilen çekirdek kısım ile henüz inşa halinde birinci gelişim kısmından oluşmaktadır. Birinci gelişim kısmının üzerinde inşa edildiği teras, sağ yan tarafından yükseltilen duvarla kısmi kapalı konuma getirilmiştir.

Ev kârgir malzemelerle inşa edilmiştir. Çekirdek kısmının birkaç yıllık mazisi olmasına karşın plân tasarımı yönünden yörenin geleneksel alışılmış plân anlayışından kurtulamadığı görülmektedir.

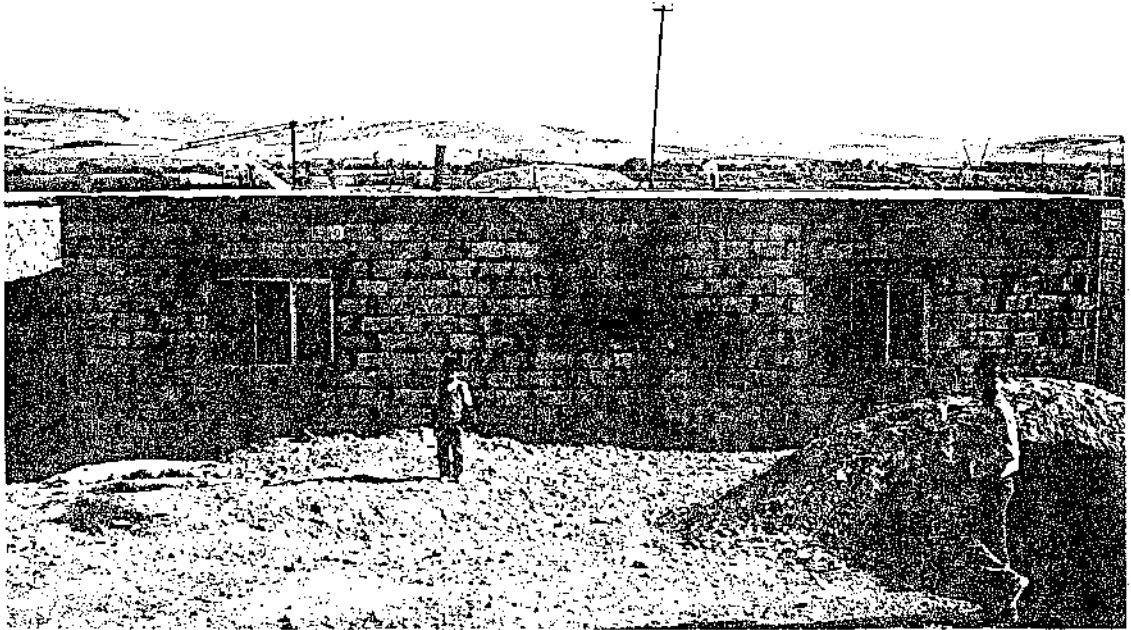
Henüz bahçe duvarı yapılmamıştır. Tatlı bir meyil üzerine kurulmuş olan tek katlı evin bodrumu yoktur. Çatısı ise düz dam şeklindedir. Tablo: 7'de eve ait bilgiler verilmiştir.

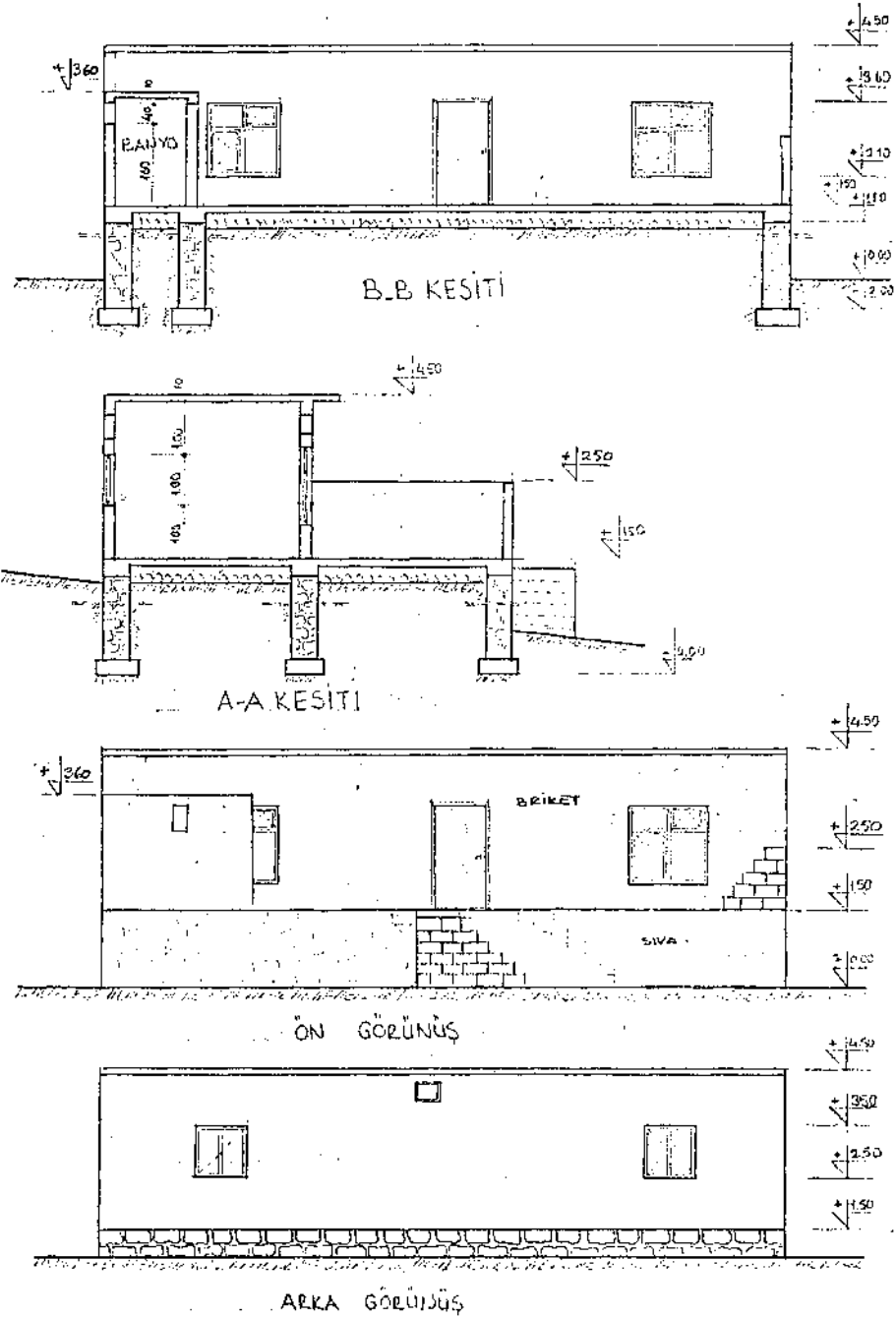
Fotoğraf: 10 Tahsin Yaşar Evi, Sol Yan ve Ön Görünüş

Fotoğraf: 11 Tahsin Yaşar Evi, Ön Görünüş

Fotoğraf: 12 Tahsin Yaşar Evi, Arka Görünüş

Rölöve : 3.b Tahsin Yaşar Evi, Kesitler ve Görünüşler

Toplam Kişi Sayısı:10

Faydalı Alan		İç ve Dış Duvar Alanları		Yapı+Bahçe Brüt Alan	
Toplam Faydalı Alan m2	Kişi Başına Toplam Faydalı Alan m2	Toplam İç Duvar Alanları m2	Kişi Başına Toplam İç ve dış Duvar Alanları m2	Toplam Brüt Alan m2	Kişi Başına Brüt Alan m2
Çekirdek kısım	40.6	4.06	10.1	1	

Çekirdek Kısım Gelişmeler	86.6	8.6	13.9	1.4	100 10
Strüktür Temel Sistem ve Malzemesi		İç Duvar Malzemesi	Dış Duvar Malzemesi	Döşeme Malzemesi	Çatı Sistemi ve Malzemesi
Çekirdek Kıs.	Yığma	Mütemadi-Taş	Briket	Grobeton	B.A. Düz Çatı
1. Gelişim	Yığma	Mütemadi-Taş	Briket	Grobeton	B.A. Düz Çatı
2. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----
3. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----
Döşeme Kaplama Malzemesi		İç Duvar Kaplama Malzemesi	Tavan Kaplama Malzemesi		Çatı Kaplama Malzemesi
Çekirdek Kıs.	Beton Şap	-----	Sıva		Beton Şap
1. Gelişim	Grobeton	-----	-----		-----
2. Gelişim	-----	-----	-----		-----
3. Gelişim					

Tablo: 7 Tahsin Yeşar Evi, Rölöve Bilgiler

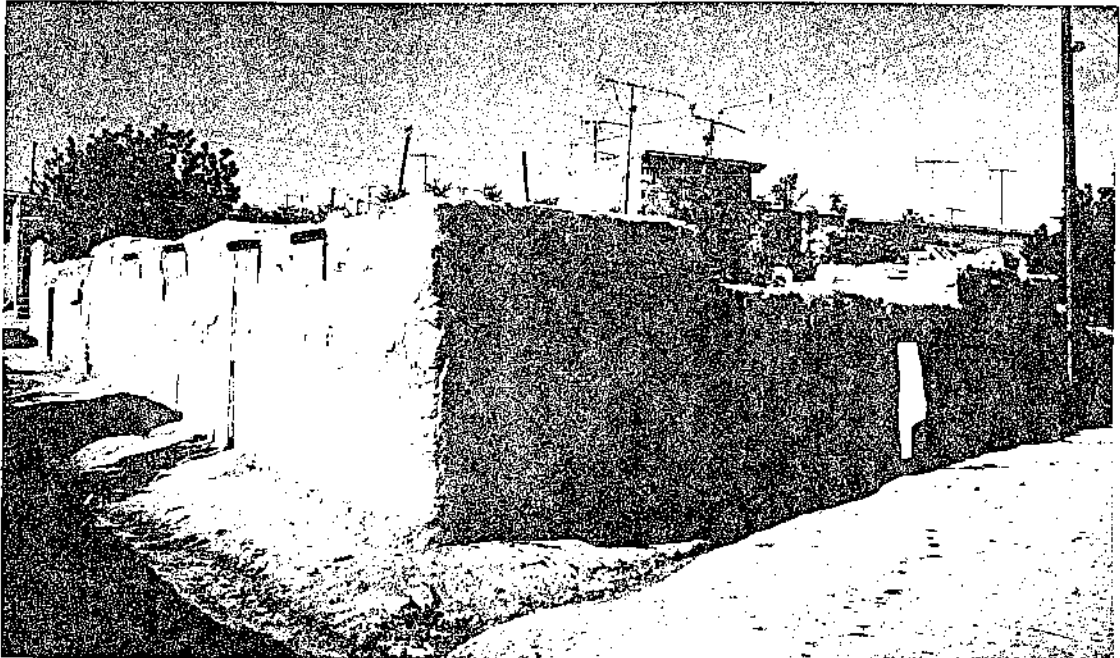
Rölöve: 4 Mustafa Şahin Evi

Yeri : Gül Sokak No: 48 - Bozova

Çekirdek kısmı, bir taraftan iki oda ve arasında mutfak diğer tarafta ahır ve helâ olarak L konumunda inşa edilen evin diğer iki yol ile olan ilişkisi, yüksek bahçe duvarları ile kesilmiştir. Ne var ki değişen, artan nüfus karşısında bahçe duvarının bir tarafı geliştirilerek yatak odası, tandır, samanlık ve w.c gibi mekânlara dönüştürülmüştür. (1. Gelişim). Çekirdek kısmında inşa edilmiş w.c depo olarak kullanılmaktadır.

Duvarları tamamen kerpiç ve üstü ahşap+kil ile örtülü evde iç avlu tüm sosyal ilişkilerin yaşandığı çok önemli bir konumdadır. Avluda yakacak kerpiç yapımına esas, bir gübrelik bulunması, konunun bir başka boyutudur.

Aşağıda eve ait bilgiler içeren tablo verilmiştir (Tablo: 8).

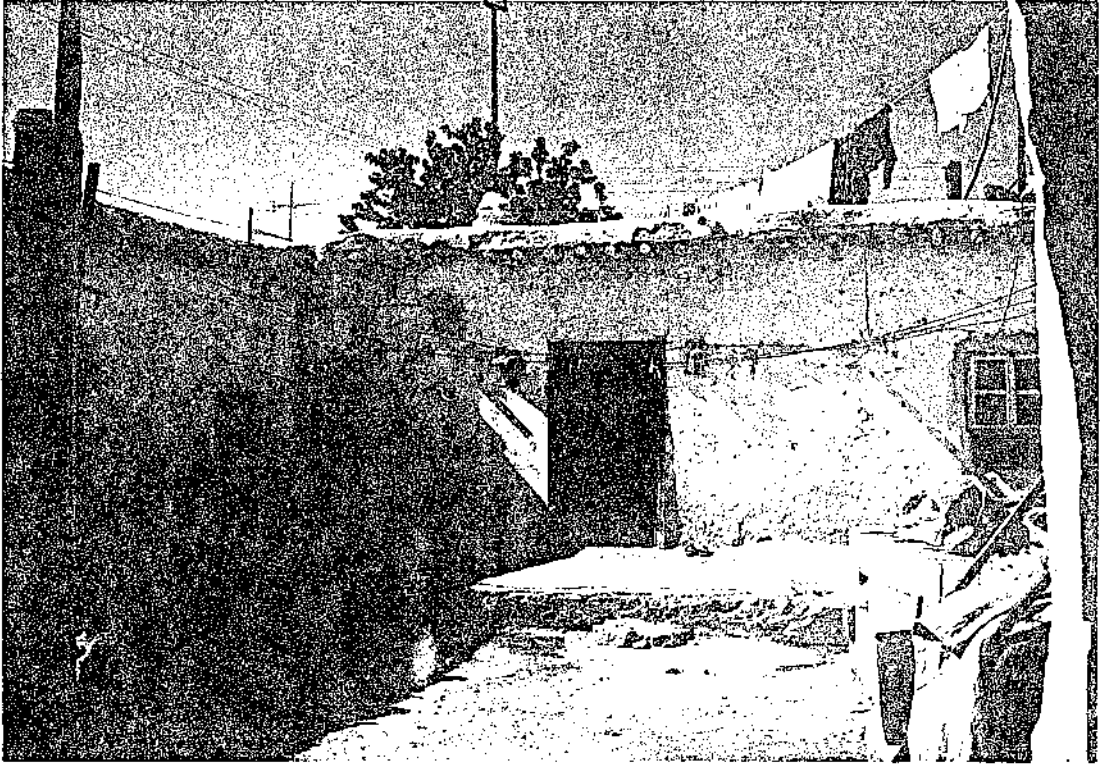

Fotoğraf: 13 Mustafa Şahin Evi, Dış Görünüş

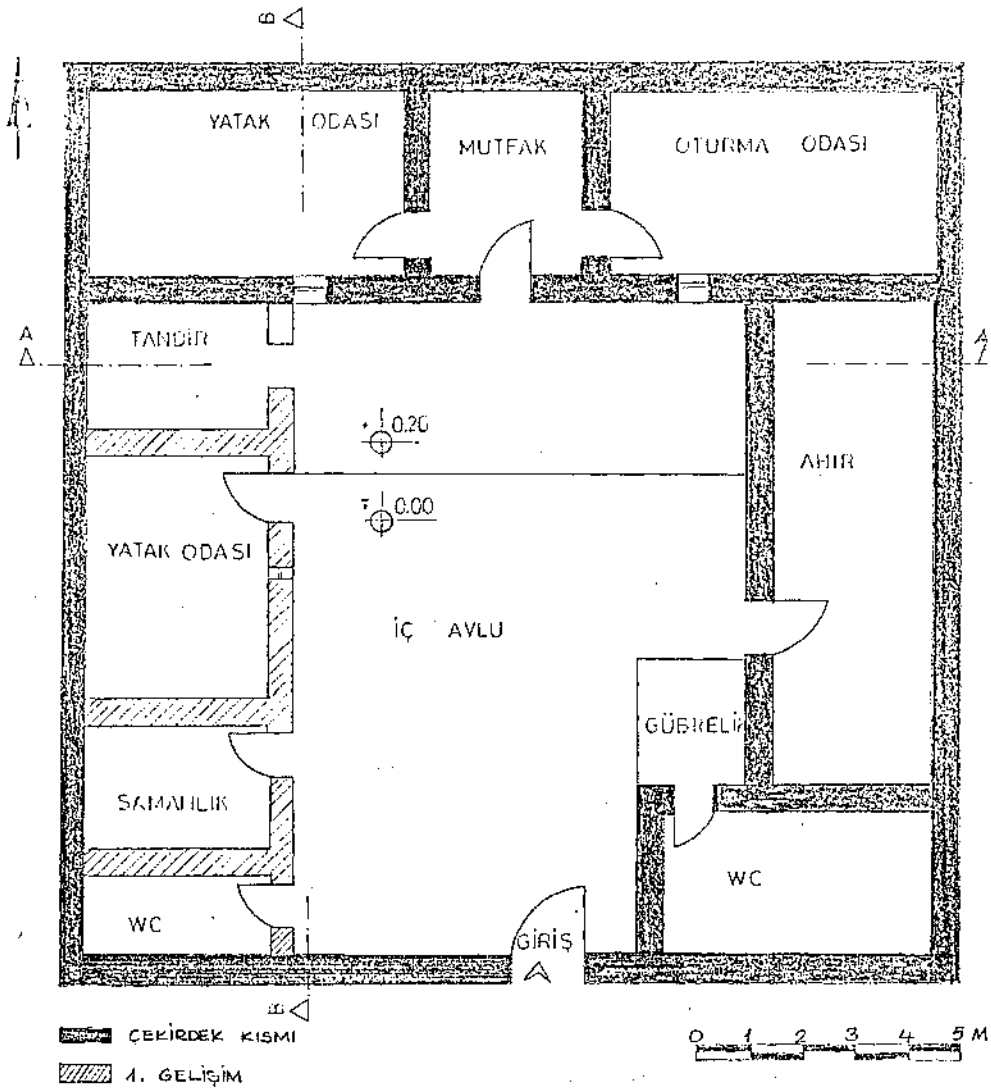
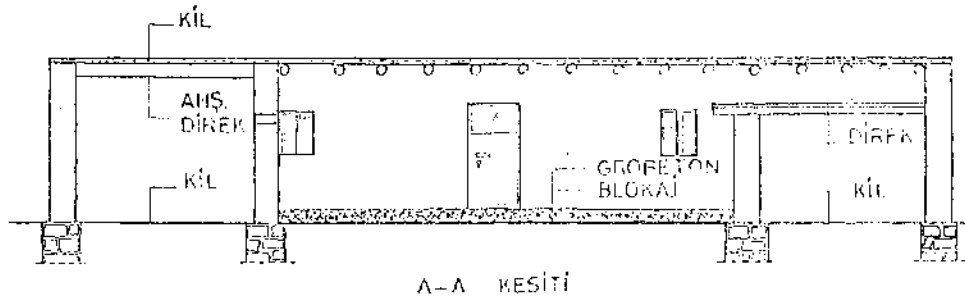

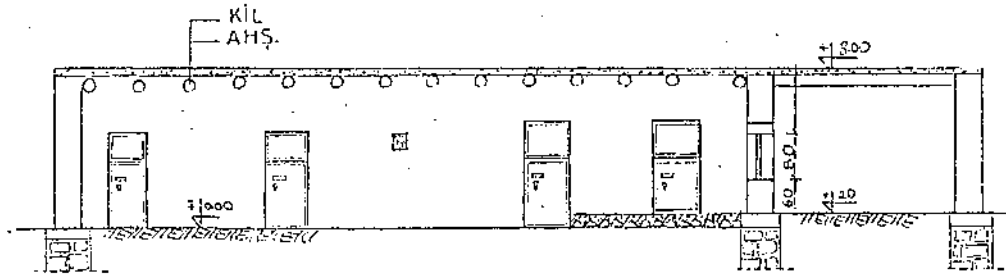
Fotoğraf: 14 Mustafa Şahin Evi, Avlu İçinden (kısmî) Görünüş

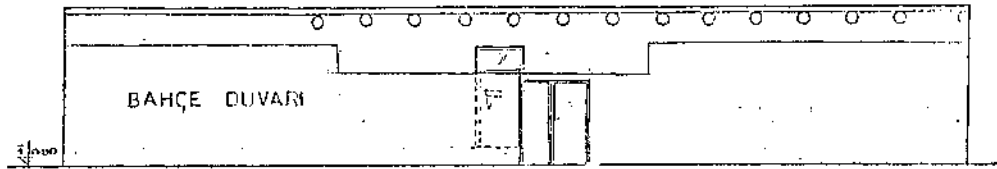
Fotoğraf: 15 Mustafa Şahin Evi, Avlu İçinden (Kısmî) Görünüş

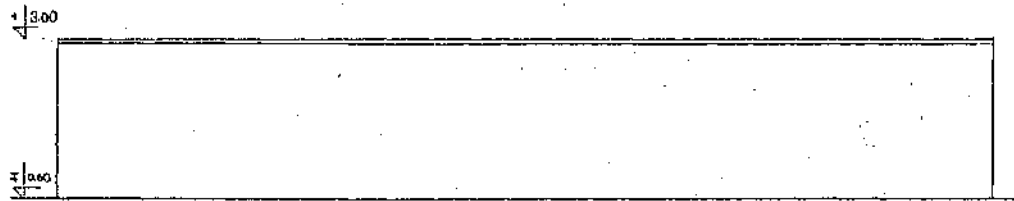
Rölöve: 4.a Mustafa Şahin Evi, Kat Plânı ve A-A Kesiti

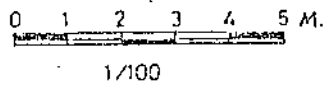
B-B KESİTİ

ÖN GÖRÜNÜŞ

SOL YAN GÖRÜNÜŞ

Rölöve: 4.b Mustafa Şahin Evi, B-B Kesiti ve Görünüşler

Toplam Kişi Sayısı: 8

Faydalı Alan		İç ve Dış Duvar Alanları		Yapı+Bahçe Brüt Alan	
Toplam Faydalı Alan m2	Kişi Başına Toplam Faydalı Alan m2	Toplam İç Duvar Alanları m2	Kişi Başına Toplam İç ve dış Duvar Alanları m2	Toplam Kişi Brüt Alan m2	Kişi Başına Brüt Alan m2
Çekirdek Kıs.	92.7	11.6	44.5	5.6	-----

Çekirdek Kısım Gelişmeler	133.6	16.7	52.7	6.6	294 36.7
Strüktür Temel Sistem ve Malzemesi		İç Duvar Malzemesi	Dış Duvar Malzemesi	Döşeme Malzemesi	Çatı Sistemi ve Malzemesi
Çekirdek Kıs. Yığma	Mütemadî-Taş	Kerpiç	Kerpiç	Kil	Ahş.+Kil Düz Çatı
1. Gelişim Yığma	Mütemadî-Taş	Kerpiç	Kerpiç	Kil	Ahş.+Kil Düz Çatı
2. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----
3. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----
Döşeme Kaplama Malzemesi		İç Duvar Kaplama Malzemesi	Tavan Kaplama Malzemesi	Çatı Kaplama Malzemesi	
Çekirdek Kıs.	Kil	Kil Sıva	Ahş. Direk+Tahta	Kil	
1. Gelişim	Kil	Kil Sıva	Ahş. Direk+Tahta	Kil	
2. Gelişim	-----	-----	-----	-----	
3. Gelişim	-----	-----	-----	-----	

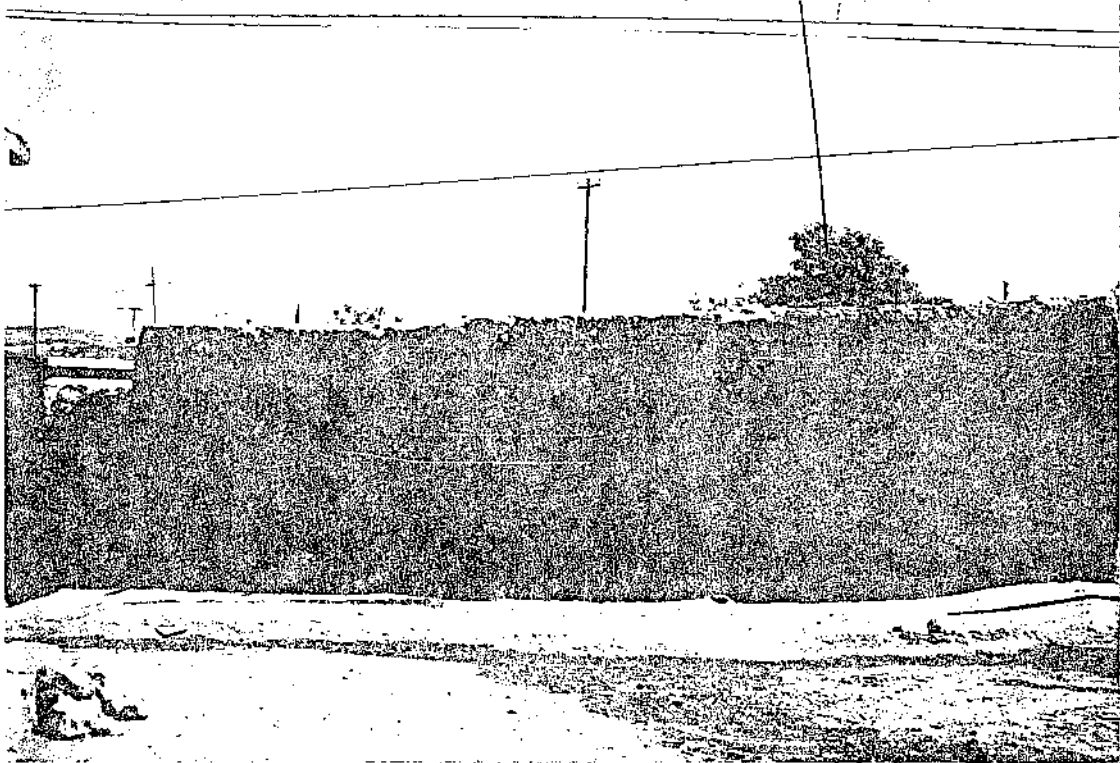
Tablo: 8 Mustafa Şahin Evi, Rölöve Bilgileri

Rölöve: 5 İslim Elmas Evi

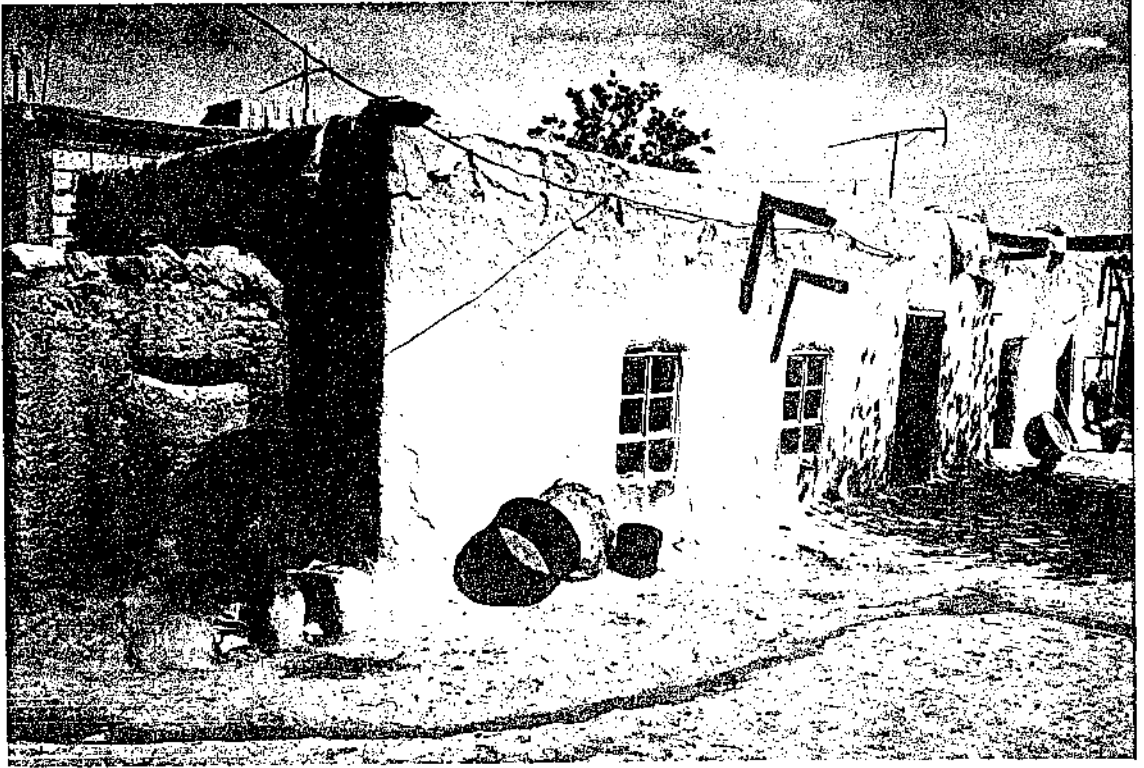
Veri : Gül Sokak No: 49 -Bozova

Ev, tamamen çekirdek konut niteliğindedir. Avlunun bir köşesine yapılmış w.c, birinci gelişim kısmıdır. Üç komşu bina arasına L konumunda oturtulmuş evin bir tarafı, iki oda ve aralarında mutfak, diğer tarafı ise bir oda ve bir holden oluşan konut mekânı ile eklentisi olan tandır ve depodan oluşmaktadır.

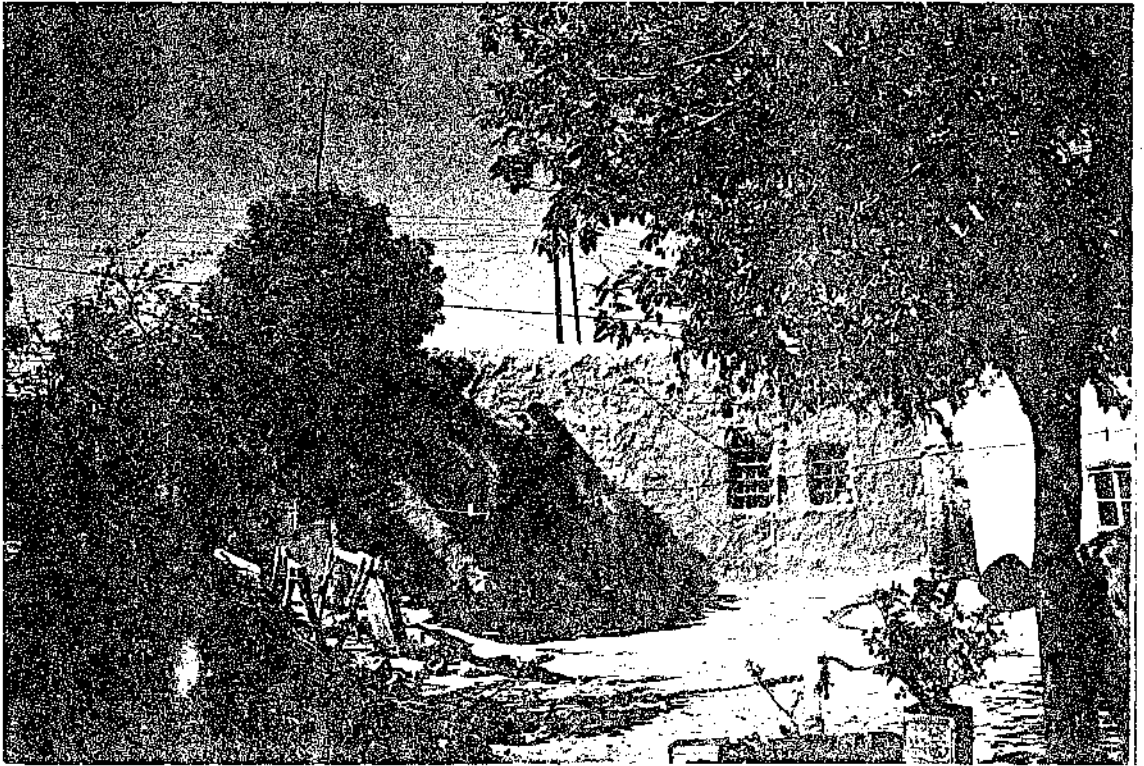
Sözkonusu evin sokağa açılan pencerelerinin olmayışı, ailelerin sosyal yaşamlarında dışa kapalılıklarını yansıtmaktadır. Kapalı iç avlu, ailelerin sosyal ilişkilerde bulunabildiği çok önemli konumdadır. Evin duvarları tamamen kerpiç, tavan ise ahşap+kil ile yığma olarak yapılmıştır. Tablo: 9 'da eve ait bilgiler verilmiştir.

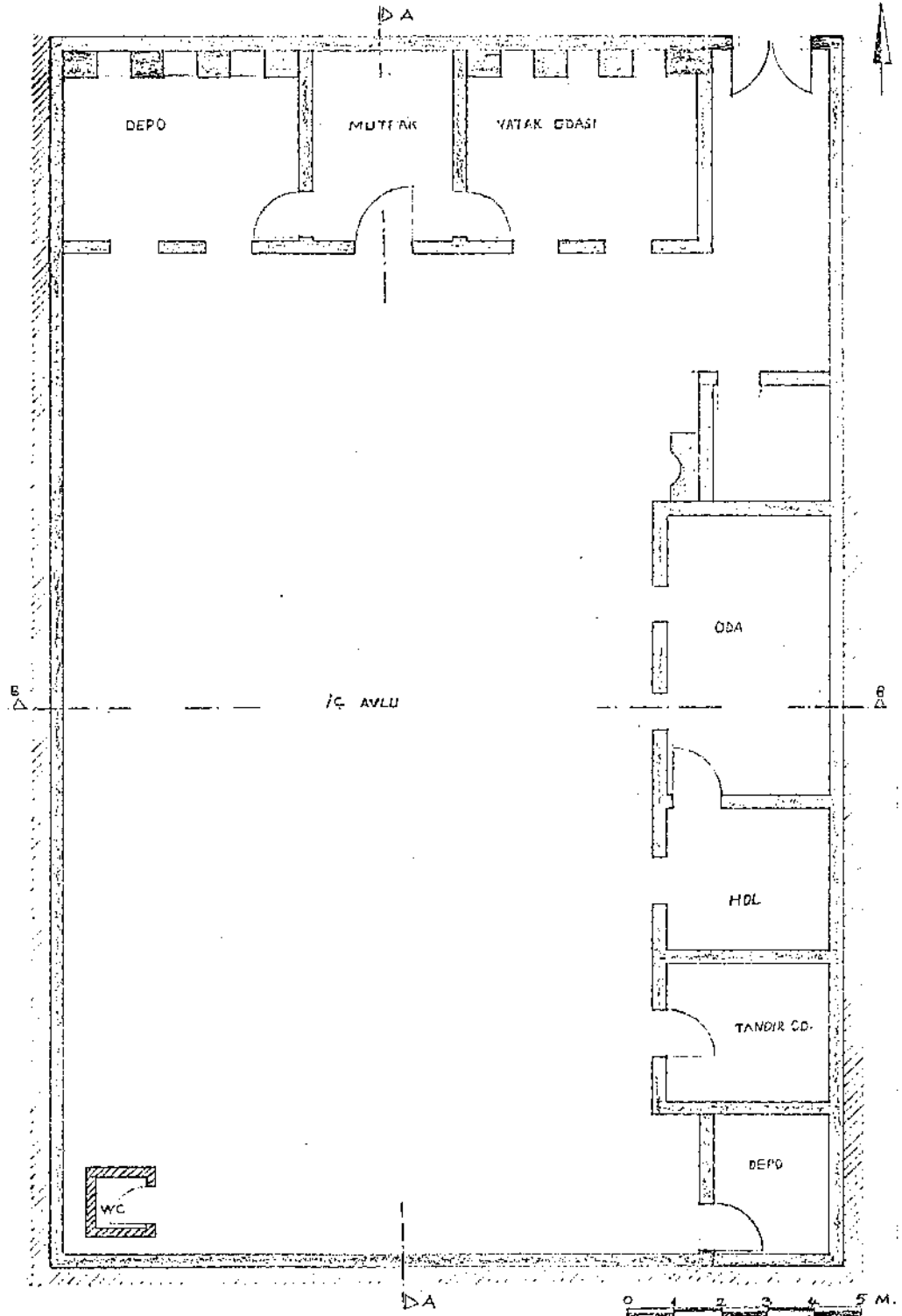
Fotoğraf: 16 İslim Elmas Evi, (Sokak)Giriş Cephesi

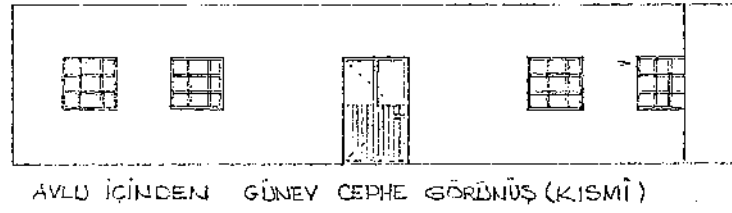
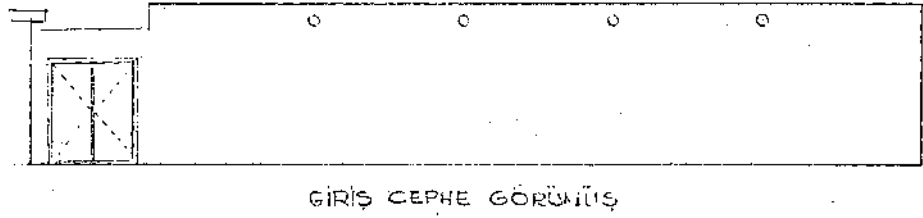
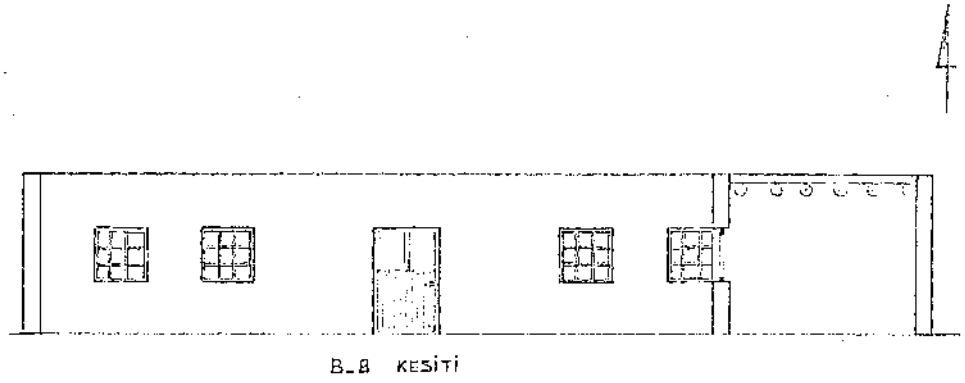
Fotoğraf: 17 İslim Elmas Evi, Avlu İçinden (Kısmî) Görünüş

Fotoğraf: 18 İslim Elmas Evi, Güney Cephe (Kısmî) Görünüş

Rölöve: 5.a İslim Elmas Evi, Kat Plânı

Rölöve: 5.b İslim Elmas Evi, Kesitler ve Görünüş

Toplam Kişi Sayısı: 4

	Faydalı Alan		İç ve Dış Duvar Alanları		Yapı+Bahçe Brüt Alan	
	Toplam Faydalı Alan m2	Kişi Başına Toplam Faydalı Alan m2	Toplam İç ve Dış Duvar Alanları m2	Kişi Başına Toplam İç ve dış Duvar Alanları m2	Toplam Brüt Alan m2	Kişi Başına Brüt Alan m2
Çekirdek Kıs.	47.0	11.6	12.8	3.2	-----	-----
Çekirdek Kısım						
Gelişmeler	49.2	12.2	13.6	3.4	223.2	55.8
	Strüktür Temel Sistem ve Malzemesi		İç Duvar Malzemesi	Dış Duvar Malzemesi	Döşeme Malzemesi	Çatı Sistemi ve Malzemesi
Çekirdek Kıs.	Yığma	Mütemadî-Taş	Kerpiç	Kerpiç	Kil	Düz Çatı-Kil
1. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----	-----
2. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----	-----
3. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	Döşeme Malzemesi	Kaplama	İç Duvar Malzemesi	Kaplama	Tavan Kaplama Malzemesi	Çatı Kaplama Malzemesi
Çekirdek Kıs.	Kil		Kil Sıva		Ahş.Direk+Tahta	Kil
1. Gelişim	-----		-----		-----	-----
2. Gelişim	-----		-----		-----	-----
3. Gelişim	-----		-----		-----	-----

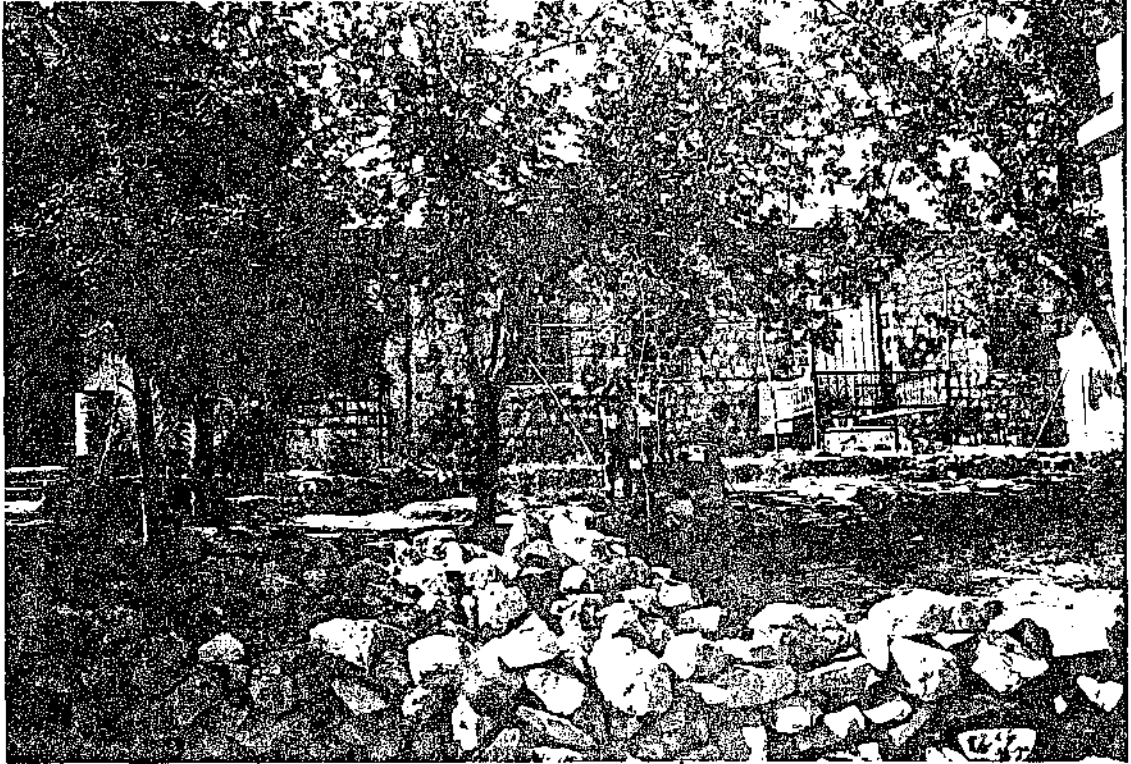
Tablo: 9 İslim Elmas Evi , Rölöve Bilgileri

Rölöve: 6 Ömer Olgun Evi

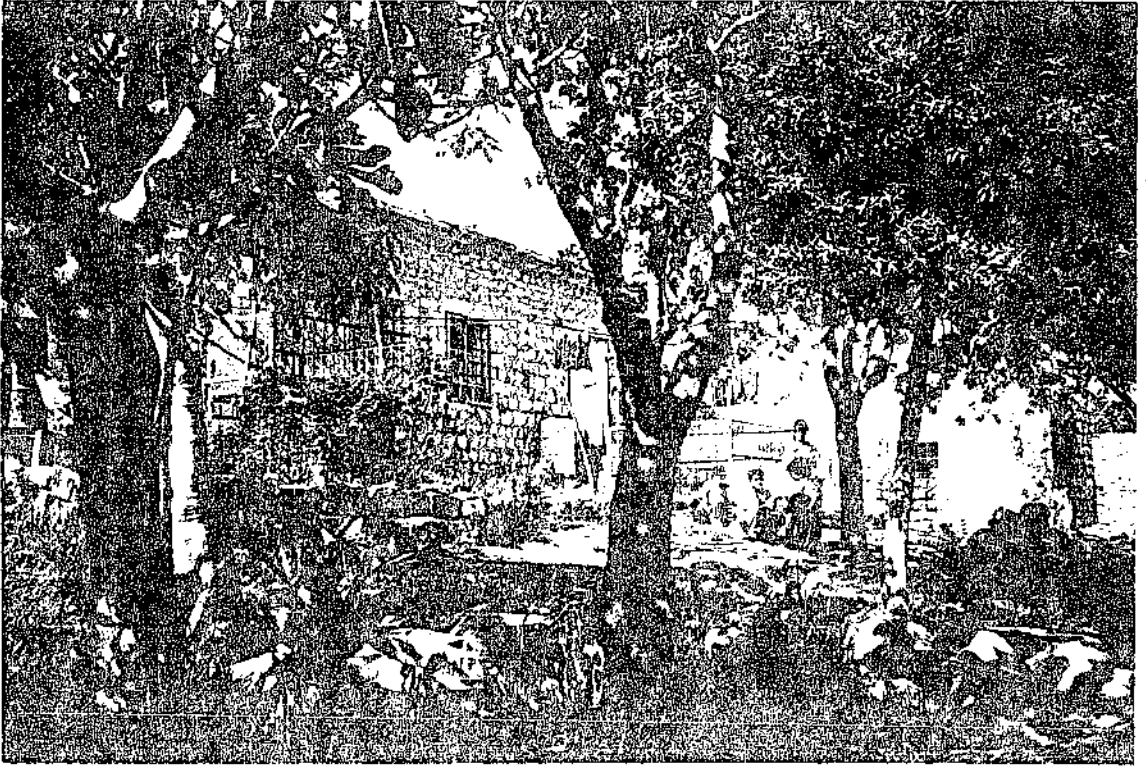
Yeri : Hastane Cad. No: 50- Bozova

Ev, çekirdek, 1. gelişim ve 2. gelişim kısımlarından oluşmaktadır. Gerek çekirdek ve gerekse 1. gelişim-2. gelişim kısımları, kârgir malzemelerle yapılmıştır. Yalnız, çekirdek kısmın duvarlarında taş, 1.gelişim ve 2. gelişim kısımlarının duvarlarında ise briket kullanılmıştır.

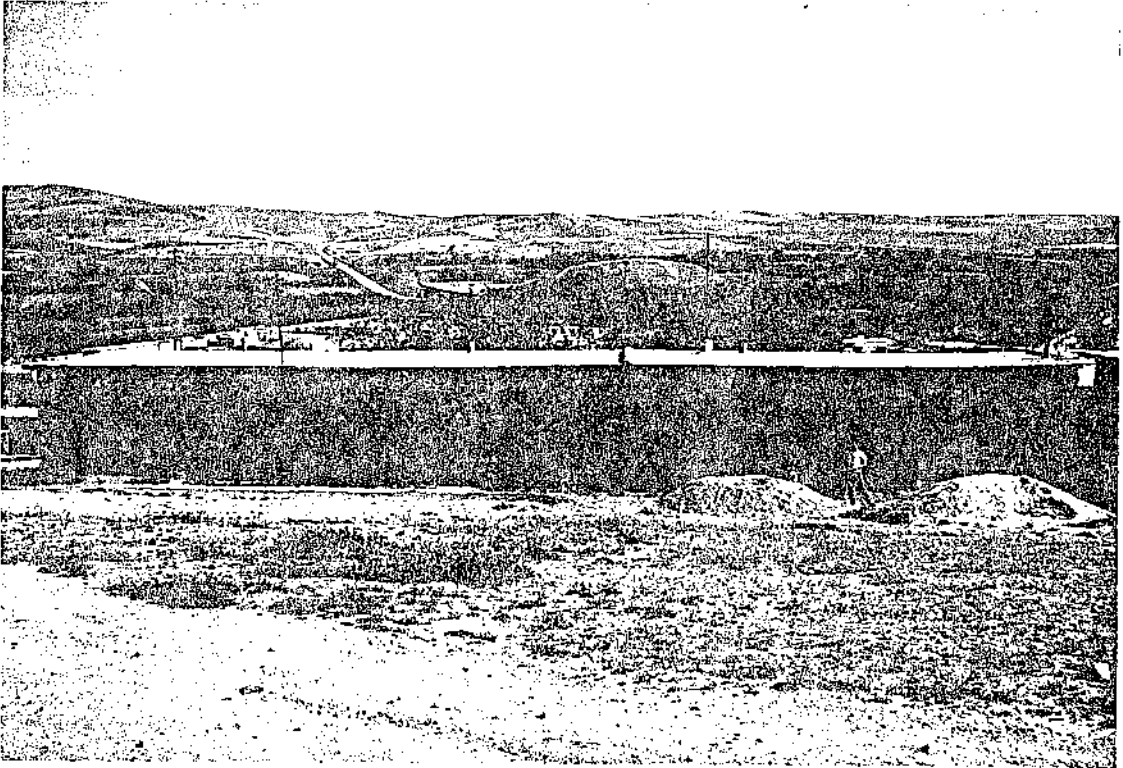
L konumundaki evin, yüksekliği fazla olmayan depo ve ahır kısmını ayrı tutarsak, konut kısmı gelişim kısımları olarak büyütülmüştür. Gelişim kısımları ile bitişik nizam konut yapısına kavuşan evde, plân tasarımı olarak iki oda ve arasında mutfak+hol mekân anlayışı hâkim olmuştur. Tablo: 10'da eve ait bilgiler verilmiştir.

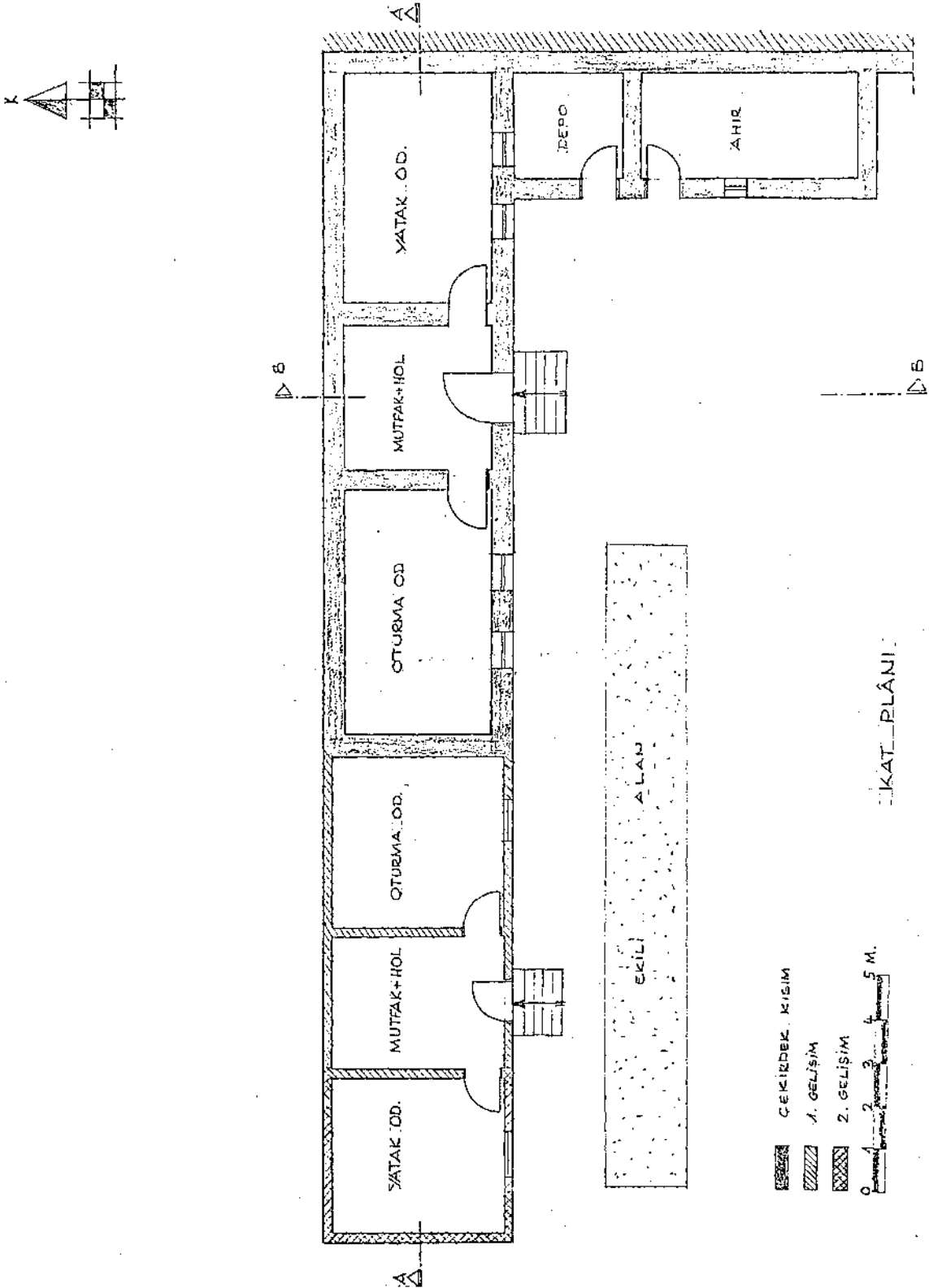
Fotoğraf: 19 Ömer Olgun Evi, Ön Görünüş

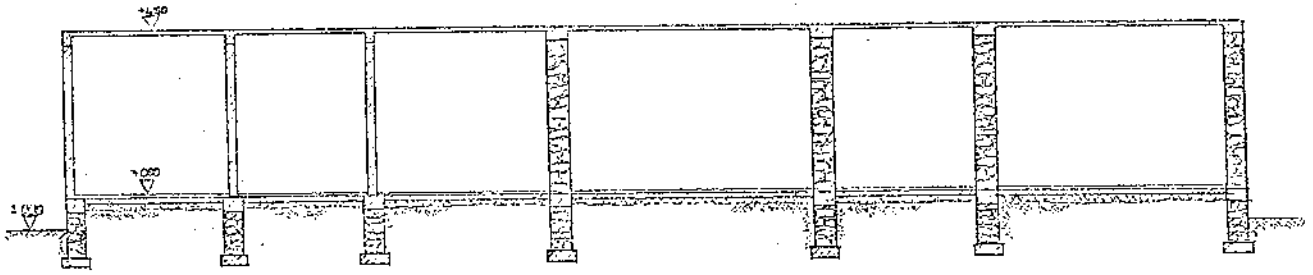
Fotoğraf: 20 Ömer Olgun Evi, Önden (Kısmi) Görünüş

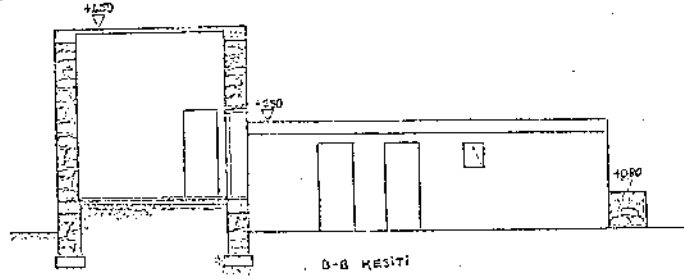
Fotoğraf: 21 Ömer Olgun Evi, Arka Görünüş

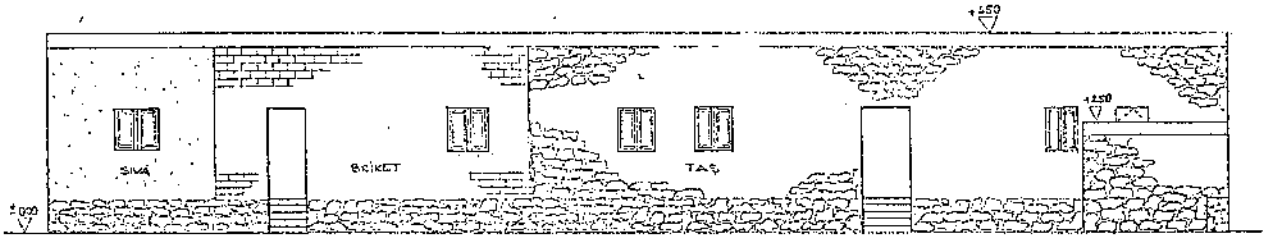
Rölöve: 6.a Ömer Olgun Evi, Kat Plânı

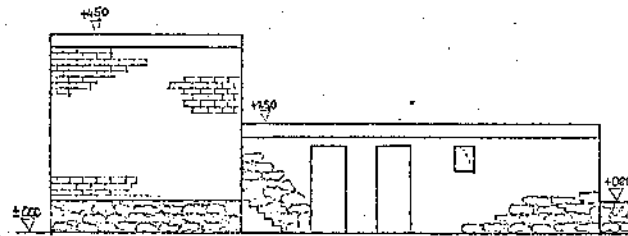
A-A KESİTİ

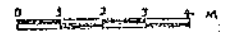
B-B KESİTİ

ÖN GÖRÜNÜŞ

SOLYAN GÖRÜNÜŞÜ

Rölöve: 6. b Ömer Olgun Evi, Kesitler ve Görünüşler

Toplam Kişi Sayısı: 8

	Faydalı Alan		İç ve Dış Duvar Alanları		Yapı+Bahçe Brüt Alan	
	Toplam Faydalı Alan m2	Kişi Başına Toplam Faydalı Alan m2	Toplam İç ve Dış Duvar Alanları m2	Kişi Başına Toplam İç ve dış Duvar Alanları m2	Toplam Brüt Alan m2	Kişi Başına Brüt Alan m2
Çekirdek Kıs.	68.6	8.5	32.9	4.0	-----	-----
Çekirdek Kısım						
Gelişmeler	112.5	14.0	38.6	9.6	150	18.7
	Strüktür Temel Sistem ve Malzemesi		İç Duvar Malzemesi	Dış Duvar Malzemesi	Döşeme Malzemesi	Çatı Sistemi ve Malzemesi
Çekirdek Kıs.	Yığma	Mütemadî-Taş	Taş	Taş	Grobeton	B.A. Düz Çatı
1. Gelişim	Yığma	Mütemadî-Taş	Briket	Briket	Grobeton	B.A. Düz Çatı
2. Gelişim	Yığma	Mütemadî-Taş	Briket	Briket	Grobeton	B.A.Düz Çatı
3. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	Döşeme Malzemesi	Kaplama	İç Duvar Kaplama Malzemesi	Tavan Kaplama Malzemesi	Çatı Kaplama Malzemesi	
Çekirdek Kıs.	Beton Şap		Kireç Sıva+Badana	Kireç Sıva	Beton Şap	
1. Gelişim	Beton Şap		Kireç Sıva+Badana	Kireç Sıva	Beton Şap	
2. Gelişim	Beton Şap		Kireç Sıva+Badana	Kireç Sıva	Beton Şap	
3. Gelişim	-----		-----	-----	-----	

Tablo: 10 Ömer Dlgun Evi, Rölöve Bilgileri

Rölöve: 7 Suphi Dartar Evi

Yer : Eski Postane sokak No: 51- Bozova

Üç tarafı komşu binalarla çevrili ev, çekirdek ve 1. gelişim kısımlarından oluşmaktadır. Çekirdek kısım, iki oda ve aralarında holden oluşan, yörenin geleneksel plân anlayışına uygun olarak inşa edilmiştir. 1. konumunu oluşturacak şekilde inşa edilen 1. gelişim kısmı ise; mutfak, banyo ve w.c mekânlarından oluşmaktadır. Avlunun sokak tarafındaki bahçe duvarı, dışarıdan içerisi görülemeyecek şekilde yükseltilmiştir.

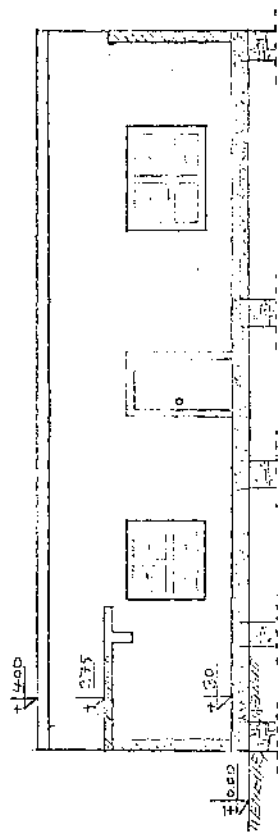
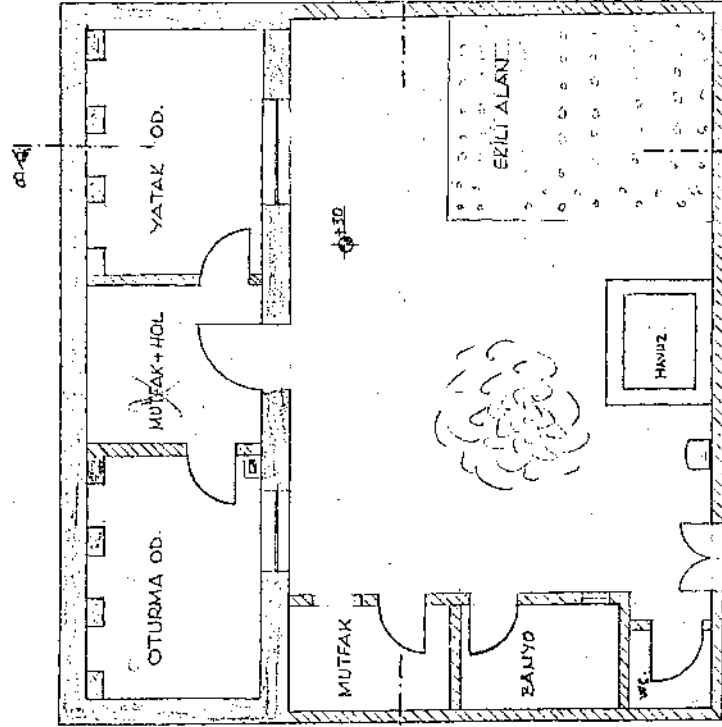
Ev, tamamı kârgir malzemelerle yığma olarak inşa edilmiştir. Evin daha alçak olan mutfak, banyo ve w.c damı, oturma ve yatak odalarının bulunduğu çekirdek kısmın damına çıkmak için kademe oluşturmaktadır.

Tablo: 11 'de eve ait bilgiler verilmiştir.

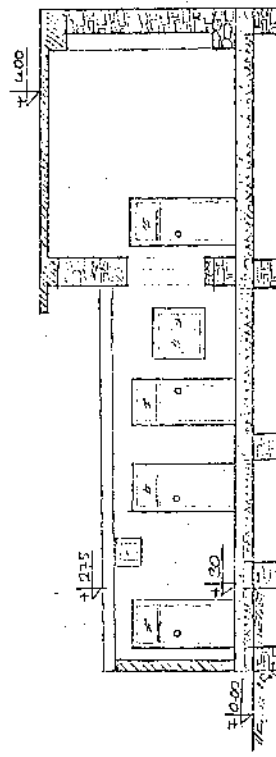

Fotoğraf: 22 Suphi Dartar Evi, Avlu İçinden (kısmî) Görünüş

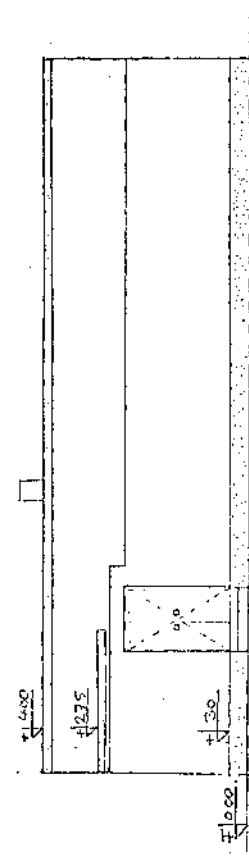
PLANDA
 ÇEKİRDEK KISIM
 1. GELİŞİM

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

ÖN GÖRÜNÜŞ

Rölöve: 7 Suphi Darter Evi, Kat PLânı, Kesitler ve Ön Görünüş

Toplam Kişi Sayısı: 6

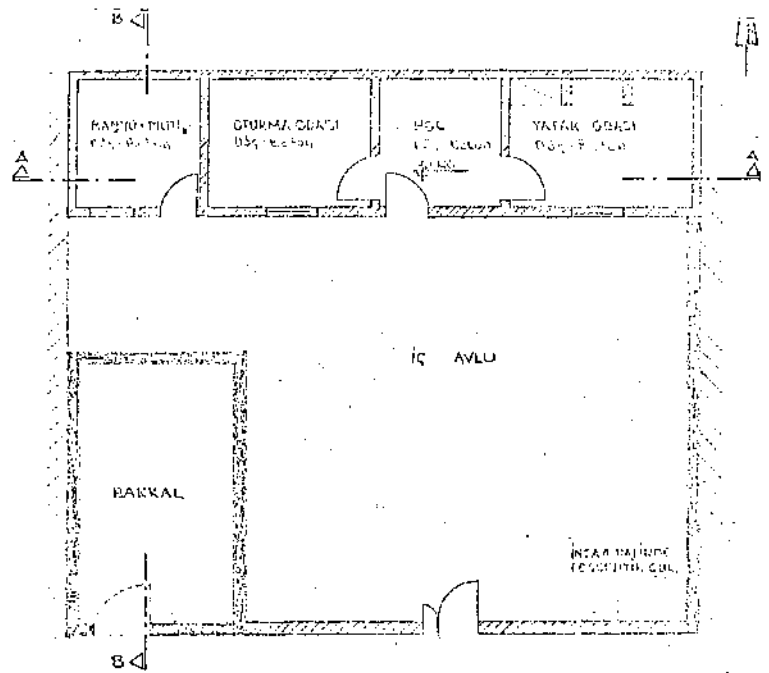
	Faydalı Alan		İç ve Dış Duvar Alanları		Yapı+Bahçe Brüt Alan	
	Toplam Faydalı Alan m2	Kişi Başına Toplam Faydalı Alan m2	Toplam İç ve Dış Duvar Alanları m2	Kişi Başına Toplam İç ve dış Duvar Alanları m2	Toplam Brüt Alan m2	Kişi Başına Brüt Alan m2
Çekirdek Kıs.	36.5	6.0	20.6	3.4	-----	-----
Çekirdek Kıs. Gelişmeler	50	8.4	26.4	4.4	170	28.3
	Strüktür Temel Sistem ve Malzemesi		İç Duvar Malzemesi	Dış Duvar Malzemesi	Döşeme Malzemesi	Çatı Sistemi ve Malzemesi
Çekirdek Kıs.	Yığma	Mütemadî-Taş	Briket	Briket	Grobeton	B.A. Düz Çatı
1. Gelişim	Yığma	Mütemadî-Taş	Briket	Briket	Grobeton	B.A. Düz Çatı
2. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----	-----
3. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	Döşeme Malzemesi	Kaplama	İç Duvar Malzemesi	Kaplama	Tavan Kaplama Malzemesi	Çatı Kaplama Malzemesi
Çekirdek Kıs.	Beton Şap		Kireç Sıva+Badana		Kireç Sıva+Badana	Beton Şap
1. Gelişim	Beton Şap		Kireç Sıva+Badana		Kireç sıva+Badana	Beton Şap
2. Gelişim	-----		-----		-----	-----
3. Gelişim	-----		-----		-----	-----

Tablo: 11 Suphi Dartar Evi, Rölöve Bilgileri

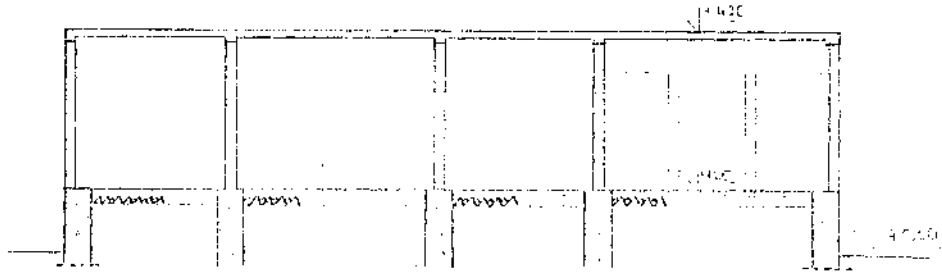
Rölöve: 8 Mehmet Emin Şahin Evi

Yeri : Gül Sokak No: 31 - Bozova

Ev, çekirdek ve 1. gelişim kısımlarından oluşmaktadır. 1. gelişim kısmı, bir kısmı yıkılan çekirdek kısmın yerine inşa edilmektedir. Çekirdek kısmından geriye kalan, duvarları kerpiç, tavanı ahşap+kil yapı, bugün bakkal olarak kullanılmaktadır. Kârgir malzemelerle yığma olarak inşa edilen 1. gelişim kısmı, yörenin iki oda ve aralarında holden oluşan, plân tasarım anlayışına uymaktadır. Ancak; banyo ve mutfak olarak kullanılacak mekânın diğer mekânlarla bağlantısız dışarı açılması, pek anlaşıl原因amamaktadır. Ev, iki yan taraftan komşu binalarla çevrili olup, ön ve arka tarafı yola cephelidir. Arka cephede hiç pencere bırakılmaması, önden bahçe duvarının oldukça yüksek inşa edilmesi, sosyal yapıyı yansıtmaktadır.

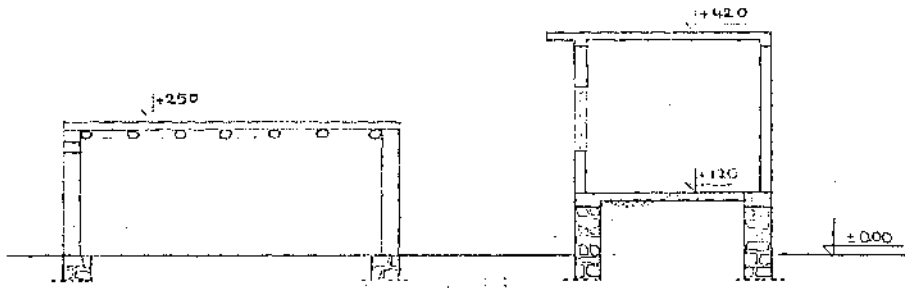
Rölöve: 8. a Mehmet Emin Şahin Evi, Kat Plânı

A-A KESİTİ

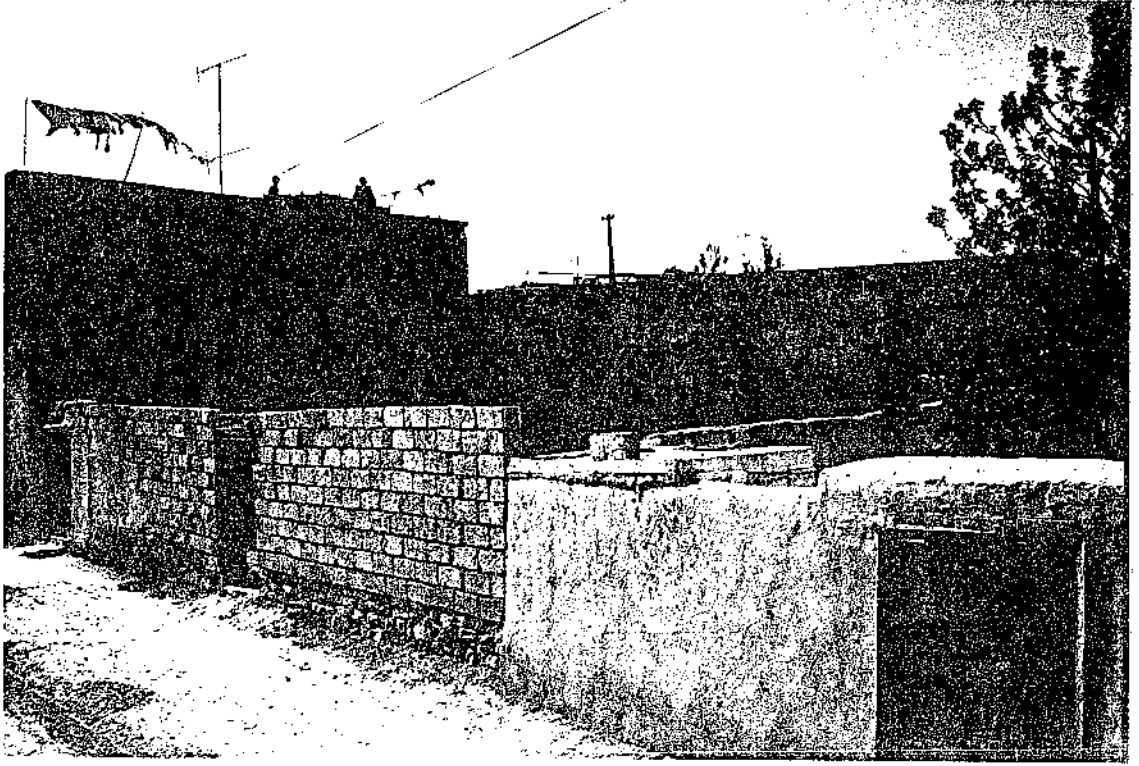
B-B KESİTİ

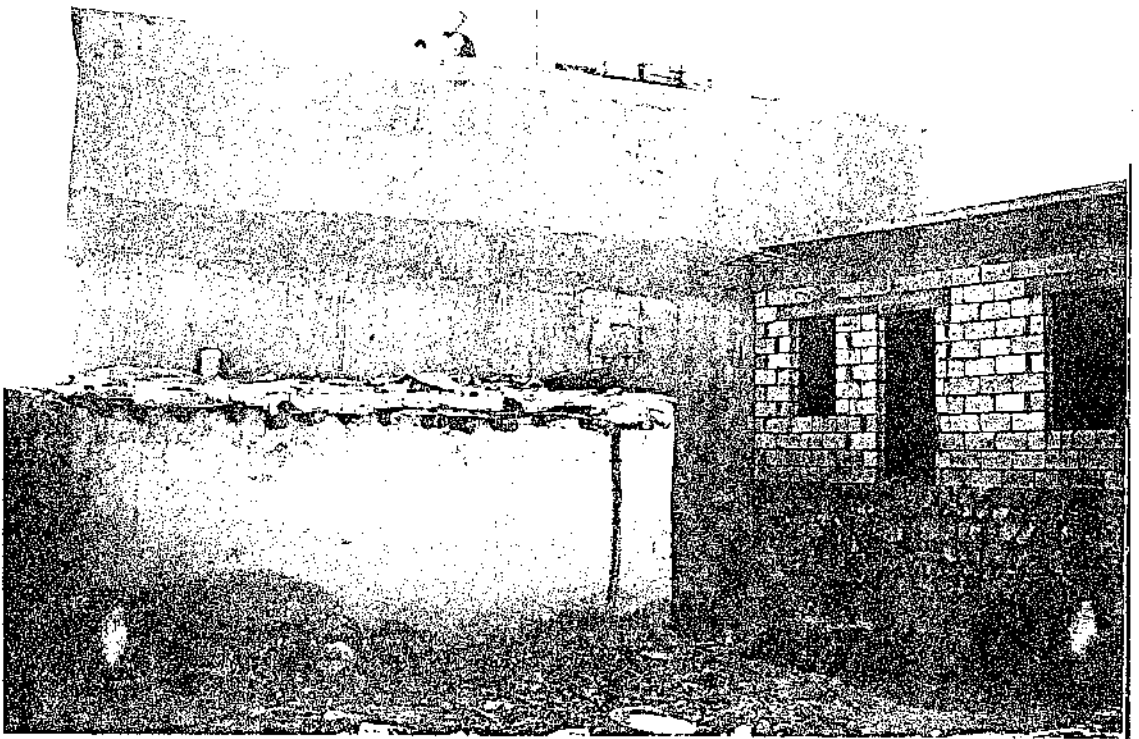
C-C KESİTİ

0 1 2 3 4 5

Rölöve: 8. b Mehmet Emin Şahin Evi, Kesitler ve Ön Görünüş

Fotoğraf: 23 Mehmet Emin Şahin Evi, Ön Görünüş

Fotoğraf: 24 Mehmet Emin Şahin Evi, Avlu İçinden (Kısmî) Görünüş

Toplam Kişi Sayısı: 4

	Faydalı Alan		İç ve Dış Duvar Alanları		Yapı+Bahçe Brüt Alan	
	Toplam Faydalı Alan m ²	Kişi Başına Toplam Faydalı Alan m ²	Toplam İç ve Dış Duvar Alanları m ²	Kişi Başına Toplam İç ve dış Duvar Alanları m ²	Toplam Brüt Alan m ²	Kişi Başına Brüt Alan m ²
Çekirdek Kıs.	20.6	5.1	6.0	1.5	-----	-----
Çekirdek Kıs. Gelişmeler	58.6	14.6	17.2	4.3	190	47.5
	Strüktür Temel Sistem ve Malzemesi		İç Duvar Malzemesi	Dış Duvar Malzemesi	Döşeme Malzemesi	Çatı Sistemi ve Malzemesi
Çekirdek Kıs.	Yığma	Mütemadî-Taş	-----	Kerpiç	Kil	Ahş.+Kil Düz Çatı
1. Gelişim	Yığma	Mütemadî-Taş	Briket	Briket	Grobeton	B.A.Düz Çatı
2. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----	-----
3. Gelişim	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	Döşeme Malzemesi	Kaplama	İç Duvar Malzemesi	Kaplama	Tavan Kaplama Malzemesi	Çatı Kaplama Malzemesi
Çekirdek Kıs.	Kil		Kil Sıva		Ahş. Direk+Tahta	Kil
1. Gelişim	Grobeton		-----		-----	Betonarme
2. Gelişim	-----		-----		-----	-----
3. Gelişim	-----		-----		-----	-----

Tablo: 12 Mehmet Emin Şahin Evi, Rölöve Bilgileri

BÖLÜM V

BOZOVA'DA KONUT YAPIMINDA, HALKIN KATILIMININ NASIL SAĞLANABİLİRLİĞİ ÜZERİNE YAKLAŞIMLAR-STRATEJİLER

1. Konut Yapımında Halkın Katılımının Sağlanması Gerektiren Nedenler

Türkiye'de konut üretimini gerek nitelik ve gerekse nicelik olarak ileri bir düzeye getirmek için; son yıllarda gittikçe artan faaliyetlerin, finansman ve yapım teknolojilerinde odaklandığı görülmektedir. Buna rağmen yılda 300.000 konut açığı (Doğan, 1988, s. 4) kapatılamamaktadır.

Bir yandan serî ve hızlı inşaat teknikleri ile ekonomik gücü yeterli ihtiyaç gruplarına konut yapmaya çalışılırken, öbür yandan bu tür konutlara talep olma imkânı henüz bulunmayan düşük gelir grupları için farklı çözümlerin bulunması zorunlu olmaktadır (Çezik, Ergen, 1985, s. 7).

Konut yapımında halkın katılımının sağlanmasına götüren nedenler şunlardır:

1. İnsan davranışları ve gereksinimleri sürekli değişmektedir. Bu değişim süreci içinde, çevresini ve kendisini değişen yaşam kurallarına uydurma ve onları değişen gereksinimlerine cevap verebilecek konuma getirmek için uğraşı içinde olmuştur. Gecekondu kesimlerinde ve kırsal yörelerde halkın kendi evini kendisinin yapması bunun kanıtıdır.

2. Bugün ülkemizde yılda ortalama % 2,4'lere varan nüfus artışı karşısında konut açığının kapanması pek mümkün görülememektedir.

3. Gelirinden tasarruf ederek konut sahibi olmak isteyen bir ailenin kabul edilebilir bir zaman dilimi içinde isteğine uygun bir konuta sahip olabilmesi, günümüz koşullarında, ancak gelir düzeyinin giderlerinin çok

üstünde olması ile mümkündür. Bozova'da halkın gelir düzeyi oldukça düşüktür (Bkz. sayfa:35).

4. Kurum ve bankalardan, kooperatifler aracılığı ile, alınan krediler konut maliyetinin çok altındadır.

5. Kırsal kesimlerde sosyo-ekonomik yapı, konutların temel bileşenlerine ayrılarak yapılabilmesine uygundur.

6. Kırsal kesimlerde, arsa ve genelde bazı malzemeleri "para" karşılığı elde edilmeyebilir.

7. Aile bireyleri sayıca fazla olup, kuvvetli komşuluk/akrabalık ilişkileri vardır.

8. Halkın GAP'la ekonomik düzeyi artacaktır.

9. Halk kendi evini yapmak için oldukça isteklidir (Bkz. sayfa:10/).

10. Halk, çağdaş iletişim araçlarının sağladığı fiziko-sosyo yapı değişikliği sonucu, bazı yapı elemanlarını yapabilme yeteneğine sahiptir.

2. Halk Katılımının Nasıl Sağlanabilirliği Üzerine Yaklaşımlar

Halk katılımının sağlanmasında amaç; konut sahibi olmak isteyen aile ve aile dışındaki kuruluşların ortaklaşa çalışmalarıyla birim konut maliyetinin mümkün olduğu kadar düşürülmesidir. Burada aile dışındaki kuruluşların çalışmalarından kasıt, hibe şeklinde bir para yardımı olmayıp, yapılacak konutun, halkın gerçek ilgi ve gereksinimlerine uygun minimum gereksinimleri karşılayabilecek nitelikte olmasını bilimsel yöntem ve tekniklerle, ekonomik* tedbirlerle sağlamaktır.

---

* Bununla, vergi maliyetleri, yapı malzemesi ve arsa rayiçlerinin ekonomik yollardan düşürülmesi vb. önlemler açıklanmak istenmiştir.

Burada arsa tahsisi, altyapı hazırlığı, kullanıcıların tercih, örf ve âdetlerine uygun kolay uygulanabilir projelerin geliştirilmesi ve nihayet konut yapımının kısmen veya tamamen kullanıcılar eliyle gerçekleştirilmesi, böyle farklı çözüm arayışları için incelenmesi gereken hususlardır (Çezik, Ergen, 1985, s. 7).

Halkın kendi evini yapması (Selbst Bauen) şeklinde ifade edebileceğimiz bu sistemle en ekonomik çözümlere varılabilecektir. Bu sistem 1952 yılında İsveç'te Stockholm Belediyesi'nce EGNAREM programı adı altında uygulanmıştır (Baytin ve diğerleri, 1966, s. 130). Buna benzer uygulamalar kırsal kesimlerimizde yol, okul vb. yapılarda "imece" adı altında uygulanabilmektedir.

Burada ailenin hiç inşaat bilgisi olmaması nedeniyle ortaya çıkabilecek sorunlar dikkate alınmalıdır. Çeşitli ülkelerde yapılan uygulamalarda bu amaçla ailelerin kısa süreli de olsa belirli bir teknik eğitime (kursa) tâbi tutuldukları ve inşaat sırasında kalifiye teknik personelin çalışmalara nezaret etmelerinin sağlandığı görülmektedir (Baytin ve diğerleri, 1966, s. 130).

Çok katlı ve ağır donanımlı inşaat işlerinin halk tarafından yapılması elbette beklenemez. Bu gibi işler uzman kişilere/gruplara yaptırılmalıdır. Örneğin, tek katlı yapılacak bir konutlar dizisinde, konutların sadece karkas kısımlarının kent ve çevre plânlama esaslarına göre kooperatiflerce yapılarak geri kalan kısımların aileler tarafından tamamlanması istenebilir.

1. Uygulama İlkeleri

Konut yapımında, halkın katılımının nasıl sağlanabilirliği konusunda uygulanabilir ilkeler şunlardır:

1. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın koordinatörlüğünde Milli Eğitim Bakanlığı, İmar ve İskan Bakanlığı ile Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı'nca, söz konusu sistemin yönetim ve üretim sorumluluğunu gözeten/yüklenen birimler kurulmalıdır. Yönetimin temel görevleri arasında, ilgili nüfusun sürekli ve etkin işbirliğini sağlayarak, plân ve uygulama programlarını gerçekleştirmektir. Birimlerin olası görev ve sorumlulukları şunlardır:

- a. Projeye katılacak ihtiyaç sahiplerinin seçilmesi,
- b. Yapım öncesi eğitim,
- c. Kredi ve ödeme plânlarının yapılması
- d. Yapım programlaması ve konut tasarımlarının yapılması,
- e. Taşoronların seçimi ve çalıştırılması, denetimi,
- f. Tapu- iskân işlemlerinin yapılması (Çezik, Ergen, 1985, s. 7).

2. Kırsal kesimde yaşayan hemen herkesin bir miktar arsası/arazisi vardır. Kent plânlama ve tasarım ilkelerine uygun parsellerden verilecek konut arsasının, katılımcının bir başka arsası ile takas edilerek, konut bileşenlerinden arsa ücretsiz sağlanmalı,

3. Ailenin, fiziksel imkânları ile işgücü bileşenini tamamen ya da kısmen eksiltmesine rağmen adı geçen mâliyetlerin tümünü bir anda karşılayamayacağı görüldüğü takdirde, birim konut mâliyetini belirli bir süre içinde karşılayabilmesi sağlanmalı,

4. Bazı yapı malzemeleri ile taşıması ücretsiz sağlanabilmeli,

5. Çeşitli uygulama yöntem ve tekniklerinden bir ya da ikisi seçilerek uygulatabilmeli,

6. Çevredeki doğal malzemelerden yararlanılmalı,

7. Daha ileri inşaat teknik, donanım ve araçlarını gerektiren çok katlı yapılardan çok, Bozova'da halkın ilgi ve gereksinimi doğrultusunda tek katlı yapılar yapılmalı,

8. İlk anda tahmini gereksinimlere göre büyük bir konut inşa edilerek mâliyetin yükselmesi yerine ailenin o günkü büyüklüğü ve gereksinimine uygun fakat ileride gelişebilir konutlara izin verilmeli.

2. Yöntem ve Teknikler

Konut yapımında halk katılımında uygulanabilir yöntem ve teknikler şunlardır:

a. Bağımsız katılım: Ailenin hiç bir dış destek ve organizasyona gereksinim duymadan kendi evini yapma gayreti içinde olmasıdır. Bu yöntem ekonomik bakımdan zayıf olan (Bkz. sayfa: Ailenin Ekonomik Yapısı) Bozova'da uygulanabilir nitelikte değildir.

b. Ücretli katılım: İhtiyaç sahiplerine ücret ödenerek sağlanabilen işgücü potansiyelinden yararlanma ve konut birim maliyetini düşürme bu sistemin esasıdır. Kamu kurum ve kuruluşunun gözetimi, organizasyonu zorunludur. Organizasyonun zayıflığı sistemin başarısızlığına neden olur.

c. Organize katılım ve kullanıcı yardımlaşması: İnşaatçılıkla uğraşanların sayısının az olduğu fakat genelde kendi evini yapma gayreti ve isteği içinde olduğu anlaşılan Bozova'da bu yöntem ve teknik önerilir.

Sistemin esası; konutların, karkas sistem olmak kaydıyla, strüktürel yapısının prefabrikasyon kurulması, ailelerin ise bu yapı sistemi içindeki konut ünitelerini kendilerinin oluşturmasıdır.

Bu sistemin yararları şunlardır:

a. Hazırlanan bir program çerçevesinde prefabrikasyon kamu kuruluşu sisteme katılmış olur.

b. Prefabrike karkas sistemin kent plânlama ve çevre tasarım ilkelerine göre oturtulması mümkündür.

c. Yapılan konut tasarımlarında Bozova halkının yaşam biçimi, ilgi ve gereksinimlerine uygun, özel, yarı özel kamusal ve kamusal alanlar oluşturulabilir.

d. İskeletli-karkas kısmı yapılmış bir sistem altında yapılacak konutu, uzun zaman dilimine yaymak mümkündür.

e. Artı (+) 45 °C'lere varan yaz sıcaklarında halkın konutunu yapabilecek gölge ortamı yaratılabilir.

f. Prefabrik (önyapım) sistemde, inşaat yapımlarında meydana gelebilecek malzeme ve işçilik hatâları giderilmiş, depreme dayanıklı çatı dahil örtü-çerçeve sistem yapılmış olur.

g. Kargas-çerçeve sistemin ara bölme duvarlarının basınca son derece sağlam yapı malzemeleri ile yapılması zorunluluğu kalkar. Böylece yörede kullanımı yaygın, kullanımı çok briket bloklar kullanılabilir. Örneğin; ana maddesi rezervi kil ve alçı karışımı olarak üretilen "Alker" malzeme bloklarının kullanımı sağlanabilir.

h. Zaman içinde evini geliştirerek yapmak isteyenlerin, örtü'nün altını kullanması sağlanmış olabilir.

Prefabrik (önyapım) örtü içinde ailelere konut yapma imkânı iki yöntemle uygulanabilir.

1. Örtü altı (çatı ve taşıyıcı sistem yapılıdır) ya tamamen boş bırakılır, aileye o şekilde teslim edilir, ya da

2. Örtü altında sulu kısımlar ve bir oda (çekirdek) yapılarak aileye teslim edilir. Geri kalan kısmın aile tarafından tamamlanması istenir.

3. Bozova'da Halkın Yardım Görerek Kendi Evini Yapma Yöntemi Karşısında Tutumu

3.1. Ailelerin İnşaatçılıkta Neleri Yapabildikleri

Bozova'da, bu konuda yapılan anket verilerine göre alınan sonuçlar aşağıya (Tablo: 13) çıkarılmıştır.

İşin Cinsi	Evet (%)	Hayır (%)	Boş (%)
Kerpiç duvar	34	56	10
Tuğla duvar	20	71	9
Taş duvar	22	66	16
Sıva	27	63	10
Kalıp işleri	14	73	13
İnşaat Demir İşleri	14	75	11
Ortalama	22	68	10

Tablo: 13 Bozova'da Ailelerin İnşaatçılıkta Neleri Yapabildikleri

Tablonun incelenmesinden de görüleceği üzere, göre halkının yaklaşık % 22'si kalifiye düzeyde kendi evinin yapımında çalışabilecektir. Düz işçi düzeyinde çalışabilecekleri de eklersek bu oranın % 30'ların üstüne çıkması tahmin edilebilir ki; kendi evini kendisi yapması konusunda bulunulacak kısmî bir girişime değer bulunabilir.

3.2. Kendi evlerini yapmak için ayırabilecekleri zaman

Bu konuda halkın % 74'ünün kendi evlerini yapmak için bir çalışma içinde olabilecekleri görülmektedir. Ailelerin haftada çalışabilecekleri saat cinsinden süreler aşağıya çıkarılmıştır.

10 saat/hafta ve daha az	: % 25
11 saat/hafta	: % 7
21 saat/hafta	: % 3
31/40 saat/hafta	: % 5
41/50 saat/hafta	: % 12
Daha fazla süre	: % 22
Hiç çalışmam+Boş	: % 26

Gerektiğinde daha fazla çalışır mısınız? gibi bir soruya ise; % 88 evet, % 23 hayır cevapları verilmiştir. % 21'lik bir oranda ise cevap verilmemiştir. Bir aileden inşaatçılıkla ilgili tüm işleri yapması beklenemez. Bundan dolayıdır ki, evine bir ya da birkaç saat ustaya ücret ödeyerek sahip olma konusunda evetlerin oranı % 87, hayırların oranı % 39'dur. % 6 oranında ise cevap verilmemiştir. Demek oluyor ki; göre halkı kendi evini kendisinin yapması gibi bir girişime olumlu bakmakta, evini yapmak için fedekârlığa katlanmak durumundadır.

BÖLÜM VI

BOZOVA'DA GELENEKSEL YAPIDAN MODERN YAPIYA GEÇİŞ SÜRECİNDE TASARIM ESASLARI ve ÖNERİLER

1. Bozova'da Kent ve Mimari Mekân Tasarımlarına Işık Tutacak Çevresel Etkiler ve Yansıması-Öneriler

1.1. Kentsel Nüfus Artışı

1985 Nüfus sayımına göre Bozova'nın nüfusu 9.598'dir. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yayınladığı geçmiş nüfus istatistikleri kullanılarak, alternatif ekonomik büyüme projeksiyonlarına dayanan kent nüfus artışı tahminleri yapılmıştır. Nüfus projeksiyonlarına göre Bozova'nın nüfusunun 1990'da 11.342, 1995'te 13.280, 2000 yılında 15.673, 2005 yılında ise 17.999 olacağı tahmin edilmektedir. Bozova'nın 2005 yılında, alternatif A nüfusunun 18.918, alternatif B nüfusunun 18.018, alternatif C nüfusunun ise 18.186 olacağı belirtilmektedir (DPT,GAP Master Plânı IV, 1989,Tablo: D.21, 22, 23, 24).

Hemen bütün kültürlerde, ekonomik kalkınma, daha düşük nüfus artış hızına yol açmıştır. Bu gelişmenin bölgede de (Bozova) ortaya çıkması olasıdır. Bölgesel nüfuslar, hem içsel hem de dışsal faktörlerin etkisi altındadır. Alternatif çalışma ve yaşama bölgelerinin etkisi bölge içinde olduğu kadar, bölge dışında da bulunur. Dolayısıyla bu tür alternatifler nüfus artış hızı üzerinde çarpıtıcı bir etki yapabilir (GAP, Master Plânı IV, 1989 s. G.2). Bunun için plânlamalar daha fazla nüfus dikkate alınarak yapılmalıdır.

1.2. Kentsel (Mekânsal) Gelişme

Bozova'da mekânın, ekonomik ve toplumsal faaliyetlerin örgütlenmesi üzerinde büyük etkisi vardır. Yer seçimi genellikle hizmet sunma sistemleri üzerinde uzun dönemli etki yapar. Bunun için; yöneticilerin plânlar doğrultusunda sistemlerin uygulamalarını, mevcutların iyileştirilmesini, kaynakların etkin kullanımını sağlaması gerekir. Tesislerin yerleşmesi ise çok önemlidir. Bugün mevcut kurulu bina ve tesislerin yerlerinin değiştirilmesi güç olduğundan, mekânlara ilişkin plânlamaların kurulu tesislere dayandırılması zorunludur.

Kalkınma projelerinin mekânsal formülasyonunda, örneğin; tarımsal ve hayvansal tesislerin yapımlarında, geniş ve verimli arazi ürezine yayılmaktan çok yüksek potansiyele sahip olarak yoğunlaştırmak esas alınmalıdır. Sayfa 'da yüksek potansiyelli ve daha fazla aileye hizmet verebilecek hayvansal tesislere ait tasarımlar görülmektedir.

GAP'la gelecek ekonomik, sosyal ve mekânsal değişmelere uygun olarak Bozova'da plânlamanın yeniden gözden geçirilmesi gerekir. Söz konusu plânlamanın geliştirilmesinde temel unsurlar şunlardır:

- a. Kentsel arazi kullanımı ve bölgeleme,
- b. Kentin büyümesi,
- c. Konut alanları ve konutların fiziksel özellikleri,
- d. Altyapı,
- e. Ulaşım,
- f. Ekonomik faaliyet alanları ve üzerinde kurulacak tesislerin tasarımları,
- g. Toplumsal hizmet,
- h. Haberleşme,
- ı. Çevre koruması,
- i. Demografi.

Bu unsurların her birine ilişkin mevcut bilgiler kullanılarak sağlam bir bilgi potansiyeli oluşturulup, yetersizliklerin giderilmesi gerekir. Her unsura ilişkin uygulama programları, eldeki kaynaklarla ve uygulama kapasiteleriyle dikkatle karşılaştırılmalı, kalkınma ve ekonomik büyüme plânları birbirini tamamlayıcı nitelikte olmalıdır.

Bozova, GAP Master Plân'ında, kent gelişme plânlarının "Birinci Aşama" da, gözden geçirilmesi ve güncelleştirilmesi gereken kent merkezleri arasında bulunmamaktadır. Ancak 2. Aşama'da (1995-2004) yılları arasında, söz konusu merkezler arasında yer alacağı mutlakadır. Çünkü Bozova, hem "Kırık Gelişme Aksı Mekânsal Gelişme Yapısı"nı oluşturan koridorun çok yakınındadır (Bkz. Kırık Gelişme Aksı) hem de ikincil öncelikli iyileştirilecek Adıyaman-Şanlıurfa karayolu üzerindedir (Bkz. Sayfa: 11, GAP Bölgesi ve Master Plân Projeleri). Gelecekteki plânlamalarda ve uygulamalarında daha büyük boyutlarda sorunlarla karşılaşmamak için, Master Plân ve Uygulama Plânları aşamalarına derhal başlanılmalıdır. Zaten İmar Yasası nüfusu 10.000 ve daha fazla olan büyük yerleşmelerin iki aşamalı kent plânlama sürecini öngörmektedir. Bunlar;

1. Master Plân aşaması,
2. Uygulama plân aşamasıdır (GAP Master Plânı IV, 1989, D.28).

Kentsel arazi tahsisi açısından bir irdeleme yaparsak, Bozova'da nüfus yoğunluğunun % 10-20 artacağı varsayımıyla (GAP Master Plân Cilt: 4, S.D. 30'da tüm GAP alanı için böyle bir veri kabul edilmiştir) kent topraklarının genişlemesi ve kentsel yerleşmelerdeki nüfus yoğunluğu politikaları, kentsel faaliyetlerle tarımsal ve hayvansal kullanım arasındaki ilişki ışığında ele alınmalıdır. Mekânsal gelişme, topraklarının

büyük bir kısmı 1. sınıf ve 2. sınıf tarım arazisi olan Bozova'da ciddiyeyle ele alınmalıdır. Verimli tarımsal alanlar üzerinde yapılaşma faaliyetlerinin şimdiden başladığı görülmektedir. Öyle ki; Şanlıurfa'dan Bozova yönünde, yaklaşık 5-10'uncu km. ler arasında birinci derecede verimli düz tarımsal arazi üzerinde sık yapılaşma göze çarpmaktadır (Ortalama 1000'er m²'lik 125 adet bina/tesis sayılmıştır).

Tarımsal, hayvansal ve endüstriyel tesisler için ayrı ayrı bölge lerin/sitelerin kurulması, mevcut kuruluşların bu sitelere çekilmesi oldukça önem arz etmektedir. Bu husus halk ve çevre sağlı açısından da önemlidir. Şöyle ki; endüstriyel faaliyetler gürültü, duman ve ağır trafik, hayvansal tesisler ise koku ve fizikî çevre kirliliği yaratacaklardır. Bu ve benzeri tesislerin kentsel yerleşmelerin rüzgâr yönü dikkâte alınarak kurulması gerekir (Bkz. Meteorolojik özellikler, Sayfa:107).

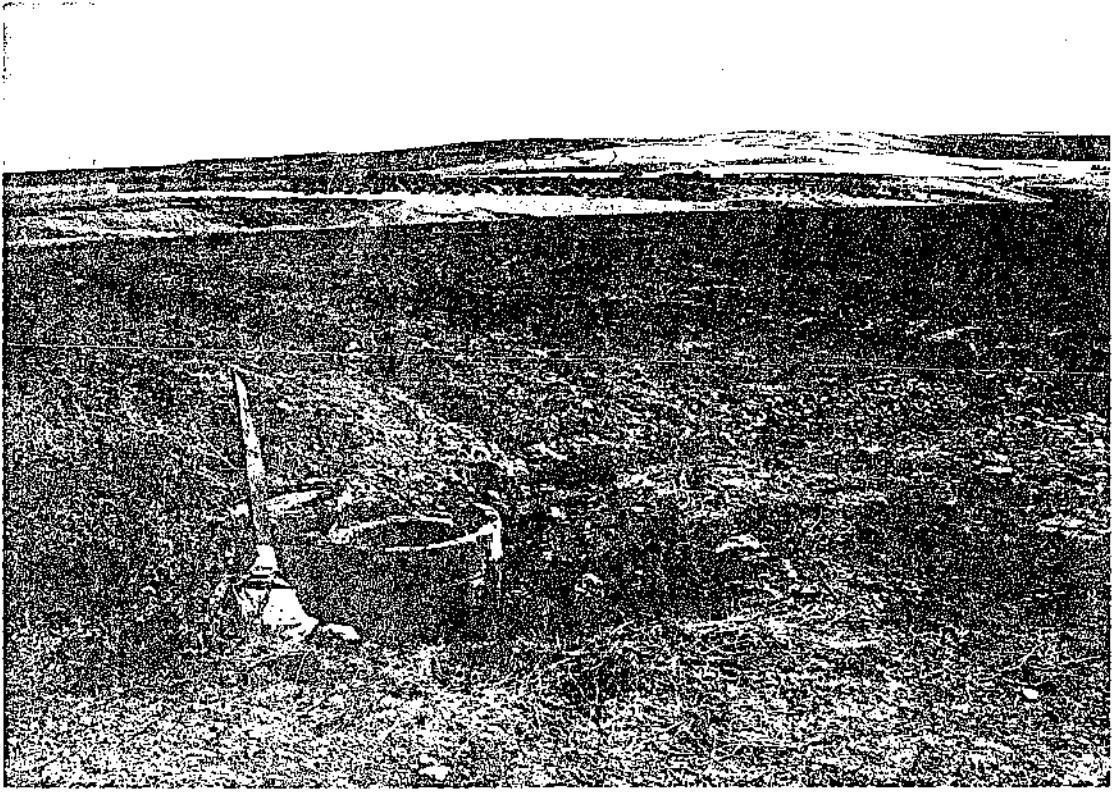
1.3. Temel Belediye Altyapısı

Bozova'da belediye altyapı hizmetleri son derece yetersizdir. Hızlı kentleşme olmamasına karşın sınırlı malî kaynaklar, düşük kapasite ve karşılanamayan talep sorununu yaratmıştır. Su, kanalizasyon, kent yolları, katı artık toplanması ve diğer altyapı ele alınmamıştır. Hijyenik ve teknolojik standartlardan oldukça uzaktır. Halkın % 20'sinin tuvaleti bulunmamaktadır. % 60'ının tuvaleti ise konutun dışındadır (Anket).

Bozova ve çevresinde halk pis sularla içiçe yaşamaya o denli alışmış ki, aşağıda Atatürk Barajı sosyal tesislerinin kanalizasyon rögalarının kırılarak pamuk tarlası sulanmasına ait fotoğraf görülmektedir.

Ülkemizde çevre sorunlarının toplum yaşamı üzerindeki etkilerinin bilinçli bir şekilde ele alınması 1982 ANAYASASI ile başlamıştır. Anayasasının 23., 43., 44., 45., 56., 57., 63. ve 169. maddeleri çevre sorunlarına, doğal, tarihî ve kültürel çevrenin korunmasına yöneliktir.

Sağlık, çevre ve çevrenin korunması konusundaki, Anayasa'nın 56. maddesi "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir" ifadesi ile devletin ve vatandaşın bu konudaki görevini açıkça vurgulamaktadır (Kırımhan, 1989, s. 2).

Fotoğraf: 25 Lağım Suları ile Tarla Sulaması-Atatürk Barajı

Bozova'da kentsel yerleşmelerdeki evlerin % 77'sinde belediyece su bağlantısı yapılmıştır. Kuyudan su sağlayanların oranı % 11, mahalle çeşmesinden sağlayanların oranı ise % 10'dur. Halkın % 1'i tankerle su getirmektedir. Bu konuda belirlenemeyenlerin oranı % 2'dir (Anket, Bkz. sayfa: 113).

1.4. Meteorolojik Özellikler

Bozova'da meteoroloji istasyonu yoktur. Bu nedenle Bozova'ya en yakın olan Şanlıurfa-Merkez Meteoroloji İstasyonu verileri esas alınmıştır. Buna göre kent ve konut tasarımlarına esas olmak üzere tesbit edilmiş bulunan bilgiler aşağıda (Tablo: 14) verilmiştir.

Şanlıurfa Merkez İlçe*
Çokyıllı İklim Verileri
(1929-1980)

Meteorolojik Göstergeler	Rasat Süresi	Aylar												Yıllık Yıllık
		X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
Ortalama yağış (mm)	40	22.7	41.4	87.5	101.9	71.4	65.1	52.0	26.0	3.3	1.6	1.8	1.7	476.4
Ortalama sıcaklık (°C)	49	19.9	12.9	7.3	4.9	4.9	6.8	10.0	15.6	21.7	27.6	31.5	26.6	18.0
En yüksek sıcaklık (°C)	49	37.8	30.8	22.7	21.6	22.7	29.0	33.3	39.5	42.2	46.5	40.2	41.7	46.5
En düşük sıcaklık (°C)	49	1.9	-6.0	-6.4	-10.6	-12.4	-5.4	-9.8	2.5	8.3	15.0	16.0	10.0	-12.4
Ortalama nisbinem (%)	33	42	50	69	71	67	60	53	43	30	27	28	32	48
Ortalama rüzgar hızı (m/sn)	31	2.2	2.0	2.0	2.4	2.6	2.8	2.7	2.7	3.7	3.9	3.3	3.0	2.8
En yüksek rüzgar hızı (m/sn)	29	21.6	19.4	29.0	20.4	21.6	25.0	28.5	22.4	23.0	22.5	18.4	26.2	29.0
En hızlı rüzgar yönü	29	N	WSW	E	NW	WNW	W	E	WNW	NW	NWN	SW	SSE	E
Ortalama (mm) buharlaşma (Wild)	23	163.0	77.1	39.9	35.0	46.4	72.9	113.6	180.0	292.4	384.7	372.8	269.3	2047.7
Ortalama toprak sıcaklığı (5 cm'de °C)	18	20.9	13.1	7.1	5.5	7.1	11.1	17.8	24.3	32.3	36.9	35.8	30.0	20.2
Ortalama kar yağışlı günler sayısı	15	—	—	0.2	1.3	1.1	0.2	—	—	—	—	—	—	2.8
En yüksek kar örtüsü kalınlığı (cm)	39	—	—	12	29	28	3	—	—	—	—	—	—	29

(*) Meteoroloji İstasyonunun göstergeleri: Enlem (37° 00'N), Boylam (38°46'E), Yükseklik (547 m).

Tablo: 14 Şanlıurfa (Merkez İlçe) Meteorolojik Göstergeler

Kaynak: Her Yönüyle İl Yılı - Şanlıurfa.

1.5. Kent Mekânları ve Mimari Mekânların Geleneksel Yapısal

Özellikleri

Güneydoğu Anadolu'da konutlar genelde iki katlıdır. Bugün, dubleks olarak yapılan ve iki katlı olan yapıların benzeridir. Zemin katında mutfak servis hacimleri ve kış odaları bulunur. Üst katta ise esas odalar vardır. Fakat bunlar yatak, yemek ve oturma odaları gibi

isimlendirilmezler. Yani Güneydoğu Anadolu'da evlerde hacimlerin yemek, yatak, oturma odası olarak şekillendirilmesine rastlamamaktayız. Ama, buna karşın ev yaz ve kış odalarına bölünmüştür. En küçük konutlarda bile kuzeye yönlendirilmiş* bir yaz odası vardır (Naumann, 1955, s. 337). O halde; konut tasarımlarında kuzeye yönlendirilmiş yaz odası düşünülmesi halkın ilgi ve gereksinmelerine uygun olacaktır.

Büyük bir olasılıkla, yüksek plato ile kıyı bölgeleri arasındaki iklim tezatları, aynı menşeli kavimleri, ortak yaşama prensiplerini iklime bağlı olarak değiştirmeye zorlamıştır. Yani, Türkler bulundukları yerin iklimatik ve topoğrafik koşullarına kendilerini ayarlamayı âdet etmişlerdir. Örneğin; Güneydoğu Anadolu'da (Bozova'da) uyguladıkları iç avlulu ev tipini, Ege Bölgesi'nde ve Marmara Bölgesi'nde Türk evi, yepyeni bir gelişme yoluyla izler (Egli, 1955, (?)).

Naumann Güneydoğu Anadolu (Toros zincirinin güneyi) bölgesinde yapılan Türk evlerinin hemen hemen tamamının taş ile yapılmış ve üzerinin balçıkla sıvanmış olduğunu belirtmesine karşın (Naumann, 1975, s. 46), Bozova'da yapılan ankette evlerin % 14'ünün taş duvar, % 29'unun da kerpiç'le yapıldığı belirlenmiştir. Geri kalanlar ise briket, beton ve tuğla ile yapılmıştır (Anket).

Kerpiç genellikle, yeterince balçık ve suyun sağlanabildiği durumlarda yapı üzerinde hazırlanmaktadır. Saman, kıyılmış hayvan yemi,kamış karışım içinde mukavemet sağlamak için, balçık içine katılmıştır.

---

*Yapılan anket ve gözleme dayalı çalışmalarda, sayın Naumann'ın savunduğu konuyu doğrulayacak özelliklere Bozova'da pek rastlanmamıştır.

1.6. Bölgesel Malzeme Kaynakları

Bozova bölgesel yapı malzemeleri yönünden zengin bir yapıya sahiptir. Atatürk Barajı inşaatında kullanılan malzemeler ve miktarları bize bu konuda bilgi vermektedir. Şöyle ki; tarafımızdan önerilen kerpiç ve alker duvar elemanlarının ana malzemesi olan kil ve toprak, yörede bol miktarda bulunmaktadır. Alker yapı blok malzemesinde kullanılan ikinci bileşen alçı; yörede üretilmemektedir. Yine bir yapı için gerekli olan taş (Bazalt) ve kireçtaşı (kalker) yörede bulunmaktadır.

Atatürk Barajı gövde dolgu inşaatında malzeme keşif miktarları ve uygulanan miktarlar bize bu malzemelerin rezervleri hakkında bilgi vermektedir. Bu malzemeler Bozova'ya 24 km. mesafede ve barajın hemen yakınından çıkarılmaktadır. Aşağıda bu malzemelerle ilgili değerler verilmiştir (Tablo: 15).

Dolgu (Malzeme) Cinsi	Keşif miktarı (m ³)	Önceki ay sonu kümülesi	Bu dönem yapılan (m ³)	Bu ay sonu (31.1.1990) kümülatifi (m ³)	Gerçekleşme %si
Kil	11.173.000	10.473.432	120.782	10.594.214	94.82
Kireçtaşı	8.618.000	8.937.033	---	8.937.033	103.70
Bazalt (taş)	52.217.000	45.133.715	961.697	46.095.412	88.28

Tablo: 15 Atatürk Barajı İnşaatında Kullanılan/Kullanılması
Öngörülen Malzeme Miktarlarından Bazıları

Kaynak: D.S.İ. XXI. Bölge Müdürlüğü. Atatürk Barajı ve H.E.S. İnşaatı Aylık İlerleme Raporu. Bozova: Ocak 1990, s. 16.

Bir yapı için gerekli olan malzemelerden çimento, Bozova sınırları içinde kurulu Çimento Fabrikasından sağlanabilir. Bozova'da kum-çakıl şimdiye kadar baraj göl yatağından ve Fırat Nehri yatağından alınıyordu. Baraj gölünde su seviyesinin yükselmesi nedeniyle bundan böyle kum-çakılın Fırat yatağından alınması ya da zengin kum-çakıl yataklarına sahip Adıyaman'dan getirilmesi gerekmektedir. Bozova ilçe merkezine yakın (5 km.) bir tuğla fabrikası ile ilçe merkezinde briket imalâthanesi de bulunmaktadır.

"GAP Bölgesi'nde sulamanın başlaması ile, aylara göre % 27-71 arasında değişen nem oranını (GAP, Master Plâni IV, Tablo: D.1)", artması, belki de ortalama % 75-80'e çıkması beklenmektedir. Ayrıca ahır vb. yapı tasarımlarında, soğuk havalarda hayvanların ısılarıyla oluşacak nemin yoğunlaşarak aşağıya düşebileceği düşünülmektedir. O halde; bina kabuğunun doğal iklimlendirici olarak kullanılması temel prensibi uygulanmalıdır. Bu prensibe uygun ve en ekonomik malzemelerden biri olan Kerpiç'i önerebiliriz. Kerpiç'in Bozova yöresi için temel bir malzeme olarak önerilmesinin nedenleri şunlardır:

1. Gelişme sürecinde ve dar boğazları aşma evresinde konut sorununun çözümüne yönelirken, kırsal yörelerde (Bozova'da) binaların duvarlarının alçı ve topraktan yararlanılarak yapılması yararlı olacaktır.

2. Kerpiç, kullanıma konforundan fedakârlık etmeden ve hattâ biyoklimatik konfor açısından daha ileri düzey sağlayarak etkin boyutlarda enerji tasarrufunun gerçekleştirilebileceği, yapı ögesidir. A.B.D. gibi gelişmiş bir ülkede, enerji darlığı ve çevre kirliliği gibi ağırlık kazanan nedenlerle, gelişmekte olan ülkelerde ise yerleşme sorununa ancak bu yolla çözüm getirebileceği gerçeği görülerek, tüm dünyada toprak yapıya (alçılı toprak- Alker) yönelme görülmektedir.

3. Sıcaklık derecesinin hızlı ve büyük boyutlu değişiklik gösterdiği soğuk ve sıcak bölgelerde (Bozova'da) konut ve diğer devamlı kullanılan yapılarda (konut, ahır vb.) yapı kilimatolojisi ve yapı fiziği yönünden dış duvarın yeterli düzeyde ısı tutuculuk değerinin yanında yeterli ısı biriktirme kapasitesine, buna bağlı olarak da, uzun soğuma veya ısınma süresi niteliklerine sahip olması istenir ki bu yönüyle alker çok iyi sonuçlar vermektedir.

4. Konut sorununun çözümünde bireylerin küçük kapasitelerini konut edinebilme yönünde harekete geçirebilmenin önemi büyüktür. Bunun için konut edinebilme koşullarının, kendi imkân sınırları içinde gerçekleşebileceğine, kişiler inandırılabilirdir. Burada esas olan yöresel malzeme ve teknolojiye dayalı bir yapı sistemi uygulanmasıdır.

5. Konutlarda duvar yapımında kullanılması sözkonusu olabilen malzemenin üretim yerlerinden, kullanım yeri şantiyelere taşınmasında sarfedilecek enerji miktarları karşılaştırılırsa alçılı kerpicin 5-22 kat tasarruf sağladığı görülür (Kafesçioğlu, (?), ss. 4-16).

2. Tarımsal Yapılarda (Hayvan Barınaklarında) Tasarım Esasları ve Öneriler

2.1. Hayvan Barınaklarında Uygun Çevre Koşulları

Çevre koşulları hayvanların büyümesini gelişmesini ve verimini etkileyen tüm dış etmenleri kapsar. Bu etmenler iklimsel, yapısal, sosyal ve diğer etmenler olarak gruplandırılabilir. İklimsel etmenler olarak sıcaklık, bağıl nem, hava hareketleri, radyasyon, ışık, havanın kimyasal bileşimi, yapısal etmen olarak; barınağın havalandırılması ve yalıtım durumu ile ekipmanları, sosyal etmenler olarak; barınaktaki hayvan sayısı her bir hayvan için ayrılan alan, hayvan davranışları, hayvan bakıcı

ilişkileri, yemleme uygulamaları, su sağlanması, diğer etmenler arasında ise; ses, koku, atmosferik basınç, toz, hastalık ve mikroorganizmaların varlığı sayılabilir. Hayvan barınaklarında sıcaklık, bütün çevre koşulları arasında üzerinde en çok durulması gerekli bir etmendir. Süt sığırlarında uygun sıcaklık 4-24 °C, et sığırlarında ise 4-26 °C'dir. Sıcaklıkta ani ve tekrarlı düşmeler olmadıkça -18 °C ve hattâ daha düşük sıcaklıklar sığırların sağlığı, verimi ve yemden yararlanmaları üzerinde önemli bir değişiklik yapmaz. Sığırlar için bağıl nem % 60-65 arasında en fazla % 80 olmalıdır (Okuroğlu, 1986, ss. 43-47).

Koyunlar, hem sıcak hem de soğuk ortama karşı diğer çiftlik hayvanlarına oranla daha dayanıklıdır. Rüzgâr ve yağıştan korumak koşuluyla -20 °C'a kadar olan sıcaklıklar kırılmış koyunlarda bir sorun yaratmaz. Koyunlarda önemli ölçüde verim ve üretim kaybına yol açmayan yüksek sıcaklık bağıl nemin % 50'nin altında olması koşuluyla 32 °C'dir. Yumurta tavukları için (kısmî) optimum sıcaklık hafif ırklarda 12,8-21,1 °C, ağır ırklarda 18,3-23,9 °C arasındadır. Bu ısı değerlerinde optimum bağıl nem % 60-65 en fazla % 80'dir (Okuroğlu, 1986, ss. 44-48).

2.2. Hayvan barınaklarında Tasarım Esasları ve Özellikleri

Yukarıda verilen bilgiler ışığında (sığırlar için) ahır dizaynında tasarım esasları ve öneriler şunlardır:

a. Şanlıurfa merkezinde (Bozova'da) yıllık sıcaklık ortalaması sınır değerleri -12,4 °C ile 46,5 °C arasında olması (Bkz. sayfa:107) sığırlar için yapılacak bir ahırın duvarlarının sıcağa karşı yalıtılmasını/yalıtlı malzeme ile yapılmasını gerektirmektedir. En iyisi üstü kapalı yarıaçık ahırların inşa edilmesidir.

b. Yörede ortalama yıllık nisbi nem % 48'dir. Sulamanın başlaması ve ahır ortamının, bu nemin oranını yükselteceğine kesin gözle

bakılmalıdır. Fakat sığırlar için verilen en fazla nem oranı % 80'in aşılabacağı tahmin edilmektedir. Kaldı ki; nem fazlalığı üstü kapalı yarı açık ahırların inşası ile azaltılabilir. Böyle bir tasarım ekonomik yönden de yararlı olacaktır.

c. Hayvan barınaklarının iki şekilde dizaynı mümkündür.

1. Çatısının düz dam şeklinde yapılması (çatının hem kullanımına ot, vb. depo edilmesine, hem de çatı üzerinde yığılacak ot vb. malzemelerin ahırın sıcaktan yalıtımına yarayacaktır),
2. Ahırın iki katlı-fakat her iki katın da yarı açık olmak koşuluyla- yapılması

d. Ahırlar üstü kapalı yanlardan yarıaçık ve kesinlikle saçaklı inşa edilmelidir. Saçaklar hem yanlardan esecek rüzgârların yağmur sularını ahırın içine savurmasını önler, hem de yarı açık yapılarak ahır duvarlarının sıcaktan korunmasını sağlar. Ahır yapılarında kuzeye gelen duvarların tamamen kapalı olması tercih edilmelidir.

e. Yarıaçık inşa edilecek ahırlarda kuzey yöne gelecek duvarların tamamen kapatılmasına gerek yoktur. Duvarların yüksek, üstten açıklıklı yapılması yeterlidir. Zira yörenin ikliminde en düşük sıcaklık bile, hayvanların dayanım güçlerinin sınırları içindedir.

f. Ahırlarda bodrum kat yapılabilir. Bodrum kat; süt, peynir, araç/gereç deposu olarak kullanılabileceği gibi, ahıra bitişik ve toprak altında inşa edilen pancar yem silajlarının bodrumla bağlantılı yapılarak, yemin buradan alınmasında da kullanılabilir. İklim özelliklerinden dolayı bodrumun serin/soğuk tutulması için, toprağa fazla gömülü duvarları yalıtımlı bodrum kat oluşturulması, gerekirse her üniteye merkezî soğutucu klima cihazı konulması daha iyi olur.

g. Ahırlarda ünitelerin kapasitelerine göre ızgaralı derin kanallı gübre temizleme yöntemi uygulanabilir. "Izgaralı derin kanallı gübre temizleme, yalnızca gübre kanalı üzerine veya ahırda gübre bulunan sahanın tamamına yerleştirilen ızgaraların altında gübre akışını sağlayan kademeli su dolu havuzlar yardımıyla gübrenin ahır dışına veya gübrelığe götürülmesi işlemidir (TS (?), Tasarı, UDK 636.08.1)".

h. Koyunlar için inşa edilen ahırlarda serbest dolaşım esastır. Sığırlar için inşa edilen ahırlarda serbest dolaşım olabileceği gibi "Durak Yerleri" uygulaması yapılabilir.

ı. Kent ve çevre plânlama açısından, ahırlar ile konut yerleşim alanları arasında ilişki iyi saptanmalıdır. Mayıs-Eylül ayları arası en sıcak aylar olması itibarıyla, ahırlarda meydana gelecek kokuların rüzgâr etkisiyle kentin üzerine gelmemesi, bu nedenle ahırların Bozova'nın güneyine inşa edilmesi gerekir.

i. Ahırlar, kentin yürüme mesafesi yakınında olmalı ancak, ahırlar bir çatı altında örneğin 5-10 aileye hizmet verecek birleşik ünite şeklinde, inşa edilmelidir. Kent merkezinde konutlarla birlikte ahır dizaynı kent-çevre ve insan sağlığı açısından sakıncalı olabilir.

j. Ahır ünitelerinin atıkları kanallarla, kent tarafına istikâmette yeraltına inşa edilmiş merkezlerde (gübrelikte) toplanmalı ve bu merkezlerde biyogaz üretilerek kente dağıtımı sağlanmalıdır.

k. Hayvan barınakları prefabrik (önyapım) çerçeve sistemlerle yapılmalıdır. Çerçeve sistemden geriye kalan işler mal sahipleri tarafından yapılmalı/yaptırılmalıdır. Böylece geleneksel yapılarda bile bulunmayan hareketliliğin ve projelendirme seçeneklerinin uygulanabildiği teknoloji kullanılmış olur (Yargıcı, 1988, s. 37-85).

1. Uygulamada politika ve yöntemler iyi saptanmalı. Bunlar:

1. Köylünün ekonomik yönden iyileşmesini sağlamak amacıyla, önce hayvancılıkla ilgili ahır yapılarının önerilen sistematiklik içinde uygulanması,
2. Ekonomik yönden güçlendikleri zaman iç kısımlarını yapmaları koşuluyla, geri kalan işlerin köylüye (mal sahibine) tamamlama imkânı verilmesi,
3. Öncelikle ahır yapılarının uygulanmasında, devlet kredisi desteğinde kooperatiflerce prefabrik ahır çerçeve sistemlerinin kurulması ve çatısının örtülmesi.

"Bir kamu kuruluşu olan Prefabrik İmalât ve Montaj Dairesi hafif beton ve ahşap olmak üzere iki tip prefabrike yapı elemanları ile tek katlı örnek projeler veya istenilen plân tiplerinde yapı yapma olanağı sağlamaktadır. Çeşitli büyüklüklerdeki tek katlı yapı yapmayı sağlayan önyapım elemanları fabrika teslimi olarak istenilen miktarda halka ve kooperatiflere açık olarak satılmaktadır. Kâr amacı gütmeyen bu kuruluşun özellikle toplu konut uygulamaları içerisinde yer alarak önemli bir görev üstlenmesi, bazı yasal ve parasal düzenlemelerin yapılması ile mümkün olacaktır (Kulahçı, 1989, s. 12).

Prefabrik ve isteket sistemlerde, duvar ve diğer eksikliklerinin bireyler tarafından yapılmasının/yaptırılmasının yararları şunlardır:

1. Konut üretim sürecinin yaygınlaştırılması hızlandırılması için halkın katılımı sağlanmış olur. Bilindiği üzere kırsal yörelerde oturan halkın genelde tamamı, ya kendi evini kendisi yapar ya akrabalar arası işbirliği ile ya da bir miktar ustaya ücret ödemek suretiyle yapılır.

2. Geleneksel ve yöresel yapı malzemesi kullanımı sağlanır.

3. Yapı maliyetleri % 30 ucuzlatılır.

m. Tek çatı altında çok sayıda aileye hizmet verecek toplu ahır ünitelerinden oluşan ahır sistemleri uygulanmalı.

Bu sistem Bozova gibi ekonomik yönden oldukça zayıf bir yörede en geçerli bir yöntemdir. Bu sistemin bir benzeri (bilindiği kadarıyla) bugüne kadar uygulanmamıştır. Şekil: 9, 10, 11, 12, 13, 14'de plânları önerilen sistemin esası, her bir aileye ait olan A, B, C, D vb. ahır ünitelerinde, hizmetlerin en ekonomik çözümlere kavuşturulmasıdır.

Toplu Ahır Ünitelerinin (TAÜ) yararları şunlardır:*

1. Sosyal sistemin geleneksel hiyerarşik yapısının engellediği, yaratıcı kararlar alınmış ve çiftçi teşkilâtlarının kurulmasına/geliştirilmesine zemin hazırlanmış olur.

2. Aşırı üretim ve yeterli depolama imkânlarının yaratılması sağlanır, pazarlama problemlerine çözüm bulunur.

3. Dağınık yerleşmeden kaynaklanan hayvancılık hizmetlerindeki yetersizlik, yeni destek hizmetlerle giderilmiş olur.

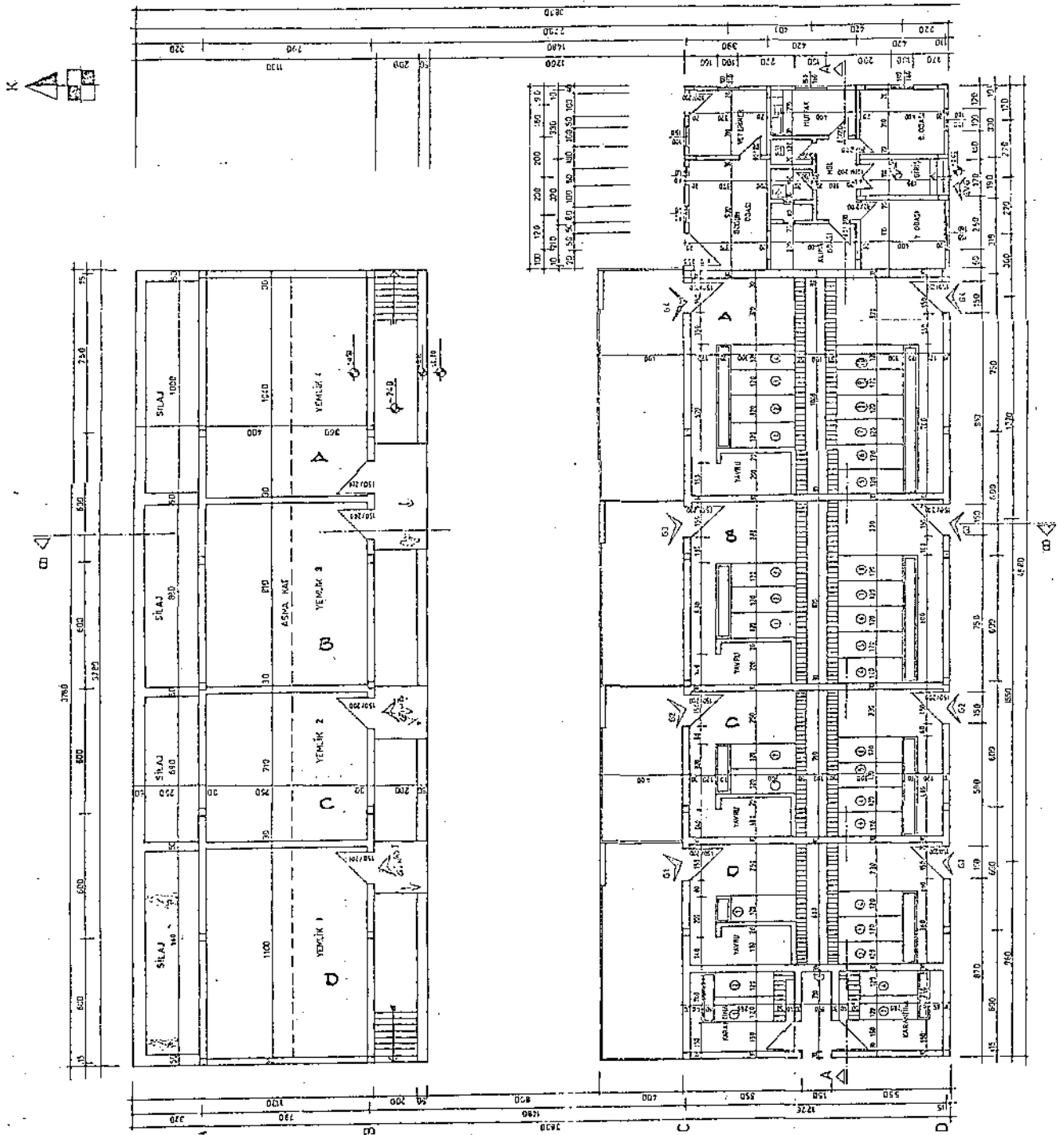
4. İklim koşulları ve göçer hareketlerin etken olduğu hayvan hastalıkları azaltılmış olur, veterinerlik hizmetleri sağlanır.

5. Hayvancılığın mera'ya bağlı olmaktan çıkarılması, yüksek verim elde edilebilir yapıya/sisteme kavuşturulması sağlanır.

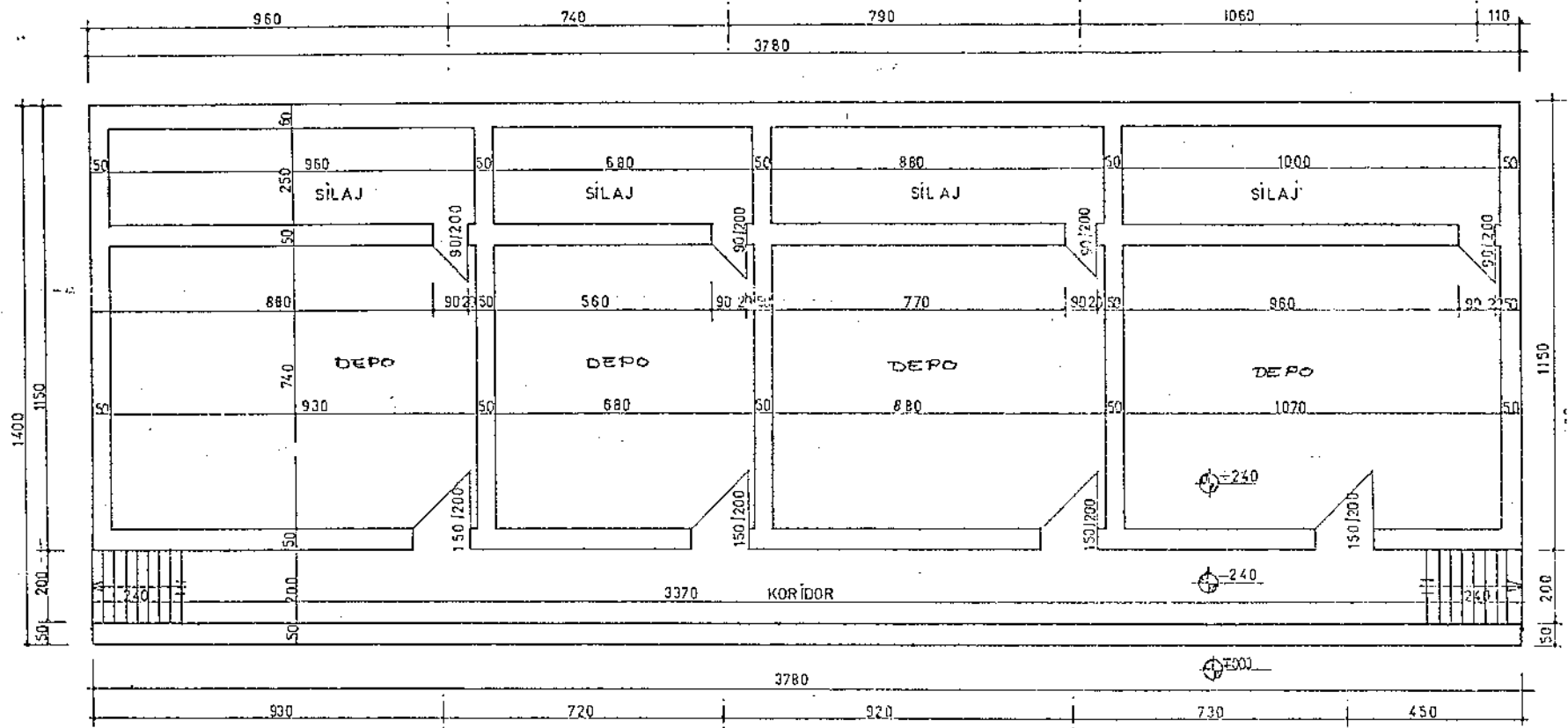
6. Kent-çevre ve insan sağlığını tehdit eden unsurlar kaldırılmış ekonomik değere dönüştürülmüş olur.

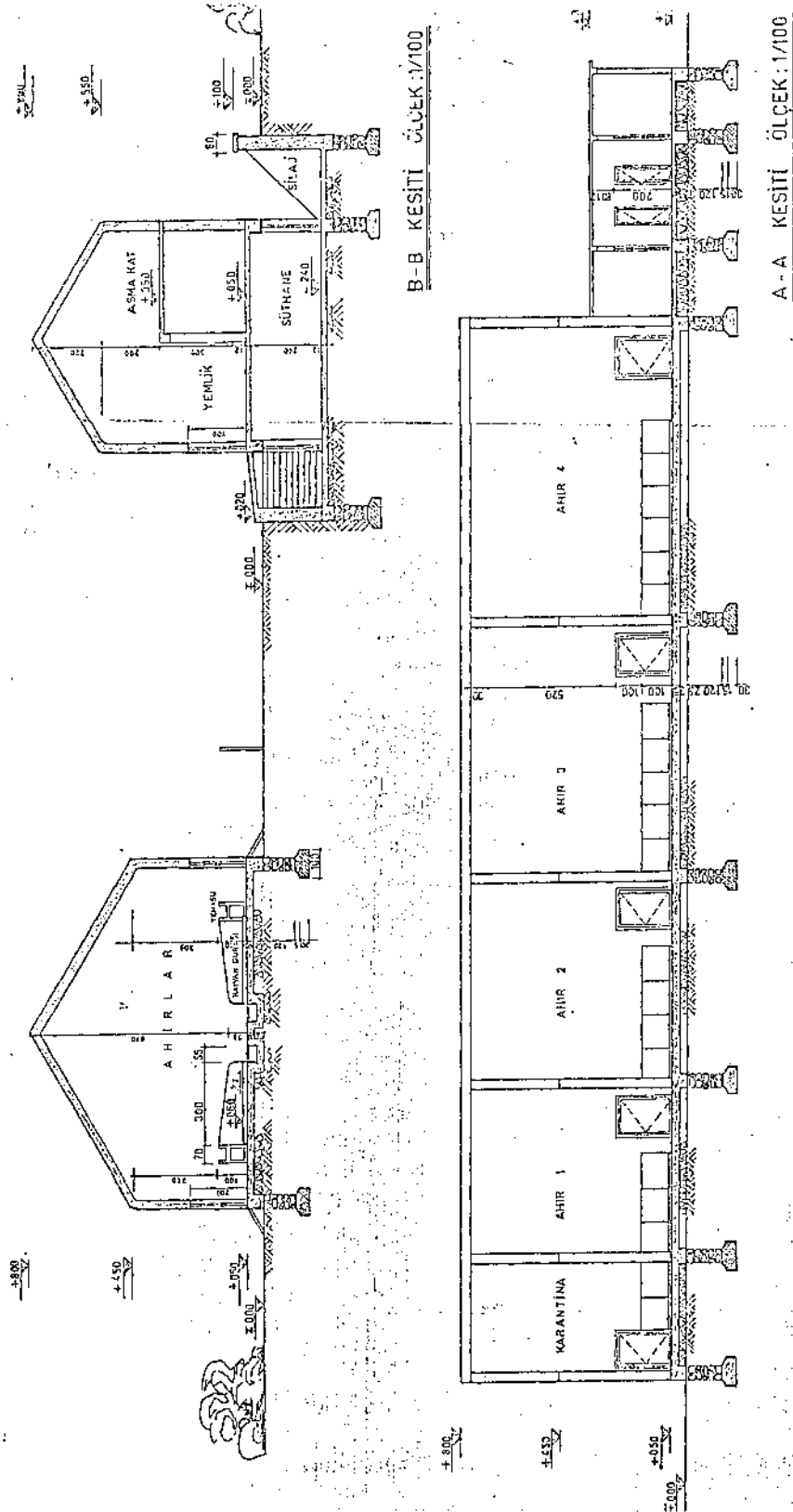
* 117 ve 122. sayfalar arasında, sadece büyükbaş hayvanların barındırılabilceği plân örnekleri verilmiştir. Sistem ve temel prensipler aynı kalmak kaydıyla, ahır iç dizaynında yapılacak değişikliklerle, küçükbaş hayvanların da barındırılabilceği Toplu Ahır Üniteleri (TAÜ) yaratılabilir.

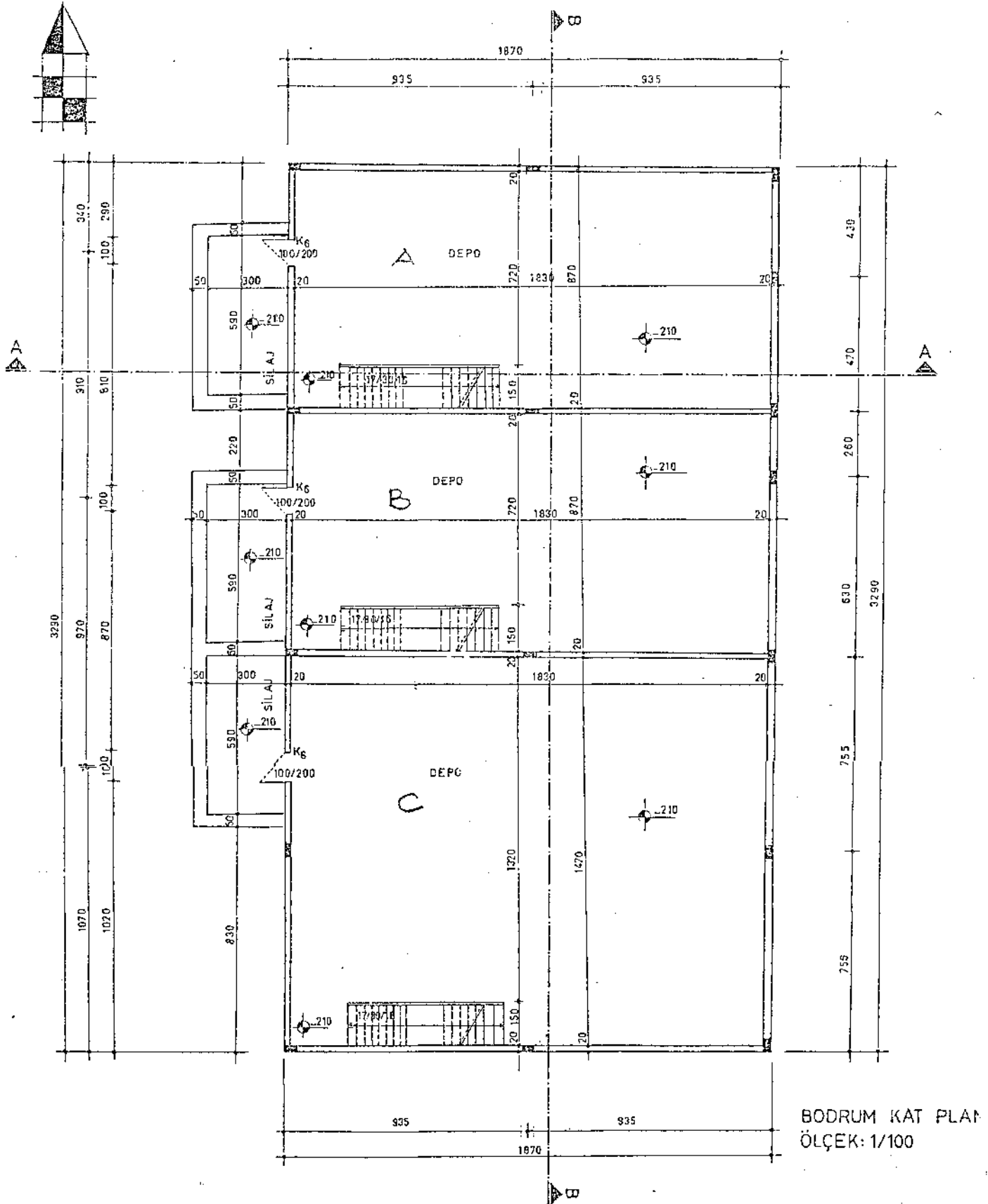
Plân: 9 Tek Katlı Toplu Ahır Ünitesi, Normal Kat Plânı

113

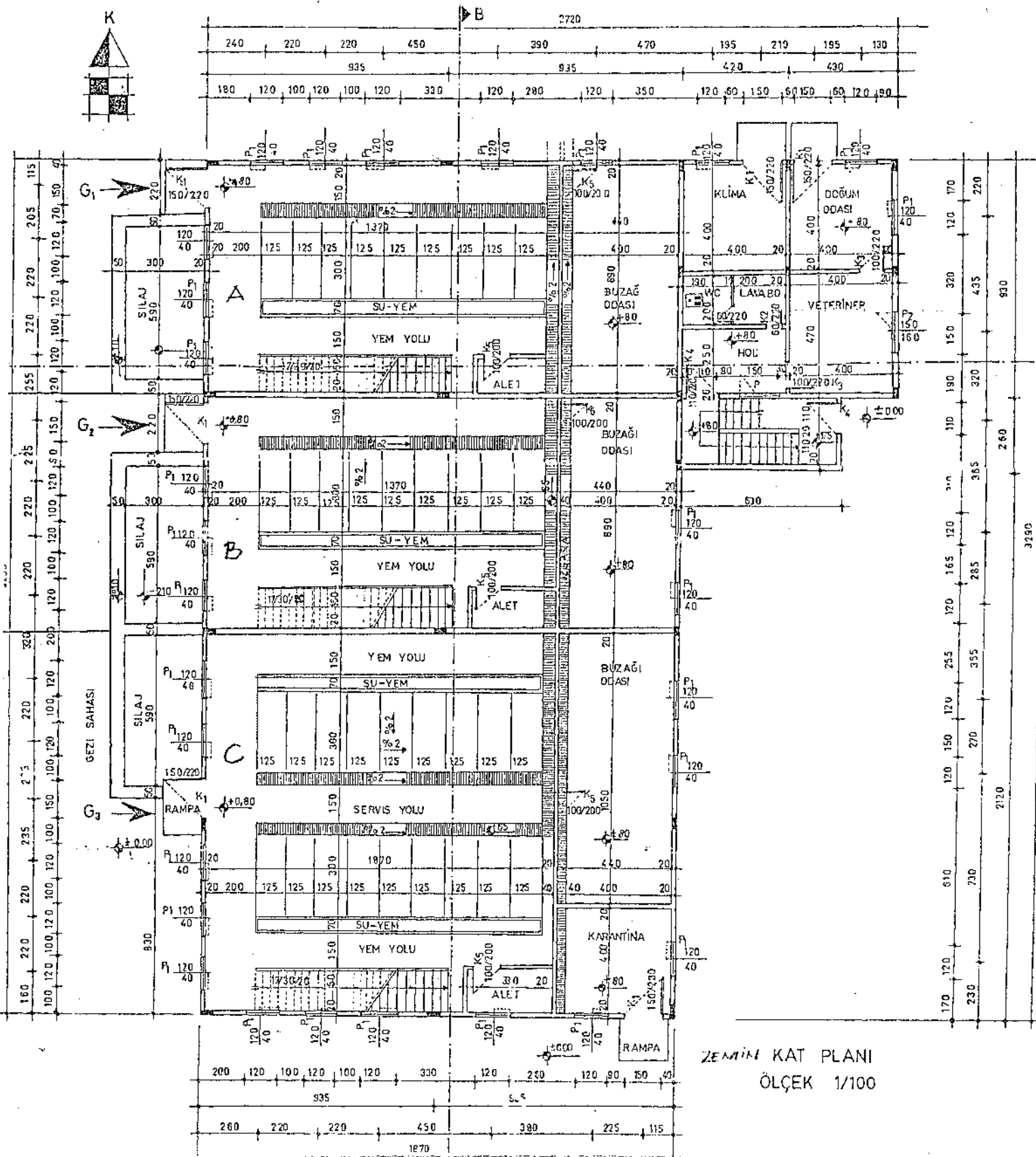

Plân: 11 Tek Katlı Toplu Ahır Ünitesi, Kesitler

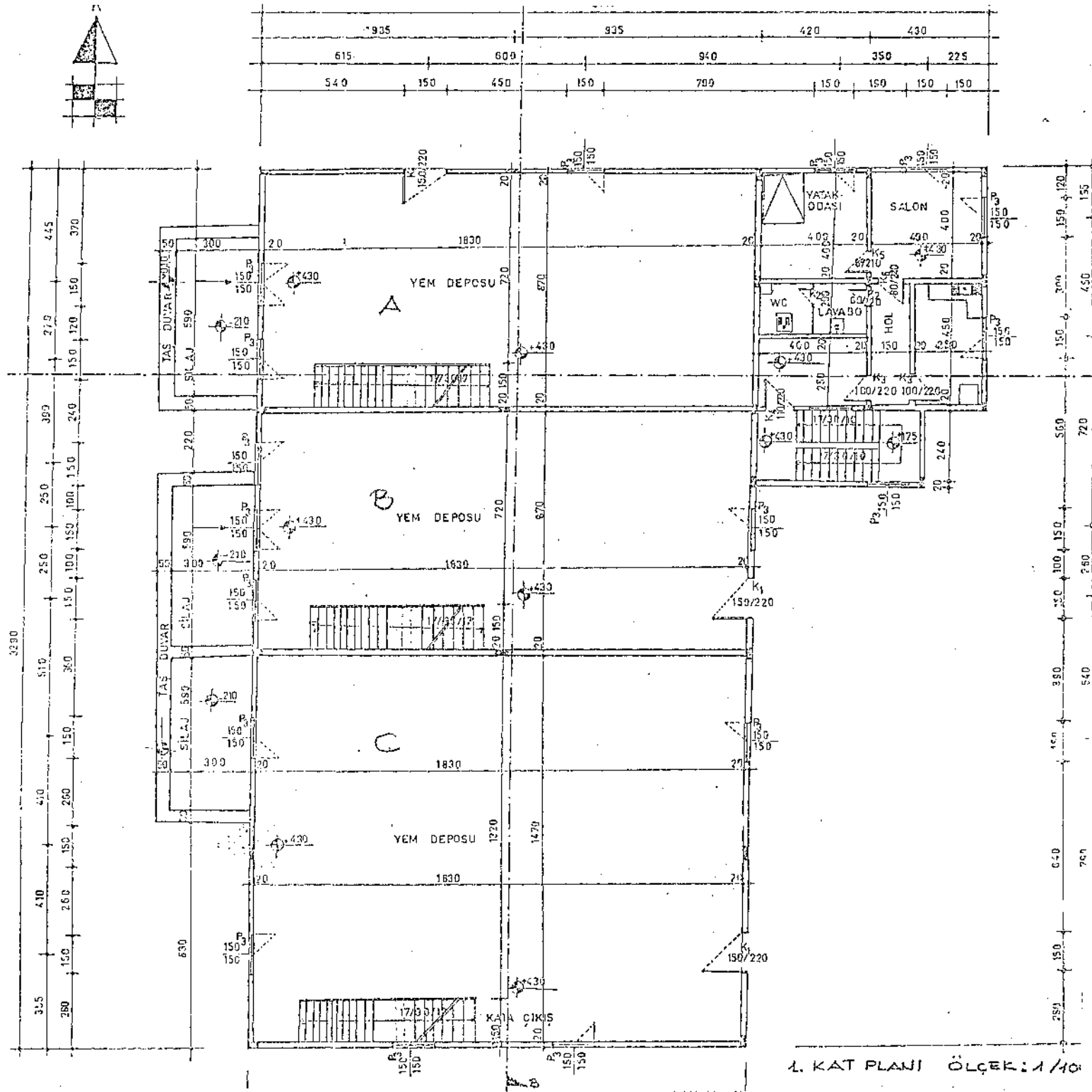

Plan: 12 İki Katlı Toplu Ahır Ünitesi, Bodrum Kat Planı

Plân: 13 İki Katlı Toplu Ahır Ünitesi, Zemin Kat Plânı

Plan: 14 İki Katlı Toplu Ahır Ünitesi, 1. kat Planı

3. Konutlarda Tasarım Esasları ve Öneriler

Bozova kırsal bir kesim olmakla beraber konutları kullanacak bireylerin sosyo-ekonomik yapısında bir homojenlik olduğu söylenemez. İlçe olmasının sağladığı avantajlardan olmak üzere yörede memur kesimi sayıca dikkate değer düzeydedir. Bu nedenle, her geçen gün değişen ve değişecek olan sosyo-ekonomik yapı ile halkın ilgi ve gereksinmelerine, meteorolojik özelliklerine uygun konut plânlama ve tasarımlarının yapılması önemlidir.

Bu çerçevede Bozova'da konut plânlama ve tasarımlarında esasları ve önerileri şöyle sıralayabiliriz:

a. Konut yapıları ile hayvan barınakları (küçük kümesler hariç) ayrı kentsel mekânlarda yapılmalıdır. Hayvan barınakları konutlara yürüme mesafesinden uzak olmamalıdır.

b. Konutlar, sınırları belirlenecek az verimli/verimsiz araziler üzerine olmak kaydıyla, hayvan barınaklarının kuzey yönünde yapılmalıdır. Çünkü hâkim rüzgârların güneyden esmesi hayvan barınaklarından gelecek istenmeyen kokuları konutların üzerine sürükleyecektir.

c. Konutlar kent-çevre plânlama ilkelerine uygun sıra evler düzeninde (alan bakımından ekonomiklik sağlar), ve genelde iki katlı olmalıdır. Yapılan ankette halkın genel tercihi iki katlı müstakil konut türündedir. Konutların plânlanmasında yarı kamusal alanlar (iç avlu) ve bu avluda küçük bir sebzelik alan ile depo, garaj gibi mekânlar oluşturulmalıdır. Yarı kamusal alanların oluşturulmasında inşa edilecek bahçe duvarının güneye bakan bir kısmına depo, garaj vb. inşa edilmelidir. Güney tarafa yapılmasından amaç yaz aylarında en fazla gölge alan oluşturmaktır.

d. Konutlar düz çatı (dam) şeklinde ve saçaklı yapılmalıdır. Düz çatının, fındık kurutma, sebze kurutma gibi saçakın ise bina cephesine gölge yapma gibi işlevleri vardır.

e. Her bir konutun parseli iki yol arasında, iki cepheli olmalıdır. Konutlara, biri direkt konut tarafından diğeri bahçe tarafından olmak üzere iki giriş konulmalıdır. Bahçe girişi traktör ve araba girişine uygun büyüklükte olmalıdır.

f. Konut tasarımlarında bina kabuğunun doğal iklimlendirme aracı olarak kullanılması esas olmalıdır. Bu konuya açıklık getirelim:

Yapıların, güneş ısınımı etkisini (kısmî) optimize eden pasif ısıtma ve iklimlendirme sistemleri olarak işlev görebilmelerinin ön koşulu, amaca yönelik dizaynlanmalarıdır. Bu süreç aşağıdaki adımları içermektedir:

1. Yapının kullanım şeklinin analizi,
2. Gerekli verilerin toplanması,
3. İç çevrede gerçekleştirilecek konfor koşullarının saptanması,
4. Güneş ısınımı etkisine gereksinme duyulan ve duyulmayan devrelerin belirlenmesi,
5. Yapı yüzeylerindeki saatlik, günlük ve devrelik güneş ısınımının belirlenmesi,
6. Pasif ısıtma ve iklimlendirme işlevi açısından,güneş ısınımı etkisini (kısmî) optimize eden yapısal parametreler değerlerinin belirlenmesi,
7. Yapısal parametreler için belirlenen değerlere göre yapı modelinin projesinin hazırlanması (Berköz,1983,ss.6-7).

4. Kent Plânlama ve Yapı Tasarımı Açısından Yaklaşım

Günümüz kent ve mekân mimarisinde modernlik adına yapılan uygulamaların insanların mutluluğunu tam sağlayamadığını, insanlardan pek çok değerleri alıp götürdüğünü yani, gerçekte modernlik yönlerinin (renk, doku, malzeme, uygulama, mekân zenginliği, estetik, işlevsellik v.b) genelde eksik olduğunu görüyoruz. Aslında bu ve benzeri parametrelerdir, kenti-çevreyi ve binaları modern yapan, insanların mutluluğunu sağlayan. Bu görüşler çerçevesinde eskiden günümüze dek gelen ve geçerli modern prensipleri irdeliyelim:

1. Mekân zenginliği Hiyerarşisi Prensibi

Modern mekân hiyerarşisinin kent ölçeğinde ve bina yapımında iyi kurulması, prensiplerin iyi oturtulması gerekir. Özellikle Bozova'da kişiye özel, kamusal ve yarı kamusal alanlara olan gereksinim mutlaktır. Bu gereksinim zorunluluğu, hane halkı sayısı, gelenekler ve iklim gibi faktörlerden gelmektedir.

2. Malzeme-Strüktür Rasyonelliği Prensibi

Eskiden kullanılmış toprak, kil kerpiç blokları bugün de geçerli, hatta çağdaş bir yapı malzemesi (Kafescioğlu,(?)) olarak nitelendirilebilir. Bozova'daki yapılarda taşıyıcı kerpiç duvarlar ortalama 70 cm. kalınlıkta yapılmaktadır. Burada malzeme strüktür rasyonelliğinden söz etmek mümkün değildir. Kerpiğin, prefabrik iskelet sistemlerde dolgu malzemesi olarak kullanılması, sözkonusu prensibe uyar.

3. İklimsel Dönüştürücülük Prensibi

Bozova'da, yapılan evlerde pencerelerin küçük konulması, duvarlarda ses ve ısı yalıtıcı özelliği olan kerpiç blokların kullanılması, kent ölçeğinde birbirlerine gölgesi düşecek şekilde dar sokaklar üzerinde

yapılaşmanın sağlanması ve birden fazla aileyi barındıran yüksek duvarlı-rüzgâra kapalı- avluların bırakılması, bunun somut örnekleridir.

4. Bina kabuğunda Kompozisyon Prensipleri

Bozova'da yapılarda, cephelerin malzeme ve renk bakımlarından bir bütünlük arzettiğini söyleyebiliriz. Bu, malzeme çeşitliliği ile uygulama yöntem ve tekniklerinin az bilinmesinden ileri gelmektedir.

5. Binalar Arası ve Yol-Bina İlişkilerinde Rasyonellik Prensipleri

Bozova'da eski kentsel dokuda "yol mekânını belirleyen kenarlarda dolu-boş oranı oldukça anlamlı ölçekte dir(Aysu.1977,s.379)." Dar sokak ölçülerine karşın yol kenarları, ya 2-2.5 m. yükseklikte (avlu) bahçe duvarları ile ya da tek katlı ek hizmet binaları ile çevrelendiğini, yolun insan ve hayvan ulaşımına uygun boyutlandırıldığını görüyoruz.

BÖLÜM VII

SONUÇ ve ÖNERİLER

Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) tamamlanmasıyla sosyal, ekonomik ve fiziksel değişime uğraması beklenen Bozova'da, mevcut sorunların daha da karmaşık hâl almadan, insanları mutlu kılacak çözümlere kavuşturulması esas alınmalıdır.

1.Kentsel plânlama ve Yapısal Tasarımlar Arasındaki İlişkiler Yönünden sonuç ve Öneriler;

- a. Bozova'da halen sürdürülen plânsız kentleşme ve yapılaşma sürecinin durdurulması önemlidir.
- b. Plânlamalarda daha fazla nüfus dikkate alınmalı,
- c. Kentsel Mekânda bina ve tesislerin yerlerinin değiştirilmesi güç olduğundan, kentsel mekânlara ilişkin plânlamaların kurulu tesislere dayandırılması daha iyi olur.
- d. Kentsel tasarımlara ışık tutması amacıyla, (üzerinde inşaat yapılabilir) niceliksel bir arazi değerlendirme yöntemi geliştirilmeli,
- e. Dinamik etkenlerin ortaya çıkardığı/çıkaracağı kentsel ve yapısal sorunlar çözülmeli, kalitenin artırılması sağlanmalı,
- f. Endüstriyel yapılardan çıkacak duman ve gazların gidebileceği rüzgâr durumuna göre yön, tasarımlarda dikkate alınmalı,
- g. Tarımsal, hayvansal ve endüstriyel tesisler geniş ve verimli arazi üzerine yapılmaktan çok, yüksek potansiyele sahip yoğunlaştırılmalı.

- h. Halk ve çevre sağlığı açısından, tarımsal, hayvansal ve endüstriyel tesisler, ayrı bölgelerde, sitelerde kurulmalı, özellikle yerleşim alanlarından ayrılmalı,
- i. Çevre sorunlarının insan yaşamı üzerindeki etkilerinin bilincinde olarak, toplu ahır tasarımlarının uygulanmasıyla çıkacak hayvansal atıklar, konut alanlarına yakın depolanmalı ve atıklardan biyogaz üretilmelidir,
- i. Gürültü ve egsoz gazlarının tarımsal arazilerde ve tarım işçilerinde yaratacağı zararları önlemek için yol kenarlarına yaklaşık 3 m. yükseklikte fiber-glas, asbest v.b. malzemelerle perde yapılmalı,
- j. Tarımsal makineleşmede meydana gelebilecek artışlar nedeniyle, ağır ve hafif yapıdaki iki trafik gündeme gelecektir. Yolun iki tarafında biri gidiş diğeri geliş olmak üzere, tarımsal araçlara ait olmak üzere, yollar inşa edilmelidir.

2. Yapısal Tasarımlarla İlgili Sonuç ve Öneriler

- a. Mimari çözümlerde ve kentsel plânlamalarda uygulanacak yöntemler kesin ve kalıcı ortaya konulmalı,
- b. Bozova halkının ilgi ve gereksinimlerine uygun, iki kattan fazla konut yapılmamalı,
- c. Tasarımlarda özel (iç avlu), yarı özel ve kamusal alanlar bırakılması, sosyal yapının gereğidir.
- d. Bozova'da ailelerin %18'i hayvancılıkla uğraşmaktadır. Ailelerin tarım ve hayvancılıkla ilgili gereksinimlerini karşılayacak ahır yapılarının tasarımları da düşünülmelidir.
- e. Ahır yapılarının dizaynında tek katlı, duvarları üst yarıdan açık, düz çatılı ve saçaklı çözümlere gidilmeli,

- f. Yapılarda prefabrik (önyapım) sistemler uygulanmalı. Böylece geleneksel yapılarda bile bulunmayan hareketliliğin ve projelendirme seçeneklerinin uygulanabildiği teknoloji kullanılmış olur.
- g. Konutlarda uygulanan mekân büyüklükleri, İmar Yönetmeliği'nde belirtilen minimum ölçülerden az değildir. Ancak mekân sayıları yeterli olmalı,
- h. Bölgede yapı malzemeleri üretimine esas olacak kaynaklar bulunarak, ekonomik, verimli yapı malzemelerinden kerpiç ve alker duvar dolgu malzemelerinin üretimine yönelinmeli,
- ı. Yöredeki meteorolojik yapı dikkate alındığında, yalıtım amacıyla "Bina Kabuğunun Doğal İklimlendirici Olarak Kullanılması Prensipleri" uygulanmalıdır.

3. Yardım Görerek Kendi Evini Yapma (Halk Katılımı) Yöntemi Karşısında Tutumla İlgili Sonuç ve Öneriler

- a. Bozova'da halkın %52'si oturduğu evden memnun değildir. %74'ü ise kendi evini yapmak için çalışabileceklerdir. Bu nedenle isteyenler için "Kendi Evini Kendin Yap" uygulaması başlatılabilmeli (Yöre halkının %22'si, kalifiye düzeyde kendi evinin yapımında çalışmak istemektedir. Düz işçi düzeyinde çalışabilecekleri de eklersek, bu oranın %30'ların üzerine çıkacağı düşünülebilir. Yörede aile reislerinin genelde 35 yaşlarında genç ve dinamik bir kesimi oluşturmaları, %98'inin bedenen çalışmayı engelleyici bir sakatlığının olmaması, aile ve komşuluk ilişkilerinin kuvvetli olması, sistemin işlerliğini kolaylaştırabilir),

- b. Konut yapımında halk katılımının nasıl sağlanabilirliği konusunda sistemin eğitim, yönetim ve üretim sorumluluğunu gözeten/yüklenen birimler kurulmalıdır. Bu birimler, Bölge GAP İdaresi Başkanlığı'nın koordinatörlüğünde, Milli Eğitim Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ve Tarım Orman ve Köyşleri Bakanlığı'nın katılımı ile oluşturulabilir.
- c. Yöre halkına, kendi evlerini kendilerinin yapması konusunda meslekî kurslar düzenlenmeli (aile reislerinin %84'ünün okuma yazma bilmektedir),
- d. Ailelerin kendi evlerini yapmaları konusunda ekonomik güçleri yetersizdir. Ucuz ve uzun vadeli kredi desteği sağlanmalı,
- e. Arsa tahsisi, alt yapı hazırlığı yanında , kullanıcıların örf ve âdetlerine uygun kolay uygulanabilir projelerin halk tarafından kısmen ya da tamamen gerçekleştirilmesi incelenmeli. Örneğin; tek katlı yapılacak bir konutlar dizisinde konutların sadece karkas kısımlarının kent ve çevre plânlama esaslarına göre kooperatiflere yaptırılarak, geri kalan kısımları, ailelerin tamamlaması sağlanmalı (Nitekim buna benzer uygulamalar kırsal yörelerde yol, okul vb. yapımlarında "imece" adı altında uygulanabilmiştir).
- f. Bir yandan da serî ve hızlı inşaat teknikleri ile ekonomik gücü yeterli ihtiyaç gruplarına konut yapmaya çalışılmalıdır.
- g. GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nce, MEB/APK biriminde yapılmakta olan "GAP Eğitim Sektörü Projesi" üzerinde Teknik Eğitim Fakültesi ile işbirliği yapılmalı,
- h. Organizasyon yapısında düşey boyutun plânlanmasında sorumluluğun giderek kamudan, tabanda çiftçinin (halkın)

bizzat kendisine kaydırılması ile kalkınmaya katılımlarının sağlanması büyük önem taşıyacaktır. Ancak GAP gibi proje alanındaki köylünün eğitim düzeyinin düşük (inşaat) deneyiminin bulunmadığı bir koşulda başlangıçta ağırlığın sıkı denetim altında yürütülen bir destekleme programına verilmesi daha uygun olacaktır (Balaban, Benli, 1987, s. 78).

1. Finansal kurumların GAP bölgesinde uyguladıkları fon kaynak ve kullanım politikalarına yön vermek bakımından, finansal analizlerde yararlı bir araç olan Fon Akım analiz çalışmalarının GAP bölgesinde (inşaat) sektör düzeyinde yapılması, GAP'la ilgili olarak alınacak ekonomik ve mali politika kararlarında, bölgesel plân ve programların hazırlanmasında son derece yararlı olacak ve büyük katkılar sağlayacaktır (Aydın, 1987, s. 34).

EKLER

Sagin aile reisi

Bu anket,"Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) içinde Şanlıurfa-Bozova'da Yapısal Tasarım Önerileri" konulu bir Yüksek Lisans Tezi'nin bilgi toplama aracı olarak hazırlanmıştır. 70 sorudan oluşan bu anket; soruların ya alt kısmında ya da karşılarında bulunan açık uçlu boş yerleri doldurmak, seçeneklerden birini işaretlemekle doldurulmalıdır.

Bu anketle toplanan verilerin, Şanlıurfa-Bozova'da meydana gelebilecek yoğun yapılaşmaya rasyonel çözümlerin bulunmasına, yörenin gelişmesine, katkıda bulunacağına inanıyorum. Anket yolu ile toplanan bu bilgiler, yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak, başka hiç bir kişi ya da kuruma verilmeyecektir.

Anketi içtenlikle hiçbir etki altında kalmadan ve gerçeğe uygun olarak cevaplandıracağınız inancımı taşıyorum. Değerli yardım ve katkılarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Ocak 1990

Öğr.Gör.Sabit OYMAEL

Adres _____:

Fırat Üniversitesi

Teknik Eğitim Fakültesi

Yapı Eğitimi Bölümü

Tel: (811) 28962/326-384

23119 - ELAZIĞ

**Antep'deki Anadolu Projesi (GAP) İçinde Şanlıurfa-Bazova'da
Yatırımların Ürünlerini Belirleme Anketi**

1. Bölüm

1. AİLE

a. Aile Reisine İlişkin Sorular

1. Yaşı ..... , Cinsiyeti : Kadın ( ) Erkek ( )
2. Şimdiki mesleği .....
3. Asıl mesleği .....
4. Ne kadar zamandır şimdiki mesleğinde çalışıyor? .....
5. Okuma yazma biliyor mu? Evet..... Hayır.....
6. Medeni hali Evli..... Bekar..... Dul.....
7. Bedenen çalışmayı engelleyici
vücutta bir sakatlığı var mı? Evet ..... Hayır .....

b. Diğer Aile Fertlerine İlişkin Sorular

8. Çocukların sayısı
  - a. 15 yaşından küçük Kız ..... Erkek .....
  - b. 15 yaşından büyük Kız ..... Erkek .....
9. Okula devam eden çocukların sayısı .....
10. Okula devam etmeyen çocukların sayısı .....
11. Evde birlikte oturan başkaları var mı? Var ..... Yok .....
12. Var ise; birlikte oturanların:

Akrabalığı	Yaşı	Cinsiyeti	Mesleği
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

13. Birlikte oturanlar dahil, ailenin büyüklüğü ..... kişi.

II. AİLENİN EKONOMİK DURUMU

1. Aile reisinin işi devamlı mı? Evet ..... Hayır .....
2. Yılda kaç ay çalışıyor? .....
3. Yaptığı başka işler varsa; Niteliği .....
Süresi .....
4. Aile reisinin kazancı Aylık ..... (TL)
Yıllık ..... (TL)
5. Çiftçilik, hayvancılık vb. iş-
lerden ailenin geliri Aylık ..... (TL)
Yıllık ..... (TL)
6. Diğer aile bireylerinden (günlük,
haftalık, aylık) çalışanlar var mı? Evet..... Hayır .....
7. Evet ise; kim olduğu Aylık kazançları
a. .... (TL)
b. .... (TL)
c. .... (TL)
8. Aile reisinin, diğer aile bireylerinin
gelirleri ile çiftçilik hayvancılık vb.
işlerden sağlanan, ailenin yıllık
toplam geliri ne kadardır? ..... (TL)
9. Ailenin giderleri:
Cinsi Miktarı (TL) Aylık
- Ev kirası .....
- Arsa kirası .....
- Yiyecek-giyecek masrafı .....
- Tamirat işleri masrafı .....
- Eğlence-dinlence .....
- Borçlar .....
- Doktor masrafları .....
- Diğerleri (elektrik- su vb.) .....
- TOPLAM GİDERLER : .....

III. AİLENİN YAPTIĞI ÜRETİMİN CİNSİ ve MİKTARLARI

1. El sanatları ve atelye
çalışmalarıyla üretilen malın Cinsi ..... Miktarı .....
2. Tarım/ziraat ile ilgili üretilen
malın çeşitleri Cinsi: ..... Miktarı: .....
a. .... a. ....
b. .... b. ....
3. Beslenen hayvanlardan;
a. Büyükbaş hayvanların Cinsi ..... Miktarı .....
b. Küçükbaş hayvanların Cinsi ..... Miktarı .....

IV. YENİDEN YAPILMASI DÜŞÜNÜLEN BİR KONUTTA AŞAĞIDA BELİRTİLEN NİTELİKLERDEN HANGİLERİNİN BULUNMASINI İSTERSİNİZ (Seçtiğiniz niteliklerin karşısına (x) işareti koyunuz).

1. a. Ailenin oturacağı konutta
Kat adedi..... Tek katlı..... İki katlı..... Çok katlı.....
b. Kapalı büyük ahır Evet ..... Hayır .....
c. Ambar ve sundurmalar Evet ..... Hayır .....
d. Makine ve motorların
korunması için yer Evet ..... Hayır .....
e. Samanlık Evet ..... Hayır .....
f. Arılar ve kovanlıklar Evet ..... Hayır .....
g. Tavuk kümesi Evet ..... Hayır .....
h. Ön bahçe (sebzelik) Evet ..... Hayır .....
ı. Odun-kömür deposu Evet ..... Hayır .....
i. Garaj Evet ..... Hayır .....

2. Yukarıda işaretlediklerinizin tümü, konut ile birarada mı yapılmalı,
yokse oturma yeri (konut) ile tarım (çiftçilik) yapıları birbirinden
ayrı yerlerde / uzak yerlerde mi yapılmalıdır?

Birarada yapılmalı ..... Ayrı yerlerde yapılmalı .....

3. Konutunuzda bodrum kat var mı? Evet ..... Hayır .....
4. Yeni bir konutta bodrum kat
yapılmasını ister misiniz? Evet ..... Hayır .....

V. YARDIM GÖREREK KENDİ EVİNİ YAPMA YÖNTEMİ KARŞISINDAKİ TUTUM

1. İnşaatçılıkla ilgili, aşağıda belirtilen işlerden hangisi/hangileri ailenizde yaşayanlar tarafından yapılabilir? (Lütfen işaretleyiniz).

a. Kerpiç duvar	Evet	Hayır .....
b. Tuğla duvar	Evet	Hayır .....
c. Taş duvar	Evet	Hayır .....
d. Sıva işleri	Evet	Hayır .....
e. Kalıp işleri	Evet	Hayır .....
f. İnşaat demir işleri	Evet	Hayır .....
2. Evinizden memnun musunuz?	Evet	Hayır .....
3. Evinizi kendiniz mi yaptınız?	Evet	Hayır .....
4. Eviniz zaman içinde gelişerek mi yapıldı?	Evet	Hayır .....
5. Kendi evinizi yapmak için haftada kaç saat çalışırsınız?	.....	saat
6. Gerekliğinde yukarıda yazdığınız saatlerden fazla çalışır mısınız?	Evet	Hayır .....
7. Evinize, bir veya birkaç saat ustaya ücret ödeyerek mi sahip olmak istersiniz?	Evet	Hayır .....
8. Bir yapıyı yapmak için hangi malzeme/malzemeleri kullanırsınız?	.....	.....
9. Bu malzemelerden hangilerini görenizde kendiniz yapabiliyor sunuz?	.....	.....

VI. İÇİNDE OTURDUĞU KONUTUN NİTELİKLERİ

- A. 1. Konutun cinsi Ev..... Oda ..... Daire..... Kulübe.....
 2. Oda sayısı (servis mekânları dahil) .....
 3. Kullanılan yapı malzemeleri

Duvarda	Döşemede .....
Tavanda	Çatıda .....

B. MUTFAK

1. Konutta mutfak var mı? Evet ..... Hayır .....
 2. Mevcut mutfakta aşağıdaki donanımlardan hangileri vardır?

Mutfak tezgâhı ..... Tabak dolabı .....
 Musluk suyu ..... Davlumbaz .....

3. Mevcut mutfağın yaklaşık boyutları nelerdir? En ..... Boy .....
 4. Ev hanımının mutfağından şikâyetleri nelerdir? .....
 5. Yemek mutfakta mı yenmekte? Evet ..... Hayır .....
 6. Pişirme ocağının cinsi nedir?

Gazocağı ..... Bütangaz ocağı ..... Odun-kömürocağı .....
 Ocak ..... Diğer .....

7. Bütangaz ocağı var ise; bütangazı nereden sağlıyorsunuz?
 .....
 8. Yıkama için su nasıl sağlanmaktadır?

Muslukdan ..... Kuyudan ..... Mahalle çeşmesinden .....

9. Pis su nereye akıtılmaktadır? .....

C. YIKANMA

1. a. Yıkama için ayrı bir yeriniz var mı? Evet ..... Hayır .....
 b. Hayır ise; nerede yıkanılmaktadır? .....
 2. Genellikle konutta mı, yoksa hamamda mı yıkanmayı tercih edersiniz? Konutta ..... Hamamda .....
 3. Konutunuzda hangi yıkama donanımları vardır? Kurna ..... Duş ..... Küvet ..... Leğen .....
 4. Yıkama yerinin yaklaşık boyutları ne kadardır? En ..... Boy .....
 5. Yıkama için sıcak su nasıl sağlanmaktadır? .....
 6. Yeni bir konutta, aşağıdaki yıkama donanımlarından hangilerinin bulunmasını istersiniz? Kurna ..... Duş ..... Küvet ..... Başka .....

D. TUVALET (Heiâ)

1. Konutta tuvalet var mı? Evet ..... Hayır .....
2. Varsa; konutun içinde mi? Evet ..... Hayır .....
3. Yeni bir konutta tuvalet konut
içinde mi yoksa konut dışında mı olmalı? İçinde ..... Dışında .....
4. Mevcut tuvaletin sistemi aşağıdakilerden hangisidir?
Alaturka ..... Alafranga .....
(Yerli) (Yabancı)
5. Tuvaletin boşaltma sistemi nedir?
Kanalizasyon ..... Tuvalet çukuru ..... Başka .....
6. Tuvalet çukurunda toplanan artıklar çukur dolunca nereye atılır?
.....
7. Mevcut tuvaletin yaklaşık
boyutları nelerdir? En ..... Boy .....
8. Tuvalet içinde lavabo var mı? Evet ..... Hayır .....
9. Temizlenme (yıkama) eylemi
tuvalette mi yapılmaktadır? Evet ..... Hayır .....
10. Günlük temizlenme eylemleri (el-yüz yıkama, tıraş olma vb.) nerede
yapılmaktadır?
Mutfakta ..... Yıkama yerinde ..... Başka .....
Başka ise yazınız. ....

E. ÇAMAŞIR YIKAMA EYLEMİ

1. Halen çamaşır, konut içinde mi,
konut dışında mı yıkanmaktadır? İçinde ..... Dışında .....
2. Yeni bir konutta çamaşır
nerede yıkanmalı? İçeride ..... Dışarıda .....
3. Konut içinde çamaşır yıkanmıyorsa,
nerede yıkanmaktadır?
Mutfakta ..... Yıkama yerinde ..... Başka .....
Başka yerde ise yazınız. ....

F. DİĞER MEKANLAR

1. Yukarıda adı geçen mutfak, tuvalet, yıkama yeri dışında
şimdiki konutta kaç oda vardır, hizmet amaçları nelerdir?

Oda No   Boyutları   Hizmet ettiği eylemler

- a. ....
- b. ....
- c. ....

KAYNAKLAR

1. Aydın,D., (1987). GAP'a Fon Akım Yaklaşımı. BIAR-GAP Teknik Yazılar. Ankara: (?).
2. Aykutlu, A., (1963). Yapı Malzemesi. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
3. Aysu, M. E., (1977). Eski Kent Mekânlarını Düzenleme İlkeleri. İstanbul: İ.D.M.M. Akademisi Baskı Atelyesi.
4. Ata İnşaat, (1988). Atatürk Barajı ve H.E.S. İstanbul: Arı Ofset Mat. San. A.Ş.
5. Ata İnşaat, (1988): Katalog. İstanbul: Arı Ofset Mat. San. A.Ş.
6. Balaban, A., Benli, E., (1987). GAP Sulaması İçin Yönetim Modeli. BIAR-GAP Bilim Ekibi: Teknik Yazılar. Ankara: İmge Matbaacılık Ltd. Şti.
7. Bastaban, S. ve Özsert ,İ., (1986). Çiftlik Gübresinin Değerlendirilmesi. Hayvancılık Sempozyumu (Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları No: 16). Sivas: Emek Matbaası.
8. Başakman, M., (1978). Mimarî Tasarım Bilincine Varış Üzerinde Düşünceler. İzmir: E.Ü.G.S.F. Mimarlık Bölümü.
9. Başakman, M., (1986). Mimarlıkta Değişen İmgelemeler ve Form Oluşumu. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi MM/MİM-86 EY 11.
10. Başkan, İ. (1 Nisan 1990). Çukurova "Betonova" Oluyor. Milliyet: Dürbün.
11. Bayır, R.,(7 Mart 1990). Şanlıurfa Bozova İlçesinde Problemler Büyük Boyutlarda-GAP'ın Kalbi Tekliyor. Zaman. s. 9.
12. Baytin, T. ve diğerleri., (1966). Kendi Evini Yapana Yardım Metodu Çekirdek Konut. İstanbul: Kutulmuş Matbaası.

13. Bayülke, N., (1978). Depremler ve Depreme Dayanıklı Yapılar. Ankara: T.C. İmar ve İskân Bakanlığı Deprem Araştırma Enstitüsü.
14. Berköz, E., (1983). Güneş Işınımı ve Yapı Dizaynı. İstanbul: İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atelyesi.
15. BİAR, (1987). GAP Bilim Ekibi: Teknik Yazılar. Ankara: İmge Matbaacılık Ltd. Şti.
16. Çezik, A., Ergen, M. (1985). Konut Yapımında Kullanıcı Katılımı. TÜBİTAK Yapı Araştırma Enstitüsü Teknik Bülten-22. Ankara: (?).
17. Deligönül, F., Sağlam, R., (1988). "GAP Alanlarında Tarımsal Havacılık Uygulamaları ve Geleceği". GAP Bölgesi Tarımsal Çalışmalar Dökümantasyonu Broşürü. Adana: Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi.
18. Devlet Plânlama Teşkilâtı, (1989). GAP Kataloğu.
19. Devlet Plânlama Teşkilatı, (1989). Güneydoğu Anadolu Projesi Master Plân Çalışması: Master Plân Nihai Raporu (Cilt I : Yöneticiler İçin Özet). Ankara: Nippon Koei Co. Ltd. ve Yüksel Proje A.Ş.
20. Devlet Plânlama Teşkilâtı, (1989). Güneydoğu Anadolu Projesi Master Plân Çalışması: Master Plân Nihai Raporu (Cilt II). Ankara: Nippon Koei Co. Ltd. ve Yüksel Proje A.Ş.
21. Devlet Plânlama Teşkilâtı, (1989). Güneydoğu Anadolu Projesi Master Plân Çalışması: Master Plân Nihai Raporu (Cilt III). Ankara: Nippon Koei Co. Ltd. ve Yüksel Proje A.Ş.

22. Devlet Plânlama Teşkilâtı, (1989). Güneydoğu Anadolu Projesi Master Plân Çalışması: Master Plân Nihaî Raporu (Cilt IV). Ankara: Nippon Koei Co. Ltd. ve Yüksel Proje A.Ş.
23. Doğan, S., (1988). Konut Üretiminde Yeni Teknolojiler. Ankara Haber Bülteni (İMO). Ankara: 3 (7), s.4.
24. Dinç, U., Şenol, S., Sarı, M. ve arkadaşları, (1988). Harran Ovası Toprakları. GAP Bölgesi Tarımsal Çalışmalar Dökümantasyonu Broşürü. Adana: Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi.
25. D.S.İ. XXI. Bölge Müdürlüğü , (1990). Atatürk Barajı ve H.E.S. İnşaatı Aylık İlerleme Raporu. Bozova: Ocak-Yayınlanmadı.
26. Egli, E (1958). Geschichte des Stadtebaues. Zürich: (?).
27. Erkmen, U., (1982). Mimarî Tasarım İçin Bir Veri Üretim Yöntemi Olarak Çevre Analizi. Gümüşsuyu: İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası.
28. Ersoy, U., (1987). Çerçeve Türü Prefabrike Yapılar İçin Hesap İlkeleri. 2. Prefabrikasyon Sempozyumu. Ankara: (?).
29. Ersoy, U.,(1988). Prefabrike ve Betonarme Yapıların Tasarımında Araştırma ve Eğitimin Önemi. 3. Prefabrikasyon Sempozyumu. Ankara: (?).
30. Gürel, S., (1970). Kent Plânlamasına Giriş ve Çevre Kavramı. (ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları No: 14). Ankara: (?).
31. Karayolları Genel Müdürlüğü, (1990). Türkiye Karayolları Haritası. Ankara: Karayolları Genel Müdürlüğü Matbaası.
32. Kafescioğlu, R., (?). Toprak, Çağdaş Yapı Malzemesi. İstanbul (?).

33. Kırımhan, S., (5-9 Haziran 1989). Elazığ İlinin Genel Çevre Sorunları Ve Çözüm Önerileri. Beşinci Çevre Konferansı Bilimsel ve Teknik Programı-Çevre'89. Adana: Başbakanlık Çevre Genel Müdürlüğü+Çukurova Üniversitesi.
34. Kocaman, T., (1988). Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Kapsamına Giren İllerin Nüfus Yapısı ve Nüfus Tahminleri. (GAP) Bölgesi Tarımsal Çalışmalar Dökümantasyonu Broşürü. Adana: Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi.
35. Külahçı, M., (1983)., (Yay. Haz.). Meslekî ve Teknik Eğitim Sempozyumu (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 126). Ankara: Sevinç Matbaası.
36. Külahçı, M., (1989). Prefabrike Yapı Elemanları ve Yapı Kooperatiflerinde Kullanımın Araştırılması. Prefabrik Birliği. Ankara: 3 (12), s. 12.
37. Kürkçüoğlu, A.C., (1988). İmar Çalışmalarının Eski Urfa (Şanlıurfa) Evleri Üzerindeki Olumsuz Etkileri ve Kentin Tarihî Mimarî Dokusunun Korunması Yönünde Alınması Gerekli Önlemler. Tarihî ve Kültürel Boyutları İçerisinde Şanlıurfa ve GAP Sempozyumu 1987. İstanbul: (?).
38. Maraş, A. M., (1986). Peygamberler Şehri Şanlıurfa. Ankara: Feryal Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
39. Morton, K., (1987). Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Sosyo-Ekonomik Davranışlar. BIAR-GAP Bilim Ekibi: Teknik Yazılar. Ankara: İmge Matbaacılık Ltd. Şti.
40. Naumann, R., (1955). Architektur Kleinasien. Tübingen: (?).

41. Naumann, R., (1975). (Çev. Beral Madra). Eski Anadolu Mimarlığı.
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
42. Oran, S., (1956). Orta Anadolu Köylerinde Bir Aile Tarım İşletmesi Binaları. İstanbul: Pulhan Matbaası.
43. Okuroğlu, M. ve Delibaş, L., (1986). Hayvan Barınaklarında Uygun Çevre Koşulları. Hayvancılık Sempozyumu (Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları Yayın No:16). Sivas: Emek Matbaası.
44. Oymael, S. (Yöneten: Mutlu Başakman), (1989). Geleneksel Kentsel Tasarımın Günümüz Tasarımlarının İrdelenmesi ve Geleceğin Tasarımlarına Işık Tutmak Amacıyla Yorumlanması. Elazığ: Çoğaltılmadı. Fakültesi Yapı Eğitimi Anabilim Dalı.
45. Sağlam, R., (1988). Harran Ovasında Mevcut Mekânizasyon Plânlamasına Yönelik Bir Araştırma. (GAP) Bölgesi Tarımsal Çalışmalar Dökümantasyonu Broşürü. Adana: Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi.
46. Şenol, S., (1988). Arazi Toplulaştırma Çalışmalarında Kullanılabilir Niceliksel Yeni Bir Arazi Değerlendirme Yönteminin Geliştirilmesi Üzerinde Araştırmalar. GAP Bölgesi Tarımsal Çalışmalar Dökümantasyonu Broşürü. Adana: Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi.
47. Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı, (11 Mart 1989). Tarımsal Alanların Tarım Dışı Gaye ile Kullanılmasına Dair Yönetmelik. Resmî Gazete. Sayı: 20105.
48. T.C. Başbakanlık D.P.T. Müsteşarlık GAP Grup Başkanlığı, (?). Güneydoğu Anadolu Projesi. Ankara: Ziraat Bankası Matb.

49. Tekelioğlu, G., (1988). Şanlıurfa Tünellerinin Tanıtılması. Tarihî ve Kültürel Boyutları İçerisinde Şanlıurfa ve GAP Sempozyumu. İstanbul: (?).
50. Tekinel, O., (1989). GAP Çalışmaları ve Geleceği. 2. Tarımsal Havacılık Sempozyumu. Ankara: T.H.K. Türkkuşu Etimesgut, (Teksir).
51. Tekinel, O., (1988). Tarımda Sulamanın Önemi, Güneydoğu Anadolu Projesinin (GAP) Türkiye'deki Yeri ve Yörenin Kalkınmasına Beklenen Etkileri. Güneydoğu Anadolu Projesi. Adana: (?), (Teksir).
52. Türk Standartları Enstitüsü, (?). Ahır Mekânizasyonu ile İlgili Terim ve Tarifler (T.S. (?)). Tasarı, UDK 636.08.1.
52. Yargıcı, N., (1988). Gelişmiş Endüstriyel İnşaat Sistemleri ve Hazır Duvarları. İnşaat Dünyası. 7 (63).